

Josep ALANYÀ I ROIG

DIPLOMATARI DE MESTRE ARNAU DE VILANOVA.
AVANTPROJECTE. REGEST DE DOCUMENTS

El *Diplomatarium Arnaldi de Villanova*

Per conèixer la personalitat d'algú tan important i influent en el seu temps, i des d'aleshores molts de segles ençà, com mestre Arnau de Vilanova, hem de recórrer als documents tan diversos que va produir el propi personatge i a tots aquells altres que el seu capteniment moral, social i cultural o les seves activitats, en resposta i reacció, van provocar. Tant més quant que la personalitat del mestre no deixà indiferent ningú. Tots ells són documents abundants en nombre i molt interessants pel seu contingut.

La procedència dels documents és molt diversa, tant si atenem a les mans que els van redactar com als fons arxivístics on s'han conservat. Són moltíssims els que coneixem i han estat publicats en temps diversos, per autors diferents i en diverses publicacions de caràcter històric. Molts d'ells van veure la llum a casa nostra i a Europa, des d'Alemanya, als inicis del segle XX, de la mà de Ramon d'Alòs-Moner, dins "Estudis Universitaris Catalans" III (1909), IV (1910) i VI (1912); d' A. Rubió i Lluch, qui publicà documents i regests dins l'obra *Documents per l'història de la Cultura Catalana mig-eval*, patrocinada per l'Institut d'Estudis Catalans, en dos volums (1908-1921); de Heinrich Finke, dins tres volums i escaig dels *Acta Aragonensia* (1908-1922), *Aus den Tagen Bonifaz' VIII* (1902) i *Papsttum und Untergang des Templerordens* (1907). És coincident amb aquestes dates el treball de P. Diepgen, *Studien zu Arnald von Vilanova. Der Lebens und Bildungsgang Arnalds von Vilanova*, dins "Archiv für Geschichte der Medizin", III (1909); després, el P. Josep Maria Pou i Martí, amb els treballs dedicats a Arnau de Vilanova en els articles *Jaime II de Aragón, el cardenal Mincio de Murrovalle, O.F.M., y Arnaldo de Vilanova*, dins "Archivo Ibero-Americano", 20 (1923), pp. 110-112; *Arnaldo de Vilanova y Fadrique, rey de Sicilia*, dins *Visionarios, Beguinos y Fratricelos catalanes (siglos XIII-XV)*, 1930, pp. 34-110.

Més tard fou el P. Martí de Barcelona, nom de religiós de Jaume Bagunyà i Casanovas, qui en publicà regests i transcripcions dins "Estudis Franciscans" – "Estudios Franciscanos", *Regesta de documents arnaldians coneguts*, XLVII (1935); *La cultura catalana durant el regnat de Jaume II*, XCI (1990), XCII (1991); *Nous documents per a la biografia d'Arnau de Vilanova*, "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935). El treball d'investigació del P. Martí de Barcelona es va veure estroncat de sobte arran de l'assassinat del religiós en la persecució de 1936.

Totes aquestes publicacions van veure la llum entre els anys 1908 i 1909, les primeres, i pels anys vint i trenta del segle XX les segones. D'aleshores ençà els estudis i les descobertes documentals relatius a mestre Arnau de Vilanova han pres una gran embranzida i han vingut a enriquir fins a tal punt el fons de documents i notícies que cal considerar haver-hi, després del P. Martí de Barcelona, un més ençà de novetats molt importants en la descoberta de documents i en la seva transcripció, anàlisi i interpretació.

Un detall concret d'això el tenim en la carta reial diplomàtica 12.253 de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, publicada per H. Finke dins *Acta Aragonensia* III, 83-84, datada el 8 d'agost de 1299, que el P. Martí de Barcelona ignora. El cert és que d'aquest document no en diu res ni s'hi refereix per a res. La lletra reial a què ens referim dóna la notícia de la victòria de Jaume II d'Aragó sobre el seu germà Frederic III de Trinària al cap d'Otranto. Entorn de les dates en què arribà a Barcelona la notícia de la victòria naval sortia de la ciutat l'ambaixador enviat al papa a presentar les decisions derivades de les vistes de Panissars i d'Argelers. Aquest ambaixador destinat a Roma era Jofre de Cruïlles, abat de Foix. Paral·lelament havia estat nomenat ambaixador destinat al rei Felip de França mestre Arnau de Vilanova, amb idèntica missió. Jofre de Cruïlles hauria partit abans d'arribar a Barcelona la notícia de la victòria d'Otranto, comunicada a Barcelona en la lletra del 8 d'agost de 1299, per tant, en hipòtesi de Perarnau, durant el juliol d'aquest any, i amb no gaire diferència de dies del mateix mes hauria emprès el camí de França Arnau de Vilanova duent amb ell el seu propi full de ruta, puix els dos ambaixadors eren enviats amb idèntica ambaixada per al papa i per al rei i calia que tots dos fossin informats simultàniament. Així Josep Perarnau i Espelt en *De cronologia arnaldiana 1297-1305*. Òbviament, l'ambaixada d'Arnau al rei de França marca per a l'edició definitiva del *Diplomatari* una orientació de recerca en els arxius de París.

Cal reconèixer, a més, entre els estudis arnaldians el treball rigorós que el P. Miquel Ballori ha dedicat a mestre Arnau de Vilanova i als seus escrits i biografia en una extensa producció literària que finalment ha estat reunida en el volum III de l'*Obra Completa*, amb el títol *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme* (Tres i Quatre, València, 1994). Anteriorment, l'any 1947, el P. Miquel Ballori havia redactat els estudis adients, *Notícia preliminar*, per a les *Obres Catalanes d'Arnau de Vilanova*, publicades a cura d'ell, en dos volums, I - *Escriptes religiosos*, II - *Escriptes mèdics* (Editorial Barcino, Barcelona).

Gràcies al treball d'Elías Olmos Canalda, *Pergaminos de la Catedral de Valencia*, tenim també notícia i regest de la documentació en pergamí que, relativa a Arnau de Vilanova, guarda l'Arxiu Capitular de València. Cal dir, però, que gairebé tots els documents de l'Arxiu Capitular de València, si no tots, al nostre parer, resten encara inèdits. Són tots aquests documents que no he pogut encara transcriure fins avui perquè quan jo feia les transcripcions dels documents, l'Arxiu Capitular era tancat per obres. Ara ja s'hi pot fer recerca i tinc en ment fer-ne les transcripcions.

Apreciem l'obra singular que el Dr. Juan Antonio Paniagua ens ha deixat en un conjunt nombrós d'articles, reunits sota el títol *Studia Arnaldiana. Trabajos en torno a la obra médica de Arnau de Vilanova, c. 1240 – 1311*, per dos deixebles seus, els professors Jon Arrizabalaga i Pedro Gil-Sotres, editats per la Fundació Uriach 1838 (Barcelona, 1994).

Cal donar així mateix la benvinguda al treball necessari i unificador que ha realitzat Jaume Mensa i Valls pel que fa a la bibliografia arnaldiana, fruit del qual ha estat l'obra imprescindible *Arnau de Vilanova, espiritual: Guia bibliogràfica*, publicat per l'Institut d'Estudis Catalans l'any 1994, complement dels dos únics estudis bibliogràfics anteriors que es coneixien, el del P. Miquel Batllori, *Orientaciones bibliográficas para el estudio de Arnau de Vilanova*, a "Pensamiento", 10 (1954), i *Orientamenti bibliografici per lo studio di Arnau de Vilanova, spirituale. Studi recenti (1968-1982)*, de Francesco Santi, dins "Arxiu de Textos Catalans Antics", 2 (1982).

Mereix un reconeixement especial la iniciativa del Projecte AVOMO (*Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia*), que devem al Dr. Luis García Ballester, amb qui van col·laborar fructuosament els doctors Michael R. McVaugh i Juan A. Paniagua, i més recentment s'han incorporat al projecte Jon Arrizabalaga, Pedro Gil-Sotres, Fernando Salmón, editors, amb Sebastià Giralt i Lluís Cifuentes, col·laboradors. Cal dir que, en aquest mateix pla, es publiquen a iniciativa i obra del Dr. Perarnau i Espelt i per instància dels experts que participaren a la I Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, elevada a l'Institut d'Estudis Catalans, les *Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia* (AVOThO) dins la sèrie A, *Scriptores*, del *Corpus Scriptorum Cataloniae*, que patrocinen l'Institut d'Estudis Catalans i la Facultat de Teologia de Catalunya, sota el patrocini de l'Union Académique Internationale.

Pel que fa a la documentació arnaldiana, recentment ha estat Michael R. McVaugh qui ha publicat uns altres documents desconeguts i, per tant, inèdits, a *Further documents for the biography of Arnald de Vilanova*, dins "Dynamis. Acta Hispanica ad Medicinae Scientiarumque Historiam Illustrandam", 2 (1982), 363-372. Cal dir que, després de la recerca a fons del Dr. McVaugh realitzada a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, no ens ha estat possible trobar un document nou desconegut entre la documentació de la Cancelleria Reial de l'arxiu esmentat.

Amb la revifalla intensa dels estudis arnaldians, impulsada pel Dr. Josep Perarnau i Espelt, han estat moltes les novetats que han eixit a la llum en els articles i llibres publicats i en les tres "Trobades Internacionals d'Estudis sobre Arnau de Vilanova", celebrades a Barcelona els anys 1994, 2004 i 2011. Una corona d'experts, entre els quals tenim el goig d'estar, assegura la continuïtat dels estudis arnaldians des de la perspectiva multidisciplinària de la Filosofia, la Teologia, la Medicina, la Història, l'Espiritualitat i la Política. Les actes de les Jornades Arnaldianes ens mostren la gran personalitat de mestre Arnau, la seva incansable activitat, el seu prestigi doctrinal i moral, els seus

coneixements i pràctica de la Medicina, propis del més savi, les relacions amb el papa i la cúria pontifícia, amb els reis de la Corona d'Aragó, Sicília i França, les actuacions diplomàtiques, els camps del saber en què fou expert i tants d'altres en què hom li ha atribuït, també erròniament, saviesa i obres escrites.

Ha contribuït a l'aprofundiment i ajornament dels escrits de mestre Arnau l'obra gegantina que el Dr. Perarnau realitza personalment, amb l'ajuda d'alguns col·laboradors, en els volums que han vist la llum i els que estan en procés de publicació de l' "Arxiu de Textos Catalans Antics" (ATCA), publicats a càrrec de l'Institut d'Estudis Catalans i de la Facultat de Teologia de Catalunya.

L'interès i, si ho voleu, la conveniència i, encara més, la necessitat de la preparació i edició del *Diplomatarium* de Mestre Arnau de Vilanova vénen justificats per raons diverses:

1. Reunir en un tot la documentació tan nombrosa i dispersa que s'ha conservat als arxius, també ells tan diferents i ubicats en llocs tan diversos i distants. Així hom facilita als estudiosos l'accés als documents.

2. Revisar les transcripcions fetes per diferents autors en temps pretèrits i contrastar-les amb els documents originals, que ha calgut rellegir i analitzar novament. Així, l'edició del *Diplomatari* garantirà la major precisió possible dels textos originals.

3. Anotar les correccions i les diferents lectures d'un mateix text amb el corresponent aparat crític posat a peu de pàgina, expressant alhora les lectures anteriors i la nova lectura que ha resultat de la confrontació amb el text original.

4. Recollir amb els documents i els seus registres els autors que han publicat els documents transcrits o els registres que els corresponen, i les publicacions diverses on aquests han aparegut.

5. Publicar la bibliografia que té relació amb els documents respectius.

Cal dir que el treball de preparació del *Diplomatari* ha estat alhora complex i, en un cert punt, difícil. Complex, perquè són molts els documents, alguns d'ells molt extensos, de vegades no fàcils de llegir en el seu original, altres vegades ja publicats amb una transcripció dubtosa, quan no deficient i fins i tot errònia, i publicats, si no els documents els seus registres, en revistes o en llibres diversos.

Les dificultats han vingut: 1) de la impossibilitat d'accedir a l'Arxiu Capítular de València durant tot el temps en què va estar en obres; 2) de la distinció, una vegada i una altra, de dues persones que en els mateixos registres de Cancelleria Reial apareixen amb el mateix nom "Arnaldus de Villanova" i que, òbviament, en trobar-lo en els documents ens sobresaltava. Clar que de seguida podia sortir de dubtes en comprovar que el nostre Arnau sempre anava acompanyat del mot "phiscus"; 3) de l'absència de fragments de text en els documents originals causada per l'acció rosegadora dels insectes, lepismes i altres animalons amics dels documents escrits.

En aquesta primera exposició del treball realitzat per a la redacció definitiva del *Diplomatarium Arnaldi de Villanova*, projectat per a la secció II del *Corpus Scriptorum Cathaloniae*, presento solament el regest dels documents, sense el text d'aquests ni l'aparat crític que acompanya les transcripcions documentals amb notes que adverteixen de les diferents lectures que els autors n'han fet i l'expressió de la lectura que he cregut més correcta a la llum dels textos originals, quan aquests permeten pel seu bon estat la millor lectura.

Els documents inclosos no van cronològicament més enllà de les dates en què era executat el lliurament de l'herència de mestre Arnau a la seva filla monja. Sóc conscient que hi manquen encara alguns documents, necessaris per a l'edició d'un *Diplomatarium* exhaustiu i que cal precisar cronologies, potser també corregir-les, així com ajustar i completar les notes historiogràfiques i la bibliografia. Confio que en aquestes complexes tasques puc comptar amb les orientacions, les correccions i bons consells dels col·legues més experts. Serà molt ben rebuda tota l'ajuda que m'arribarà i que ara reclamo per a la millor redacció definitiva d'un *Diplomatarium* tan cobejat.

DIPLOMATARI DE MESTRE ARNAU DE VILANOVA

AVANTPROJECTE. REGEST DE DOCUMENTS

1

1279, gener, 1. València.

Berenguer d'Entença, tutor dels fills de Domingo Gilabert, difunt, ven unes terres a Argirós per pagar uns censos a Pere Barberà. "Cartes pertanyents a les XII mances comprades per mestre Arnau de Vilanova".

Arxiu de la Catedral de València (ACV), Pergamins, núm. 1355.

Elías Olmos Canalda, *Pergaminos de la Catedral de Valencia*, núm. 567.

2

1281, agost, 18. Lleida.

Pere el Gran assigna 2.000 sous barcelonesos anuals a mestre Arnau de Vilanova amb la condició que visqui a la ciutat de Barcelona amb la seva muller.

ACA, C, reg. 44, f. 202 r.

Ramon d'Alòs-Moner, *Col·lecció de documents relatius a Arnau de Vilanova*, dins "Estudis Universitaris Catalans" (EUC), III (1909), p. 50, doc. I.

H. Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 872.

P. Martí de Barcelona, *Regesta de documents arnaldians coneguts*, "Estudis Franciscans", 47 (1935), p. 262, doc. 1.

Francesco Santi, *Arnau de Vilanova. L'obra espiritual* (València, 1987), p. 102-109.

Primer document arnaldia de l'ACA conegut i primera donació reial a favor d'Arnau de Vilanova. La condició de residir a Barcelona revela clarament la intenció reial de servir-se de la seva ciència i perícia mèdica. La voluntat reial de rebre l'assistència mèdica de mestre Arnau, ell i la seva família, dóna al present document el sentit expressiu d'un contracte ja existent i continuador en el temps. Arnau de Vilanova estava aleshores en el zenit de la seva fama com a metge i aplicava en la pràctica, com ensenyava en els seus escrits mèdics, els profunds coneixements adquirits a la Universitat de Montpeller entorn de 1260. En aquesta universitat assolí el grau de *Magister in Medicina*, títol que l'acompanyarà tota la vida i li va permetre exercir-hi el doctorat un llarg temps, com diu el papa Climent V.

Són incertes les dates en què Mestre Arnau professà la teoria i la pràctica de la salut a l'Escola de Medicina de Montpeller. Sembla que hi començà a ensenyar vers l'any 1289 i que hi acabà la docència el 1308, si bé entre 1300 i aquest any la presència a la universitat es va veure alterada per unes absències força freqüents motivades per activitats alienes a la Medicina. Va residir-hi pels volts de 1265, sembla, si hem de refiar-nos de la resposta que donà el mateix Arnau de Vilanova en 1307, quan el papa el consultà respecte a les antigues usances en ordre a conferir el doctorat en Medicina (cfr. doc. 97 de *Regesta...*, p. 282).

Cal desmentir una segona fase de formació mèdica d'Arnau de Vilanova a Nàpols al costat de Giovanni de Casamicciola, que hom li ha atribuït en opinió prou generalitzada, fundada en el testimoni del *Breviarium practicae*, obra que li ha estat erròniament atribuïda.

Sobre la formació mèdica d'Arnau hi ha diversos estudis: Paul Diepgen, *Studien zu Arnald von Vilanova. Der Lebens- und Bildungsgang Arnalds von Vilanova*, dins "Archiv für Geschichte der Medizin", III (1909), p. 115-130; .

René Verrier, *Études sur Arnaud de Villeneuve (v. 1240-1311)* (Leiden, 1947).

3

1284, agost, 25. Terol.

Pere el Gran dóna autorització a Arnau de Vilanova, juntament amb molts d'altres individus que apareixen en el llistat, per deixar els seus dominis reials acompanyat de dos cavalls.

ACA, C, reg. 46, f. 226 v.

Publicat per Michael R. Mc Vaugh, *Further documents for the Biography of Arnau de Vilanova*, dins "Dynamis", 2 (1982), p. 365, doc. 1a.

1285, abril, 5. Barcelona.

Pere el Gran, mentre li busca patrimoni, fa donació provisional del castell d'Ollers (Conca de Barberà) a mestre Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 57, f. 233v.

Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p. 50-51.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, "Estudis Franciscans", 47 (1935), p. 262, doc. 2.

Isidoro Carini, *Gli archivi e le biblioteche di Spagna in rapporto alla storia d'Italia in generale e di Sicilia in particolare* (Palermo, 1884-1897), II, p. 110.

Aquesta donació era provisional puix el rei Pere diu que mentrestant li buscarà patrimoni. Arnau de Vilanova, com diu ell mateix, era home de la gleva i sense béns de fortuna. Algú ha volgut veure en el fet d'haver escollit el rei aquest castell situat a la Conca de Barberà una raó per defensar que el nostre metge no devia tenir gaire lluny d'allí la seva casa pairal (A. de Bofarull, *Patria de Arnau de Vilanova*, a "Rev. Hist. Latina", I, set. 1874, p. 1-3). Sobre el lloc de naixença de mestre Arnau, cfr. J. R. de Luanco i M. Milà i Fontanals, "Rev. Hist. latina", II, 1875, p. 101-102 i 14-15; R. Chabás, *¿A. de V. valenciano?*, "Revista Valenciana de ciencias médicas", III, 1901, p. 2-9; A. Rivas, *La pàtria d'A. de V.*, dins "Almanaque de Valencia Las Provincias", 1925, p. 275-278; J. Tuixans, *Noticiari de la família del Mestre A. de V., metge valencià*, Villarreal, 1926; M. Batllori – J. Carreras i Artau, *La patria i la familia de Arnau de Vilanova*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XX (1947), p. 5-75.

Francesco Santi, *Arnau de Vilanova...*, p. 79-83.

Miquel Batllori, *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme*, dins *Obra completa*, III, p. 3-29.

1285, maig, 5. Barcelona.

L'infant Alfons confirma la donació del castell d'Ollers, de la Conca de Barberà, a favor d'Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 62, f. 147r.

Publicat per A. Rubió i Lluch, *Documents per la història de la cultura catalana medieval*, vol. I, p. 5-6, doc. III.

Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p. 51-52.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, "Estudis Franciscans", 47 (1935), p. 263, doc. 3.

I. Carini, *Gli archivi...*, p. 179.

6

1285, setembre, 2. Barcelona.

Pere el Gran mana donar a mestre Arnau de Vilanova 2.000 sous barcelonesos anuals sobre les rendes de la ciutat de Tarragona.

ACA, C, reg. 58, f. 48r.

Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p. 52-53.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, "Estudis Franciscans", 47 (1935), p. 263, doc. 4.

I. Carini, *Gli archivi...*, p. 119.

La donació del castell d'Ollers no anul·là ni substituï la donació anterior a mestre Arnau de 2.000 sous barcelonesos anuals; per aquest document el rei Pere el Gran només permuta la procedència de la quantitat: en comptes d'assignar-los-hi sobre les rendes reials de Barcelona; d'ara endavant seran assignats sobre les rendes de la ciutat de Tarragona. Més endavant el rei Alfons els hi assignarà sobre certs censals que tenia a la ciutat de València (*Regesta*, doc. 10) i, per últim, sobre la gabella de la sal de Borriana.

7

1285, novembre, 2. Vilafranca del Penedès.

Arnau de Vilanova signa com a testimoni el codicil del rei Pere el Gran, que es troba moribund a Vilafranca del Penedès.

ACA, C, reg. 55, f. 20v.-21v.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, "Estudis Franciscans", 47 (1935), p. 263, doc. 5.

Cfr. I. Carini, *Gli archivi e le Biblioteche di Spagna...*, Palerm, 1884, II, p. 204; J.

Zurita, *Anales de Aragón*, Saragossa, 1669, I, 298.

Procedent de Barcelona, arribà mestre Arnau precipitadament a Cervelló davant la gravetat del rei i d'aquí el metge féu portar el monarca amb tota cura fins a Vilafranca, on morí. La mort del rei Pere representà per a Arnau de Vilanova la fi de la condició de residir a Barcelona. L'adquisició de censals a València inicià el canvi de residència en 1287.

8

1286 (*Incarnationis* 1285), febrer, 2. València.

Alfons II ordena a Ramon Alamany que pagui a Arnau de Vilanova el darrer terç, encara no pagat, de la concessió reial de 2.000 sous barcelonesos, corresponent als anys 1284-1285, atorgada per Pere el Gran sobre les rendes de la ciutat de Barcelona.

ACA, C, reg. 65, f. 34r.

Publicat per Michael R. McVaugh, *Further documents...*, p. 365, doc. 5a.

9

1286 (Inc. 1285), febrer, 2. València.

Alfons II confirma la permuta feta per Pere II en virtut de la qual el fons de la concessió anual de 2.000 sous barcelonesos a favor d'Arnau de Vilanova havia estat canviat de les rendes reials de Barcelona a les de la batllia de Tarragona a partir del dia 1 de gener de 1286.

ACA, C, reg. 65, f. 34v.

Publicat per Michael R. McVaugh, *Further documents...*, p. 365-366, doc. 5b.

10

1286, març, 29. Barcelona.

Alfons II es fa càrrec dels deutes de Ferran, abat de Montaragó. Entre els seus creditors apareix mestre Arnau de Vilanova.

ACA, Reial Patrimoni. Mestre Racional, reg. 620, f. 37v.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, O. M. Cap., *Nous documents per a la Biografia d'Arnau de Vilanova*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 87, doc. 1.

Cfr. Martí de Barcelona, *Regesta...*, "Estudis Franciscans", 47 (1935), p. 264, doc. 6.

Referència publicada per Michael R. McVaugh, *Further documents...*, p. 366, doc. 6.

10 bis

1286, març, 26. Barcelona.

Alfons II es fa càrrec dels deutes de Ferran, abat de Montaragó. Entre els seus creditors apareix mestre Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 65, f. 115v.

Nota: El document no s'estén més enllà del foli 115 v. encara que Michael McVaugh (*Further documents...*, "Dynamis", 2 (1982), p.366, doc. 6) considera que ocupa també una part del foli 116 r quan diu: "The original of this item in the "Regesta", there referred to the registers of the ACA Real Patrimonio, is found in the documents of the Cancilleria: ACA, reg. 65, f. 115v.-116r."

11

1286, setembre, 20. València.

Alfons II canvia la font de la concessió anual de 2.000 sous de les rendes de Tarragona als censals de València.

ACA, C, reg. 64, f. 119r.v.

Publicat per Michael R. McVaugh, *Furtber documents...*, p. 366, doc. 6a.

Vegi's Rafael Gallofre Guinovart, *Documentos del reinado de Alfonso III de Aragón* (València, 1968), doc. 370, amb altres dos documents que el segueixen en el registre —doc. 371— que complementen aquest.

12

1287, gener, 7. Mallorca. Nota: El P. Martí de Barcelona data el document el 8 de gener.

Alfons II compra per 2.000 sous barcelonesos dos cavalls a Jaume Fiveller, un d'ells per a mestre Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 67, f. 134v.

Ramon d'Alòs-Moner, *EUC*, III (1909), p. 447, nota 2.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, "Estudis Franciscans", 47 (1935), p. 264, doc. 7.

13

1287, setembre, 23. València.

Venda d'un tros de terra, propietat de mestre Arnau de Vilanova, a Bernat Acenuy.

Document citat per Justo Pastor Fuster, *Biblioteca Valenciana* (València, 1827), I, p. 304.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 264, doc.8.

Bernat Acenuy fou, amb Marc Renard, procurador d'Arnau de Vilanova a la ciutat de València. I sembla que era, ensems, cunyat seu. Al monestir de les dominiques de València tenia, en efecte, A. de V., ultra la seva filla, una neboda, filla de Bernat Acenuy. A l'*Inventari de béns* de mestre Arnau, de 1312, apareixen, sota el núm. 299, els *Instrumenta nupciarum sororis Magistri*.

1290 (*Inc.* 1289), gener, 7. Barcelona.

Permuta del castell d'Ollers, propietat de mestre Arnau de Vilanova, per uns censals que tenia Pere Marquès a la ciutat de València.

ACA, C, Pergamins d'Alfons II, 279.

Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p. 140-148, doc. V.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 264, doc. 9.

Durant el temps que Arnau de Vilanova va residir a la ciutat de València va prodir-se la seva incardinació canònica a la diòcesi valentina com a clergue casat que era. Entre 1276 i 1288, anys en què fou bisbe de València Jaspert de Botonac i de Castellnou, mort el 1288, mestre Arnau, aleshores resident a la ciutat del Túria, hi degué escriure *De improbatione maleficiorum*, que dedicà al prelat. Aquesta *Epistola de Reprobatione nigromantice fictionis* ha estat publicada dins *Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia* (AVOMO), VII.1. (2005) a cura de Sebastià Giralt. Arnau de Vilanova hi esmenta el seu *De amore inordinato*, que Michael McVaugh creu que probablement s'identifica amb el *De amore heroico*. Dins AVOMO, III (1985), McVaugh ha publicat aquest tractat acompanyat d'una autoritzada introducció.

Tal vegada la seva muller Agnès Blasi, el nom de la qual apareix en aquest document per primera vegada, era nascuda a la ciutat del Túria. Aquesta curta estada d'Arnau a València, en suposa una d'anterior. Abans de 1280 li degué néixer la seva filla Maria, a qui, en 1281, segons consta en la liquidació de comptes del seu maressor Ramon Conesa (1318), donà 100 sous anuals que tenia d'un cens sobre un forn de la parròquia de Sant Bartomeu d'aquella ciutat. Martí de Barcelona pensa que aquest cens podria provenir del dot de la seva muller. (Cfr. P. Diepgen, *Archiv für Kulturgeschichte*, 9 (1912), p. 385-403. Manuscrits de París, B. N., lat. 6971, 7337 i 17847).

1289, gener, 26. València.

Astruga, vídua de Jucef Ravaya, ven un cens a mestre Arnau de Vilanova.

ACV, Pergamins, núm. 5020.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 265, doc. 10.

Document inèdit. Elías Olmos el data l'any 1288.

Elías Olmos, *Pergaminos...*, núm. 695.

Els censos que traspasà Pere Marquès a mestre Arnau ja havien estat d'Astruga. L'import d'aquests censos, abans de ser traspasats, devia el rei Alfons II lliurar-lo a mestre Arnau a canvi de l'assignació anterior de 2.000 sous sobre les rendes de Tarragona (cfr. *Regesta*, docs. 4 i 34).

16

1290 (*Inc.*1289), març, 3. Lleida. Nota: Per error, a EUC, III (1909), p. 331, figura l'any 1283.

Alfons II dona la seva aprovació reial a la permuta del castell d'Ollers per uns censals efectuada entre Arnau de Vilanova i Pere Marquès.

ACA, C, Pergamins d'Alfons II, 279.

Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p. 331-332, doc. VI. Transcriu el document del pergami 279 d'Alfons II.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 265, doc. 11.

Nota. Ateses les diferències textuais, encara que accidentals, del pergami 279 d'Alfons II i del registre 78, fol. 45v. de la Cancelleria Reial, he decidit de publicar la transcripció d'ambdós documents amb la signatura 16 i 16.1.

16.1.

ACA, C, reg. 78, f. 45v.

17

1291, octubre, 14. València.

Guillem del Bosch i la seva muller venen a mestre Arnau de Vilanova, físic, un cens que radica a l'Alcúdia de València.

ACV, Pergamins, núm. 6793.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 265, doc. 12.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 756.

18

1291, novembre, 20. València.

Arnau de Vilanova ha aconseguit una certa quantitat de diners del monestir de Santa Maria Magdalena de València per comprar un cens per a les despeses de la festa de Santa Marta i Maria Magdalena fins que cessi l'entredit de la terra o després de la seva mort. Ara es retorna el dipòsit al monestir de monges dominiques de València, on hi té la seva filla i una neboda monges, i entrega una certa quantitat per a la mestra de la seva filla Maria i de la seva neboda.

ACV, Pergamins, núm. 1381.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 265, doc. 13.

Document inèdit.

El P. Martí de Barcelona data el document el 21 de novembre.
E. Olmos, *Pergaminos...*, núm. 757.

19

1292, juliol, 20

Arnau de Vilanova posa punt final a l'Allocutio super significatione nominis tetragrammaton al castell de Meullion (Provença), tal com fa constar el colofó.

AVOThO, III, p. 181, lín. 958-960.

20

1293, abril, 8. Barcelona.

El rei Jaume II sol·licita la presència d'Arnau de Vilanova, qui aleshores era a Montpel·lier.

ACA, C, reg. 98, f. 21r.

Cfr. Heinrich Finke, *Aus den Tagen Bonifaz' VIII*, p. CXXIX. Tetragrammaton. Manuscrit *Vaticanus latinus* 3824, f. 28^d.

Cfr. *Cartulaire de l'Université de Montpellier*, II (1912), p. 61-62 i 857.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, p. 88, doc. 1.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 265, doc. 14.

21

1293. Barcelona.

Notícia del compte d'Arnau de Vilanova sobre la gabella de la sal de Borriana.

ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 774, f. 82r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 88, doc. 3.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 266, doc. 15.

Cfr. Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p. 532.

El P. Martí de Barcelona diu que és la primera vegada que apareix documentat aquest violari. El violari hauria estat atorgat pel rei Jaume II a mestre Arnau poc abans de 1293, puix que el monarca, el 24 de febrer de 1300 (ACA, C, reg. 266, f. 123r.), ordena pagar les set anualitats que es devien a Arnau de Vilanova per aquest concepte. (P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, p. 88.)

22

1295, octubre, 30. València.

Arnau de Vilanova compra uns censos a Montpeller.

ACV, Pergamins, núm. 6083.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 266, doc. 16.

Document inèdit. Indicat només per R. Chabás, *¿A. de V. valenciano?*, dins "Revista Valenciana de ciencias mèdicas", III, (1901), núm. 25, p. 2-9.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 809.

23

1296, novembre, 7. València.

Joan d'Olesa ven uns censos a mestre Arnau de Vilanova per mitjà del seu procurador.

ACV, Pergamins, núm. 3514.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 266, doc. 17.

Document inèdit.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 824.

24

1296, novembre, 24. València.

Carta de pagament dels censos comprats per Arnau de Vilanova a Joan d'Olesa.

ACV, Pergamins, núm. 4701.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 266, doc. 18.

Document inèdit.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 825.

25

1297 (*Incarnationis* 1296), març, 1. Roma.

Jaume II nomena Arnau de Vilanova metge de la seva muller Blanca de Nàpols que es troba en estat de bona esperança.

ACA, C, reg. 321, f. 42r.

Cfr. ACV, pergami núm. 809.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, "Analecta Sacra Tarraconensis", XI (1935), p. 89, doc. 4.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 266, doc. 19.
Cfr. Zurita, *Anales de la Corona de Aragón*, I, 298.
Cfr. Carini, *Gli archivi e le biblioteche di Spagna*, Palerm, 1884, II, p. 204.

26

1297, maig, 17. València.

Joan d'Olesa ven nous censos al procurador de mestre Arnau de Vilanova.

ACV, Pergamins, núm. 3315.
P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47, p. 266, doc. 20.
E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 842.

27

1297, maig, 20. València.

Acta de la venda dels censos de Joan d'Olesa a mestre Arnau de Vilanova, en presència del seu procurador Bernat Acenuy, cunyat d'Arnau.

ACV, Pergamins, núm. 3107.
P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 266, doc. 21.
Document inèdit.
E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 843.

28

1297, maig, 25. València.

Carta de pagament de la venda de censos, lliurada per Bernat Acenuy a Joan d'Olesa.

ACV, Pergamins, núm. 4702.
P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47, p. 267, doc. 22.
Document inèdit.
E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 844.

29

1297, octubre, 5. Terol.

Jaume II renya Berenguer de Mas per no haver pagat encara els 1.000 sous que devia a mestre Arnau de Vilanova, el qual sortia de viatge fora de Catalunya.

ACA, C, reg. 264, f. 99v.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, p. 89-90, doc. 5. Per error el P. Martí l'havia datat el 4 d'octubre.

Cfr. Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p. 447-448. Documents d'11 i 28 d'octubre de 1297 que lliguen amb aquest document, signats pel rei de Terol estant. El monarca demana a Arnau de Vilanova, el 29 d'octubre, que li indiqui un metge per acompanyar-lo a la guerra contra Sicília.

Creu el P. Martí de Barcelona que aquests 1.000 sous podien ésser la paga de Jaume II al seu metge per les atencions i cura d'aquest a la reina Blanca d'Anjou. La remesa dels diners al banquer valencià Bernat Planella per tal que aquest els lliurés a mestre Arnau pot ser indicatiu que el metge reial hauria passat per València a visitar la seva família i els seus procuradors abans d'emprendre nou viatge a Montpeller. Arnau de Vilanova era ja fora de València i de la cort reial a últims de novembre puix Jaume II, el dia 29, li escrivia sol·licitant que li indiqués un metge que, en la seva absència, l'acompanyés a la guerra contra Sicília (Cf. núm. 33).

30

1297, octubre, 8. Terol.

Jaume II confirma la permuta de les rendes de Tarragona per les de València com a fons per a la concessió anual a favor de mestre Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 264, f. 101r.v.

Publicat per Michael R. MacVaugh, *Further documents...*, p. 367, doc. 23a.

31

1297, octubre, 11. Terol.

El rei Jaume II faculta mestre Arnau de Vilanova per a endur-se'n un cavall a Montpeller.

ACA, C, reg. 106, f. 19r.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 267, doc. 24.

Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p.447-448, doc. VII.

32

1297, octubre, 28. Terol.

Jaume II concedeix guiatge o salconduit reial a mestre Arnau de Vilanova en el viatge que va a fer a Montpeller.

ACA, C, reg. 106, f. 52r.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 267, doc. 25.
 Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p. 448, doc. VIII.

33

1297, novembre, 29. València.

Jaume II demana a mestre Arnau de Vilanova que li indiqui un metge per acompanyar-lo a la guerra contra Sicília.

ACA, C, reg. 106, f. 107v-108r.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 267, doc. 26.

Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p. 448-449.

El P. Martí de Barcelona es pregunta si el metge que assenyalaria Arnau de Vilanova hauria estat potser Ermengol Blasi, famós metge provençal i traductor d'obres hebraïques i aràbigues al llatí, íntim amic d'Arnau i nebot de la seva muller, Agnès Blasi. A Barcelona, Ermengol Blasi traduí el tractat *De venenis*, de Moisès de Còrdova. Cfr. *Histoire littéraire de la France* (1900), t. 28, p. 137, i els documents 83 i 85 de *Regesta*. Cfr. P. Miquel Batllori, *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme*, dins *Obra completa*, III, p. 75-126.

34

1297.

Arnau de Vilanova escriu el De Adventu Antichristi, tal com fa constar ell mateix dins el text de l'opuscle.

ATCA, VII-VIII (1988-1989), p. 142, lin. 357.

AVOThO V, lín. 382-383.

35

1298, maig, 21. Barcelona.

Jaume II dona l'ordre de pagar a mestre Arnau de Vilanova 2.000 sous barcelonesos de la gabella de la sal de Borriana, quantitat corresponent a l'any 1297.

ACA, C, reg. 264, f. 345v.

Publicat per Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p. 531, doc. X.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 267, doc. 27.

36

1298, maig, 27. Barcelona.

La construcció d'una finca d'Arnau de Vilanova a la ciutat de València ocasiona un plet amb els veïns i Jaume II dona l'ordre de solucionar-lo.

ACA, C, reg. 111, f. 285v.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 91, doc. 6.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 268, doc. 28.

Cfr. Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p. 50.

Cfr. Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 872. La primera donació de 2.000 sous a favor d'Arnau de Vilanova, Lleida 18 agost, 1281, imposava com a condició la seva residència a Barcelona. (Cf. núm. 2)

Jaume II, com Pere el Gran, el seu pare, mostra un gran interès a tenir vora seu, a Barcelona i allí on es trobi amb la seva cort, mestre Arnau, ja aleshores figura prestigiosa de la Medicina. El 18 d'agost de 1281, de Lleida estant, Pere el Gran havia donat a mestre Arnau la quantitat de 2.000 sous amb la condició que fixés la seva residència a Barcelona. I, ara, Jaume II no vol permetre de cap manera que els veïns de la casa que mestre Arnau s'està construint a València, oposant-se a l'edificació, provoquin injúries i malestar al metge i a la seva família i siguin causa de la seva marxa fora dels dominis reials desbarantant així els plans del monarca. Tot i la protecció reial a favor de mestre Arnau, sembla que l'oposició veïnal va durar encara ben bé dos anys.

37

1298, juny, 8. València.

Ramon de Sanllàcer i altres marmessors de Pere de Muntanyola venen a subhasta pública uns censos de mestre Arnau de Vilanova.

ACV, Pergamins, núm. 5021.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 863.

38

1298, juliol, 31. València.

Pere Nicolau reb el preu de la venda d'unes vinyes sotuades a la partida de la Rambla, que vengué a Pere Rovira i que tenia a cens mestre Arnau de Vilanova.

ACV, Pergamins, núm.1150.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 869.

39

1298, novembre, 26. València.

Bernat d'Esplugues ven a mestre Arnau de Vilanova i en nom d'ells als seus procuradors Bernat de Clapers i Bernat d'Alcanar uns censos sobre terres de Patraix, a València.

ACV, pergami núm. 5572.

Document inèdit.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 268, doc. 29.

E. Olmos, *Pergaminos...*, núm.877.

40

1298, novembre, 26.

Bernat de Lomena dona fe de la venda de censos de Bernat d'Esplugues als procuradors de mestre Arnau de Vilanova.

ACV, pergami núm. 3917.

Document inèdit.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 268, doc. 30.

E. Olmos, *Pergaminos...*, núm. 876.

41

1298, novembre, 26.

Carta de pagament de la venda de censos de Bernat d'Esplugues, en què aquest reconeix als procuradors de mestre Arnau de Vilanova el pagament del preu dels censos.

ACV, pergami núm. 1263.

Document inèdit.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 268, doc. 31.

E. Olmos, *Pergaminos...*, núm. 875.

42

1298. Cfr núm. 57

Jaume II de Mallorca informa per carta el nostre Jaume II d'Aragó de la seva trobada amb el rei de França i parla dels ambaixadors a Roma i a París.

ACA, C, reg. 117, f. 284r.v.

Nota. Aquest foli està en molt mal estat i el text del document és sovint impossible de llegir i de reproduir. Vegi's la *Regesta* del P. Martí de Barcelona, p. 270, n. 9. Publicat per Michael R. McVaugh, *Further documents...*, p. 367-368, doc. 39a.

En virtut del Tractat d'Anagni (1295), les potències mediterrànies es reuneixen en les "Vistes d'Argelers" (1298) i decideixen els acords següents:

a) que França marxarà de la Val d'Aran, la qual serà posada a mans del papa, representat pel rei de Mallorca;

b) que el nostre rei Jaume II donarà al seu oncle, Jaume II de Mallorca, les Illes Balears i Pitiüses;

c) que el rei de Mallorca es veurà amb el de França a fi d'entendre's sobre la nova situació;

d) que per fer avançar les bones relacions, mossèn Cruïlles, abat de Foix, anirà a informar de les novetats al papa i mestre Arnau de Vilanova, "habitant Montispesullani" i, doncs, súbdit del rei de Mallorca, al rei de França.

Sobre l'ambaixada de mestre Arnau de Vilanova a París per tractar de l'afer de la Vall d'Aran, cfr. Paul Diepgen, *Arnald von Villanova als Politiker und Laientheologe*, Berlín, 1909, pp. 12-15; Carl Willemsen, *Der Kampf um das val d'Aran*, dins "Gesammelte Aufsätze zur Kulturgeschichte Spaniens", 6 (1937), pp. 150-151; Joan Reglà Campistol, *Francia, la Corona de Aragón y la frontera pirenaica*, Madrid (1951), I, pp. 90-94; Josep Perarnau i Espelt, *La intervenció d'Arnau de Vilanova en la reintegració de la Val d'Aran a la Casa de Barcelona (1298-1300)*, dins AVOTHO V, primera part, apèndix IV.

43

[1299, primavera].

Jaume II nomena Arnau de Vilanova ambaixador davant el rei de França.

ACA, C, reg. 117, f. 284 r.v.

Nota. Aquest foli està en molt mal estat i el text del document és sovint impossible de llegir i de reproduir. Vegi's la *Regesta* del P. Martí de Barcelona, p. 270, n. 9.

Publicat per Michael R. McVaugh, *Further documents...*, p. 367-368, doc. 39a.

Abans que la lletra de l'oncle, rei de Mallorca, explicant els contactes de París, li arribés, el nostre Jaume II ja havia fet els dos nomenaments.

Sobre l'ambaixada de mestre Arnau de Vilanova a París per tractar de l'afer de la Vall d'Aran, cfr. Paul Diepgen, *Arnald von Villanova als Politiker und Laientheologe*, Berlín, 1909, pp. 12-15; Carl Willemsen, *Der Kampf um das val d'Aran*, dins "Gesammelte Aufsätze zur Kulturgeschichte Spaniens", 6 (1937), pp. 150-151; Joan Reglà Campistol, *Francia, la Corona de Aragón y la frontera pirenaica*, Madrid (1951), I, p. 90-94; Josep Perarnau i Espelt, *La intervenció d'Arnau de Vilanova en la reintegració de la Val d'Aran a la Casa de Barcelona (1298-1300)*, dins AVOTHO V, primera part, apèndix IV.

[1299], maig, 11. València.

Bernat d'Acenuy, ciutadà de València, en nom de Bernat des Clapers, procurador de mestre Arnau de Vilanova, reconeix haver rebut de Ramon Colrat, batlle de Borriana, mil sous valencians, part dels dos mil sous anuals assignats pel rei Jaume II a mestre Arnau sobre la gabella de la sal d'aquesta vila.

Arxiu Reial de València (ARV), Protocols, Notal de Jaume Martí, 2811, f. 38 r.v.
Publicat per Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 256, doc. 1.

1299, juliol, ca. 10. Barcelona.

Arnau de Vilanova s'enduu els tres capitula per a la seva ambaixada al rei de França. Capítols o instruccions donades per Jaume II a mestre Arnau de Vilanova en enviar-lo en ambaixada al rei de França. L'ambaixada ha estat encomanada pel rei a mestre Arnau de Vilanova per discutir amb el rei Felip el Bell de França, donades certes imprecisions de frontera, l'afer de la restitució de la Vall d'Aran. La lletra tracta de la restitució de la Vall d'Aran al rei d'Aragó; de la invasió i ocupació a mà armada del territori del rei d'Aragó per part d'alguns nobles contra la pau i seguretat donada al rei d'Aragó pel rei Carles de Sicília en nom i de part del rei de França; i de la injustícia feta als mercaders catalans que van a Montpeller.

ACA, CRD, 4601.
P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 269, doc. 40.
Ramon d'Alòs-Moner, EUC, IV (1910), p. 110, doc. XV.
Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, I, p. 452, doc. 302. Finke el data l'any 1300.

NOTA. En l'edició definitiva del Diplomatari, en relació a la lletra reial anterior, aquest és el lloc on haurà de figurar el regest i la transcripció de la carta reial diplomàtica 12.253 de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, publicada per H. Finke dins *Acta Aragonensia* III, 83-84, datada el 8 d'agost de 1299, que el P. Martí de Barcelona ignora. La lletra reial a què ens referim dona la notícia de la victòria de Jaume II d'Aragó sobre el seu germà Frederic III de Trinàcria al cap d'Otranto. Entorn de les dates en què arribà a Barcelona la notícia de la victòria naval sortia de la ciutat l'ambaixador enviat al papa a presentar les decisions derivades de les vistes de Panissars i d'Argeles. Aquest ambaixador destinat a Roma era Jofre de Cruïlles, abat de Foix. Paral·lelament havia estat nomenat ambaixador destinat al rei Felip de França mestre Arnau de Vilanova, amb idèntica missió. Jofre de Cruïlles hauria partit abans d'arribar a Barcelona la notícia de la victòria d'Otranto, comunicada a Barcelona en la lletra del 8 d'agost de 1299, per tant, en hipòtesi de Parnau, durant el juliol d'aquest any, i amb no gaire diferència de dies del mateix mes hauria emprès el camí de França

Arnau de Vilanova duent amb ell el seu propi full de ruta, puix els dos ambaixadors eren enviats amb idèntica ambaixada per al papa i per al rei i calia que tots dos fossin informats simultàniament.

Els documents de París -Bibliothèque Nationale Ms. lat. 17.534 i lat. 15.033-, relatius als anys 1299 i 1300, temps de l'ambaixada de Jaume II al rei de França i també de l'autodefensa de mestre Arnau en la *causa fidei* pel *De adventu Anticristi*, ens informen d'un doble comiat de la cort de França d'Arnau de Vilanova, el primer poc abans de Nadal de 1299, i el segon després del 12 d'octubre de 1300.

46

1299, desembre, 25-26.

L'Officialis del bisbat de París deté i empresona Arnau de Vilanova "in causa fidei".

ATCA, XX (2001), p. 382-388.

47

1300, gener, 28. Barcelona.

Jaume II ordena pagar 544 sous barcelonesos a mestre Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 266, f. 86v.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 94, doc. 9.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 268, doc. 32.

Cfr. Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p. 532, doc. XII.

48

1300 (*Incarnationis* 1299), febrer, 20. Barcelona.

Jaume II ordena pagar a mestre Arnau de Vilanova 1.000 sous barcelonesos pro expensis sive quitatione sua.

ACA, C, reg. 266, f. 110v.

Publicat per Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p. 532, doc. XII.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 268, doc. 33.

49

1300 (*Incarnationis* 1299), febrer, 24. Barcelona.

Jaume II mana que siguin pagats a mestre Arnau de Vilanova els set anys que se li deuen de la gabella de la sal de Borriana i li atorga l'administració de la mateixa.

ACA, C, reg. 266, f. 123r.v.

Publicat per Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), pp. 532-533, doc. XIII.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 268, doc. 34.

50

1300, febrer, 24. Barcelona.

Jaume II informa el batlle de València de la donació a mestre Arnau de Vilanova dels set anys que se li devien de la gabella de la sal de Borriana i de l'administració d'aquesta i li diu que, en cas d'haver estat ja confiada a algú per a l'any 1300 l'administració esmentada, li la reservi per a després i li pagui els 2.000 sous corresponents a aquest any.

ACA, C, reg. 266, f. 123v.

Publicat per Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p. 532-533, doc. XIII.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 268-269, doc. 35.

51

1300, abril, 17. València.

Sobre el plet originat entre Arnau de Vilanova i Berenguer Mercet per raó de la construcció de la finca de València.

ACA, Pergamins de Jaume II, 1360.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 94-95, doc. 10.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 269, doc. 36.

52

1300, abril, 17. València.

Sobre el plet entre Arnau de Vilanova i Berenguer Mercet.

ACA, Pergamins de Jaume II, 1361.

Publicat pel P. Martí de Barcelona en forma abreujada, *Nous documents...*, "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 95-96, doc. 11.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 269, doc. 37.

53

1300, abril, 20. València.

Protesta d'Arnau de Vilanova contra Berenguer Mercer.

ACA, Pergamins de Jaume II, 1362.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *La cultura catalana durant el regnat de Jaume II*, "Estudios Franciscanos", 1991, Reedició de l'obra de 1936 a cura del P. Valentí Serra, p. 260, doc. 41. Cfr. P. Martí de Barcelona, *Regesta de documents arnaldians coneguts*, Estudis Franciscans, 47 (1935), p. 261-300.

54

1300, maig, 10. Lleida.

Sobre el plet entre Arnau de Vilanova i Berenguer Mercer.

ACA, Pergamins de Jaume II, 1358.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, AST, XI (1935), p. 96-97, doc. 12.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 269, doc. 38.

55

1300, maig, 12. Lleida.

Jaume II dona l'ordre de pagar 14.000 sous a mestre Arnau de Vilanova.

ACA, C, Pergamins de Jaume II, 1379.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *La cultura catalana...*, p. 263, doc.44.

Cfr. Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III (1909), p. 532, doc. XII.

56

1300, maig, 20. Lleida.

Sobre el plet de les aigües pluvials de la finca en construcció d'Arnau de Vilanova a València entre ell i els seus veïns.

ACA, C, reg. 117, f. 95v.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, “Analecta Sacra Tarraconensis”, XI (1935), p. 98-99, doc. 13.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 269, doc. 39.

Nota. El P. Martí de Barcelona pogué llegir encara bé el text sencer del document. Avui es poden llegir amb molta dificultat, i només amb l'ajut de una làmpada, les tretze línies primeres de les vint-i-sis que té el document. Una gran part del document ha esdevingut una gran taca fosca.

57

1300, juliol, 8. Terol.

Jaume II informa Jaume II de Mallorca que Arnau de Vilanova ha estat enviat al rei de França i l'abat de Foix al papa per tractar la devolució de la Vall d'Aran i altres afers.

ACA, C, reg. 117, f. 284r.v.

Nota. Aquest foli està en molt mal estat i el text del document és sovint impossible de llegir i de reproduir. Vegi's la *Regesta* del P. Martí de Barcelona, p. 270, n. 9.

Publicat per Michael R. McVaugh, *Further documents...*, p. 367-368, doc. 39a.

Sobre l'ambaixada de mestre Arnau de Vilanova a París per tractar de l'afer de la Vall d'Aran, cfr. Paul Diepgen, *Arnald von Villanova als Politiker und Laientheologe*, Berlín, 1909, p. 12-15; Carl Willemsen, *Der Kampf um das val d'Aran*, dins “Gesammelte Aufsätze zur Kulturgeschichte Spaniens”, 6 (1937), p. 150-151; Joan Reglà Campistol, *Francia, la Corona de Aragón y la frontera pirenaica*, Madrid (1951), I, p. 90-94; Josep Perarnau i Espelt, *La intervenció d'Arnau de Vilanova en la reintegració de la Val d'Aran a la Casa de Barcelona (1298-1300)*, dins AVOTHO V, primera part, apèndix IV.

58

1300, juliol, 23. Calataiud.

Jaume II ordena a mestre Arnau de Vilanova que es vegi amb l'infant Ferran de Castella i que recolzi la seva gestió davant el rei de França.

ACA, C, reg. 252, f. 231v.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 269, doc. 41.

Finke, *Acta Aragonensia*, I, p. 450, doc. 300.

Ramon d'Alòs-Moner, EUC, IV (1910), p. 115, doc. XVII.

L'encàrrec primitiu del rei a mestre Arnau de Vilanova de veure's amb l'infant Ferran de Castella fou de l'any 1299, però el procés inquisitorial obert contra el mestre obligà a repetir-lo. Els dies 25-26 de desembre de 1299, l'*Officialis* del bisbat de París detingué i empresonà Arnau de Vilanova “in causa fidei”. ATCA, XX (2001), p. 382-388. Cfr. doc. 46 del present Diplomatarí.

Els documents de París -Bibliothèque Nationale Ms. lat. 17.534 i lat. 15.033-, relatius als anys 1299 i 1300, temps de l'ambaixada de Jaume II al rei de França i també de l'autodefensa de mestre Arnau en la *causa fidei* pel *De adventu Anticbristi*, ens informen d'un doble comiat de la cort de França d'Arnau de Vilanova, el primer poc abans de Nadal de 1299, i el segon després del 12 d'octubre de 1300.

59

1300, juliol, 23. Calataiud.

Jaume II envia mestre Arnau de Vilanova a França encarregant-li que en persona, sol o amb l'infant Ferran de Castella, tracti amb Felip, rei de França, de l'afer del candidat al tron castellà, Alfonso de la Cerda, deliberant ell i el rei de França -"prout vestre discrecioni melius videbitur expedire", diu Jaume II- per intentar de guanyar per a l'infant de Castella la causa dels drets que li corresponen. Li anuncia també el nomenament dels seus delegats per tractar l'afer de la vall d'Aran.

ACA, C, reg. 252, f. 231v.

Publicat per Finke, *Acta Aragonensia*, I, p. 450, doc. 300.

Aquesta ambaixada davant el rei de França del cèlebre metge és una important i ben coneguda ambaixada com a diferent de moltes altres ambaixades. Ell s'afanya a presentar i defensar un escrit teològic que el posa en conflicte amb la Universitat i el seu llibre és condemnat. Cfr. Denifle i Chatelain, *Chartularium Universitatis Parisiensis*, II, 87, núm. 616. Cfr. etiam Finke, H. *Aus den Tagen Bonifaz' VIII, Abschnitt über Ar. de Villanova*.

Recordem, com ja hem dit en el document anterior, que l'encàrrec primitiu del rei a mestre Arnau de Vilanova de veure's amb l'infant Ferran de Castella fou de l'any 1299, però el procés inquisitorial obert contra el mestre obligà a repetir-lo. Cfr. doc. 46 del present Diplomatarium.

60

1300, setembre/octubre. París.

Document de la segona apel·lació de mestre Arnau de Vilanova a la Seu Apostòlica del procés del bisbe i mestres de la facultat de Teologia de París.

París, Biblioteca Nacional, Fons llatí, lat. 17534, f. 105a-106a; lat. 15033, f. 241r-242r.

Publicat per M. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos españoles*, III, p. LXXIX-LXXXII.

Denifle-Chatelain, *Chartularium Universitatis Parisiensis*, II, p. 86-99, doc. 616.

Ramon d'Alòs-Moner, *EUC*, IV (1910), p. 116-119, doc. XVIII.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 270, doc. 45.

Publicat per Josep Perarnau, *Sobre la primera crisi entorn el De adventu Antichristi d'Arnau de Vilanova: París 1299-1300*, dins "Arxiu de Textos Catalans Antics", 20 (2001), p. 377-382.

El Sr. Alòs data el document a Montpeller quan el text diu *Actum Parisius*. En canvi, en dos indrets del mateix s'anomena Arnau *habitor Montispessulani*; de fet ho era des dels volts de 1290. Aquesta renovació de l'apel·lació al papa és legalitzada pel notari Gaufred de Chartres.

61

1300, octubre, post 12.

Notificació, protestació i requisició de mestre Arnau de Vilanova davant el rei de França contra la seva detenció ordenada per l'oficial del bisbe de París.

París, Biblioteca Nacional, lat. 17534, f. 103c-104d.

Ramon d'Alòs-Moner, EUC, IV (1910), p. 111-115, doc. XVI.

Menéndez y Pelayo, M., *Historia de los heterodoxos españoles*, III, p. LXXIV-LXXVIII.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 270, doc. 44.

Publicat per Josep Perarnau, *Sobre la primera crisi entorn el De adventu Antichristi d'Arnau de Vilanova: París 1299-1300*, dins ATCA, 20 (2001), p. 382-388.

62

1300, octubre post 12.

Pèire d'Alvèrnia i Iohannes Quidort, O. P. publiquen les respectives crítiques al De adventu Antichristi.

ATCA, VII-VIII (1988-1989), p. 213-221.

AVOThO, V, Segona part.

63

1300, octubre, 17. Calataiud.

Jaume II comunica al bisbe de Tarassona i al sagristà de Lleida, nomenats comissaris reials ad hoc, que ha demanat a Felip el Bell de França la restitució de la Vall d'Aran i que cessin els danys causats al comtat de Pallars i als mercaders de la Corona d'Aragó que fan comerç al sud de França, tenint en compte els acords entre el rei de França i mestre Arnau de Vilanova, ambaixador del rei d'Aragó, en virtut dels quals una comissió francoaragonesa ha d'estudiar els problemes i qüestions esmentats.

ACA, CRD. Jaume II, caixa 5, 1187.

Publicat per Juan Reglà Campistol, *Francia, la Corona de Aragón y la frontera pirenaica. La lucha por el Valle de Arán (siglos XIII-XIV)*, doc. 16.

El P. Martí de Barcelona hi veié dues cartes reials, una dirigida als comissionats per Jaume II, el bisbe de Tarassona i el sagristà de Lleida, Joan de Torrefeta. S'hi esmenta explícitament l'ambaixada d'Arnau de Vilanova a París. (ACA, CDR. Jaume II, caixa 5, 1187); l'altra, adreçada a Berenguer de Mas amb l'encàrrec de traslladar les instruccions de Jaume II a Torrefeta i al bisbe de Tarassona, que van constituir, sembla, la comissió definitiva. (ACA, C, reg. 334, f. 8r.v.).

64

1300, octubre, 18. Calataiud.

Jaume II recomana al rei de França, Felip el Bell, l'afer de l'infant Ferran de Castella i li anuncia el nomenament dels seus delegats per a tractar l'afer de la Vall d'Aran.

ACA, CRD, caixa 81, 1965.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, “Analecta Sacra Tarraconensia”, XI (1935), p. 92, doc. 7.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 269-270, doc. 42.

Willemsen, Karl Arnold, *Der Kampf um das Val d'Aran. Ein Beitrag zur Geschichte der diplomatischen Beziehungen zwischen Aragon und Frankreich um die Wende vom 13. zum 14. Jahrhundert*, dins “Gesammelte Aufsätze zur Kulturgeschichte Spaniens” (GAKS), VI (1937), p. 142-244.

65

1300, octubre, 18. Calataiud.

Minuta reial en què Jaume II dona a conèixer a mestre Arnau de Vilanova els vocals reials que, juntament amb els nomenats pel rei de França, han d'examinar sobre el terreny les reclamacions de què és portador Arnau de Vilanova de part del monarca d'Aragó.

ACA, CRD, 1965.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, “Analecta Sacra Tarraconensia”, XI (1935), p. 93-94, doc. 8.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 270, doc. 43.

Cfr. Finke, *Acta Aragonensia*, I, p. 452.

Ramon d'Alòs-Moner, EUC, IV (1910), p. 110, doc. XV. Capítols o instruccions que Arnau de Vilanova rebé del rei *ad hoc*. Document en mal estat.

66

1301, gener, 2. Múrcia.

Jaume II autoritza Marc Renard, procurador de mestre Arnau de Vilanova, per a retornar a València i tenir cura dels afers d'aquest. El rei, per tal que pogués complir la comanda, l'afranqueix del servei militar. Així ho comunica el monarca al seu justícia i altres oficials reials de Borriana en aquest document.

ACA, C, reg. 293, f.33.

Publicat per Ramon d'Alòs-Moner, EUC, IV (1910), p. 496, doc. XIX.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 271, doc. 46.

L'administració de la gabella de la sal de Borriana corre a càrrec de mestre Arnau de Vilanova des de l'any 1301. Mestre Arnau nomenà administrador seu a l'efecte Marc Renard, veí de Borriana.

67

1301, juny, 10. València.

Bernat de Valeriola i la seva muller Benvinguda venen uns censos a mestre Arnau de Vilanova.

ACV, Pergamins, núm. 4115.

Document inèdit.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 923.

68

1301, juny, 20. València.

Bernat de Valeriola acusa rebut del preu d'uns censos venuts al procurador de mestre Arnau de Vilanova, Bernat Acenuy.

ACV, Pergamins, núm. 1835.

Document inèdit.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 271, doc. 47.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 925.

Mentre Marc Renard té cura de l'administració de la gabella de la sal de Borriana, Bernat Acenuy administra les finques i censos d'Arnau de Vilanova a la ciutat de València. Aleshores el metge era a la cort pontifícia.

1301, juliol-agost (*in estatis fervoribus*). La Scurcola (Anagni). La datació és donada per H. Finke, *Aus den Tagen...* Quellen, XXX; i el mateix Arnau de Vilanova, ATCA, X (1991), p. 205. líns. 310, ss.

Arnau de Vilanova redacta el De mysterio cimbalorum.

Biblioteca Apostòlica Vaticana, Vat. lat. 3824, f. 204c-214c
ATCA, X (1991), Josep Perarnau i Espelt, *L'Arts catholicae philosophiae (Primera redacció de la Philosophia catholica et divina)*, p. 7-223.

1301, setembre, 14. Anagni. La datació és donada per H. Finke, *Aus den Tagen...* Quellen, XXX; i el mateix Arnau de Vilanova, ATCA, X (1991), p. 205, líns. 310 ss.

Guerau d'Albalat envia al rei Jaume II un missatge en què li fa saber que mestre Arnau de Vilanova era a la cort pontifícia des dels primers dies del mes de maig.

ACA, CRD, extra series.

Publicat per H. Finke, *Aus den Tagen Bonifaz' VIII*, p. XXVI-XXXVII.

H. Finke, *Acta Aragonensia*, I, p. 100-106.

Ramon d'Alòs-Moner, EUC, IV (1910), p. 496-498, doc. XX.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 271, doc. 48.

Perarnau i Espelt, J., *Sobre la primera crisi entorn el De Adventu Antichristi d'Arnau de Vilanova: París 1299-1300*, dins "Arxiu de Textos Catalans Antics", 20 (2001), p. 349-402.

Mensa i Valls, Jaume, *Observacions sobre l'autoria i la finalitat del Tractatus quidam in quo respondetur obiectionibus que fiebant contra "Tractatum Arnaldi De Adventu Antichristi"*, dins "Arxiu de Textos Catalans Antics", 20 (2001), p. 403-451.

Arnau de Vilanova arrossegava la càrrega del procés *de fide* incoat davant el bisbe de París arran del *De Adventu Antichristi*, pel qual havia estat detingut i empresonat. Havent apel·lat al papa, aquest, quan Arnau arribà a la cort pontifícia, el va fer detenir i empresonar abans que el pontífex hagués rebut de mans d'Arnau l'obra i aquest pogués tenir amb ell una discussió. Segons paraules del propi Arnau, Bonifaci VIII el va fer abjurar en consistori secret, però en públic només va afirmar que havia estat reprovat pels de París com a presumptuós i temerari, reprovació que el papa ratificava, però en cap manera anatematitzà l'obra, més bé cap al final del seu discurs digué en veu alta que Arnau no havia obrat malament en res sinó solament en el fet que no li havia presentat abans el tractat. (Perarnau i Espelt, J., *Sobre la primera crisi entorn el De Adventu Antichristi d'Arnau de Vilanova: París 1299-1300*, dins "Arxiu de Textos Catalans Antics", 20 (2001), p. 370-371). El papa li retornà sense rèplica el *De mysterio cimbalorum*, la qual cosa equivalia a una aprovació tàcita. Del tractat, Arnau en va trametre còpies vàries a distints destinataris. Els problemes vindran més tard, quan Mestre Arnau ja serà mort. En lletra de Guerau d'Albalat, ambaixador de Jaume II davant Bonifaci VIII, llegim que el papa anomenà

Arnau en elogi "unum Catalanum facientem bona". (Finke, *Aus den Tagen Bonifaz' VIII*, p. 56).

71

1301?, novembre. [Anagni].

Arnau de Vilanova tramet al rei Jaume II el tractat De mysterio cimbalarum, acompanyat d'una carta personal, i li recomana que en faci treure còpia per a la universitat de Lleida.

Biblioteca Apostòlica Vaticana, Vat. lat. 3824, f. 101r.

Pou i Martí, Josep M^a, *Visionarios, beguinos y fraticelos catalanes*, p. 48, nota 2.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 271, doc. 49.

72

1301, novembre. [Anagni].

Arnau de Vilanova tramet còpia del tractat De mysterio cimbalarum als franciscans de París.

Biblioteca Apostòlica Vaticana, Vat. lat. 3824, f. 101v.

Pou i Martí, Josep M^a, *Visionarios, beguinos y fraticelos catalanes*, p. 48, nota 4.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 272, doc. 50.

Segons el Ms. Corsinianus, 40.E.3 (ATCA, VI (1987), p. 299-303) i el Vaticanus lat. 3824, Mestre Arnau acompanyà el tractat *De mysterio cimbalarum* de cartes personals dirigides a les següents comunitats i personatges: 1. *Fratribus Ordinis Predicatorum qui sunt Parisius*; 2. *Fratribus Predicatoribus Montispesullani*; 3. *Fratribus Minoribus Parisius*; 4. *Fratribus Minoribus Montispesullani*; 5. *Abbati et conventui Sancti Victoris Parisius*; 7. *Domini Auxitano et Burdegalensi*; 8. *Angelo Ecclesie Valentine*; 9. *Angelo Ebre-dunensis Ecclesie*; 10. *Angelo Altisodorensis Ecclesie*; 11. *Inclito Domino Regi Francorum. Datum Ianue XV° Kalendas XII*; 12. *Inclito Domino Regi Aragonum*.

73

1301, novembre. [Anagni].

Arnau de Vilanova tramet còpia del tractat De mysterio cimbalarum als dominics de París.

Biblioteca Apostòlica Vaticana, Vat. lat. 3824, f. 101v.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 272, doc. 51.

Document inèdit. Extractat per Menéndez y Pelayo i Finke.

74

1301, novembre. [Anagni]

Arnau de Vilanova tramet còpia del tractat De mysterio cimbalorum als franciscans de Montpeller.

Biblioteca Apostòlica Vaticana, Vat. lat. 3824, f. 101v.-102v.

Pou i Martí, Josep M^a, *Visionarios...*, p. 48-50.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 272, doc. 52.

75

1301, novembre. [Anagni]

Arnau de Vilanova tramet còpia del tractat De mysterio cimbalorum als dominics de Montpeller.

Biblioteca Apostòlica Vaticana, Vat. lat. 3824, f. 101v.-102v.

Document inèdit.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 272, doc. 53.

Cfr. Scavizzi, Barbara, *Abbiamo un autografo di Arnaldo di Villanova?*, a III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, 7-9 d'octubre de 2011.

76

1305?, agost. Barcelona.

Carta consolatòria de mestre Arnau de Vilanova a Bartomeua Montaner, beguina.

Biblioteca Apostòlica Vaticana, Ms. Vatic. lat. 3824, f. 233r.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 279, doc. 90.

Cfr. Paul Diepgen, *Arnald von Villanova, als Politiker und Lientheologe von 1299 bis Herbst 1308*, p. 102.

Perarnau, J., AVOThO, V, *Post scriptum*.

Nota: Deixem en segon lloc aquí, de manera puntual, la data del document i donem primacia al contingut de la carta per a anticipar-la, saltant l'ordre cronològic del Diplomataris, perquè es va trobar entre les dotze que acompanyaven les còpies del *De mysterio cimbalorum* (Borgh. 205) i fa referència al disgust pel *De Adventu Antichristi*.

1301, desembre, 20. València.

Jaume II, davant la malaltia de la reina Blanca, demana la presència d'Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 120, f. 178v.-179r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, a "Analecta Sacra Tarracoen-sia", XI (1935), p. 99.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 272, doc. 54.

Arnau de Vilanova es traslladà de París a la Cort Romana resident a Anagni, on sembla que romangué gairebé mig any. En apel·lació a Bonifaci VIII Arnau de Vilanova emplaçava els seus contradictors per a la quarta setmana després de Pasqua, que el 1301 corria del 30 d'abril al 6 de maig. L'ambaixador Guerau d'Albalat ens assegura que Arnau havia arribat a Anagni a primers de maig. (Finke, *Aus den Tagen...*, p. XXVI-XXVII; *Acta Aragonensia*, I, p. 100-106) De retorn, Arnau, creient veure en l'actitud del papa una aprovació tàcita del seu *De adventu Antichristi*, n'envià còpies al rei d'Aragó, als framenors i dominics de París i Montpeller i al rei de França; la carta al rei de França va datada a Gènova el 17 de novembre de 1301. La nova del retorn d'Arnau arribà a València a mitjan desembre i des d'aquí el rei li escriví la present carta.

1302 (*Incarnationis* 1301), gener, 27. València.

Jaume II, veient que s'agreujava la salut de la reina Blanca, escriu a mestre Arnau de Vilanova insistint-li novament que vingui per assistir-la en els darrers mesos de gestació i en el ja immediat part.

ACA, C, reg. 120, f. 231r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, "Analecta Sacra Tarracoen-sia", XI (1935), p. 100-101, doc. 15.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 272, doc. 55.

La reina sentia apropar-se-li el moment del part. Jaume II volia que en aquell moment no li faltés la presència d'Arnau de Vilanova. Aquesta carta no tingué eficàcia i l'11 de març tornà a insistir Jaume II. (Cfr. Alòs-Moner, EUC, IV, 1910, p. 498, doc. XXI). Arnau de Vilanova no degué arribar a Catalunya fins a últims de març o primers d'abril de 1302 i es veu, doncs, que, no obstant la voluntat de venir a últims de 1301, féu marxa enrere puix el 18 de març de 1302, Guerau d'Albalat parla al rei dels preparatius del viatge d'Arnau de Vilanova a Catalunya. (Cfr. EUC, VI, 1912, p. 98, doc. XXII; Finke, *Aus den Tagen*, p. 56) I el 8 d'abril de 1302, el rei, des de Lleida, facultà mestre Arnau per poder vendre per 4 anys la gabella de la sal de Borriana.

1302 (*Incarnationis* 1301), març, 11. Montfalcó.

Jaume II insisteix novament que mestre Arnau de Vilanova vingui a atendre la reina Blanca.

ACA, C, reg. 123, f. 41r.

Publicat per Ramon d'Alòs-Moner, EUC, IV, 1910, p. 498, doc. XXI.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 272, doc. 56.

1302, març, 18. Roma.

Guerau d'Albalat parla al rei Jaume II dels preparatius del viatge d'Arnau de Vilanova a Catalunya.

ACA, CRD, sense any.

Cfr. Ramon d'Alòs-Moner, EUC, VI, 1912, p. 98, doc. XXII.

H. Finke, *Aus den Tagen...*, p. LVI.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 273, doc. 57.

L'estada d'Arnau de Vilanova a Roma i Anagni, a la cort pontifícia, durà deu mesos. Pel novembre de 1301 tal vegada havia intentat retornar i fins sembla que arribà a Gènova; però degué fer marxa enrere si és que pel març de 1302 era a Roma.

1302, abril, 8. Lleida.

Jaume II autoritza mestre Arnau de Vilanova que durant quatre anys pugui vendre a qui vulgui el violari de la gabella de la sal de Borriana, concedit a ell pel monarca.

ACA, C, reg.199, f. 69v.

Publicat per Rubió i Lluch, A., *Documents...*, vol. I, p. 28-29, doc. XXIV.

Cfr. Menéndez y Pelayo, M., *Arnaldo de Vilanova...*, p. 203.

Ídem, *Historia de los Heterodoxos...*, III, p. CXVI.

Cfr. Ramon d'Alòs-Moner, EUC, VI, 1912, p. 98-99, doc. XXIII.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 273, doc. 59.

1302, abril, 8. Lleida.

Jaume II, en atenció als serveis que li ha prestat Arnau de Vilanova com a físic reial, li concedeix la facultat de disposar en testament dels béns que posseeix a la ciutat i territori de València en favor de l'Església, dels llocs de culte i de causes pies.

ACA, C, reg. 199, f. 69v.

Publicat per Rubió i Lluch, A., *Documents...*, vol. I, p. 27-28. Doc. XXIII.

Cfr. Menéndez y Pelayo, M., *Arnaldo de Vilanova, médico catalán del siglo XIII*, p. 202.

Idem, Historia de los heterodoxos españoles, III, p. CXV.

Cfr. Ramon d'Alòs-Moner, EUC, VI, 1912, p. 98-99, doc. XXIII.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF. 47 (1935), p. 273, doc. 58.

Sembla que en aquesta data mestre Arnau de Vilanova era ja a la cort reial.

1302, abril, 8. Lleida.

A demanda de mestre Arnau de Vilanova Jaume II afranqueix de per vida Pere Jutge, apotecari de Barcelona, d'exèrcit i cavalcada.

ACA, C, reg. 199, f. 70v.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 101-102, doc. 16.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 273, doc. 60.

Pere Jutge és nomenat per Arnau de Vilanova marmessor seu testamentari el 20 de juliol de 1305. (Cfr. Roque Chabás, *El testamento de Arnau de Vilanova*, a "Boletín de la Real Academia de la Historia", 28 (1896), p. 87-90). Com a tal apareix en l'inventari que d'ordre de R. Conesa es dreçà el 1311 (Cfr. Roque Chabás, *Inventario de los libros, ropas y demás efectos de Arnau de Vilanova*, a "Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos, época II, IX (1903), p. 189-203). Sobre Conesa, Cfr. ACA, C, reg. 153, f. 27 v., 52 r, 205 v.; reg. 158, f. 230 v. Sembla que Arnau de Vilanova seguí al costat de Jaume II fins a mitjan 1303, puix el 27 de juliol de 1302 (?) el rei li fa l'ofrena d'una copa d'argent daurat. (Cfr. Finke, *Acta Aragonensia*, II, 912 i núm. 84 del present *Diplomatari*), pel setembre li compra un mul (Cfr. González Hurtebise, *Libros de Tesorería de la Casa Real de Aragón* (Barcelona, 1911), I, p. 82 i 129, núms. 335 i 528; "Estudis Universitaris Catalans" VI (1912), p. 100), i a l'escuder de mestre Arnau de Vilanova, Bernat Oliver, se li donen 60 sous barcelonesos (Cfr. González Hurtebise, *op. cit.*, p. 86, núm. 355). També semblen reclamar la presència d'Arnau de Vilanova al costat del rei els documents núms. 18-22 (de *Nous documents*). Bernat Oliver, clergue, escuder i parent d'Arnau de Vilanova, apareix en el testament d'aquest; el nebot del mestre, Pere de Vilanova, Andreu Ferrandis i Bernat Oliver podran servir-se del

lot d'obres arnaldianes que mestre Arnau llegà a la cartoixa d'Scala Dei mentre resideixin al monestir per motius d'estudi i pietat; apareix encara Bernat Oliver en el famós document pontifici de 15 de març de 1312. (Cfr. Rubió, *op. cit.*, I, 56). I Simó Salvatge, ambaixador del rei Frederic, li sol·licita un benifet a la Cort d'Avinyó (ACA, CRD, caixa 26, núm.10011). Sobre Pere Jutge, Cfr. Perarnau i Espelt, Josep, *L'Alia Informatio Beguinorum d'Arnau de Vilanova*, dins "Studia, Textus, Subsidia" II (Facultat de Teologia. Barcelona, 1978), p. 113-114.

84

1302, abril, 28. Saragossa.

Jaume II dóna permís a Arnau de Vilanova per treure un cavall del territori de domini reial per anar amb ell d'Aragó a Roma.

ACA, C, reg. 123, f. 111r.

Publicat per Michael R. McVaugh, *Further documents...*, p. 368-369, doc. 60a.

Nota. Durant la primavera de 1302 Arnau de Vilanova fou cridat repetidament i urgent per atendre la reina Blanca, malalta i molt avançada en la gestació, sembla que de la infanta Blanca. A principis d'abril sembla que el físic reial ja havia arribat a la cort. Cfr. Martí de Barcelona, *Regesta*, "Estudis Franciscans", p. 272-273, docs. 54-60. El fet que a finals de mes el monarca i mestre Arnau preparin el pla de la partença del metge reial cap a Roma sembla indicar que el part de la reina ja s'havia produït i que la criatura i la mare es trobaven bé.

85

1302, juliol, 27. Osca.

Jaume II, entre altres regals que fa a la seva muller, la reina Blanca d'Anjou, als infants i a diverses persones de la casa reial, fa l'ofrena d'una copa d'argent daurat a mestre Arnau de Vilanova, el seu metge.

ACA, C, reg. 269, f. 88v.-90v.; CRD, 549.

Publicat per Ramon d'Alòs-Moner, EUC, VI, 1912, p. 99-100, doc. XXV.

Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 912.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 273, doc. 61.

86

1302, agost, 29. Niça.

Mestre Arnau de Vilanova tramet a Bonifaci VIII el seu tractat Philosophia catholica et divina.

Biblioteca Apostòlica Vaticana, Ms. Vaticà lat. 3824, f. 230v.-231v.
 Publicat per Heinrich Finke, *Aus den Tagen Bonifaz VIII*, p. CLX.
 Ramon d'Alòs-Moner, EUC, VI, 1912, p. 101-102, doc. XXVIII.
 Rubió i Lluch, A., *Documents...*, I, p. 29-31.
 P. Martí de Barcelona, *Regesta*, EF, 47 (1935), p. 275, doc. 68.
 Perarnau, J., ATCA, X (1991), p. 197-198.

Sembla que A. de V. escriví la *Philosophia Catholica* a Anagni un any abans. Ara, de retorn a Roma, exacerbant el seu esperit per l'aferrissada oposició dels dominics a les seves teories escatològiques, tramet aquest tractat des de Niça. És la primera vegada, diu, que per lletra es dirigeix al papa. Creu ell que escriví aquest tractat sota la inspiració divina, amenaça el papa Bonifaci VIII amb l'exili, en nom de Déu, i li prediu que el seu sepulcre restarà buit. Rubió datà aquesta endreça l'any 1302; Alòs-Moner el creu més aviat de 1303 fonamentant-se en la Interpretació dels somnis dels reis Frederic III i Jaume II, on diu mestre Arnau que, al cap de 35 dies justos d'haver llegit el papa Bonifaci la *Philosophia Catholica*, moria tràgicament. La mort del pontífex s'escaigué el dia 11 d'octubre de 1303.

87

1302, agost, 29. Niça.

Arnau de Vilanova tramet el tractat Philosophia Catholica al col·legi de cardenals.

Biblioteca Apostòlica Vaticana, Ms. Vaticà lat. 3824, f. 231 v.-232 v.
 Publicat per Heinrich Finke, *Aus den Tagen Bonifaz VIII*, p. CLXII.
 Ramon d'Alòs-Moner, EUC, VI, 1912, p. 103, doc. XXIX.
 Rubió i Lluch, A., *Documents...*, I, p. 31.
 P. Martí de Barcelona, *Regesta*, EF, 47 (1935), p. 275, doc. 69.
 Perarnau, J., ATCA, X (1991), p. 199-200.

88

1302, després del 29 d'agost

Arnau de Vilanova tramet al rei Jaume II de Catalunya-Aragó un tractat seu (Philosophia catholica et divina), que també ha enviat al Papa i al Col·legi de cardenals, amb la petició que el faci copiar per bons copistes i el divulgui entre els prelats i els religiosos del seu regne.

Oxford, Bodleian Library, Lat. Misc. C 75, f. 124r.v.

Mensa, Jaume, *Observacions crítiques sobre la Confessio Ilerdensis d'Arnau de Vilanova i transcripció d'una lletra seva desconeguda adreçada al rei Jaume II*, dins "Miscel·lània d'Homenatge al Dr. Josep Perarnau".

1302, setembre, 19. Barcelona.

El rei Jaume II compra un mul per a mestre Arnau de Vilanova. El tresorer reial Pere Boil lliura 300 sous barcelonesos a Ramon Rayner, anomenat també R. Gibos, a compte dels 600 que costà el mul.

ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 265, s. f.

González Hurtebise, E., *Libros de Tesorería de la Casa Real de Aragón*, Barcelona, 1911, I, p. 82, núm. 335.

Cfr. Ramon d'Alòs-Moner, EUC, VI, 1912, p. 100, doc. XXVI.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 274, doc. 63.

1302, setembre, 28. Girona.

El tresorer reial Pere Boil, per ordre de Jaume II, dona 60 sous barcelonesos a Bernat Oliver, escuder de mestre Arnau de Vilanova.

ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 265, s. f.

González Hurtebise, E., *Libros de Tesorería de la Casa Real de Aragón*, I, p. 86, núm. 355.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 273-274, doc. 62.

1302, novembre, 24. Barcelona.

Ordre que hom pagui a Ramon Colrat allò que el rei Jaume II li deu, pagament que s'ha de fer dels rèdits de la sal de Borriana un cop satisfets els 3.000 sous a mestre Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 269, f. 111r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 103-104.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 274, doc. 64.

Ramon Colrat deu ser fill de Guillem Colrat, el qual signa com a testimoni en l'intercanvi, fet a 7 de gener de 1289 entre Arnau de Vilanova i Pere Marquès, del castell d'Ollers per uns censals de València Cfr. doc. 14 del present *Diplomatari*. (Ramon d'Alòs-Moner, *Col·lecció de documents...*, a "Estudis Universitaris Catalans", III, 1909, p. 140-148, doc. V).

92

1302, desembre, 1. Barcelona.

El tresorer Pere Boïl paga a R. Rayner els altres 300 sous barcelonesos que se li devien pel mul regalat a Arnau de Vilanova.

ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 266, s. f.

González Hurtebise, E., *Libros de Tesorería de la Casa Real de Aragón*, I, p. 129-130, núm. 528.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 274, doc. 63.

93

1303 (*Incarnationis* 1302), febrer, 5. Tortosa.

A pres d'Arnau de Vilanova el rei Jaume II deslliura Marc Renard, fill de Ponç Renard, de Borriana, de l'obligació del servei militar durant tot el temps de vida del seu pare.

ACA, C, reg. 200, f. 178v.

Publicat per Michael R. McVaugh, *Further documents...*, p. 369, doc. 66a.

Nota. En altra carta reial emesa dos anys abans, Marc Renard queda exempt temporalment del servei militar a Múrcia; aquest nou document ara ja inclou aquesta exempció. Cfr. P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, p. 271, doc. 46.

94

1303, febrer, 9. Tortosa.

Arnau de Vilanova bestren 1.000 sous anuals que li pertoquen de Borriana a Ramon Colrat i el rei Jaume II li promet de restituir-los.

ACA, C, reg. 269, f. 142v.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 104, doc. 18.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 274, doc. 66.

95

1303, maig, 15. València.

Jaume II aprova la venda de la gabella de la sal de Borriana feta per Arnau de Vilanova a Bernat Acenuy i a Marc Renard, procuradors seus.

ACA, C, reg. 200, f. 223r.

Publicat per Ramon d'Alòs-Moner, EUC, VI, 1912, p. 100-101, doc. XXVII.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 274, doc. 67.

96

1303, octubre, 6. Lleida.

A prescs d'Arnau de Vilanova, Jaume II assigna 6 sous diaris a Bernat d'Agramunt i, en cas de defunció d'aquest, als seus fills durant sis anys.

ACA, C, reg. 201, f. 45r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 105.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 275, doc. 71.

97

1303, octubre, 12. Lleida.

Jaume II, a instància de mestre Arnau de Vilanova, rep i posa sota la seva protecció i guiatge especial Pere Bernat de Montagut i Arnau de Montagut, fill d'aquest, mercaders de Montreal.

ACA, C, reg. 201, f. 48r.

Document inèdit. Comença: Recipimus et constituimus...

Referència publicada per Michael R. McVaugh, *Further documents...*, p. 369-370, doc. 71a.

98

1303, octubre, 24. Tortosa.

Jaume II reconeix que el seu tresorer Pere Boil li ha lliurat dins tot el mes d'octubre 95 sous barcelonesos en preu d'una ploma blanca i d'una altra de genovesa, que ha manat donar a mestre Arnau de Vilanova.

Aquest afer es troba a la "Regesta" dels registres del ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, document datat a Tortosa el 24 d'octubre de 1303. L'afer ha quedat duplicat amb la mateixa data als registres de Cancelleria, ACA, C, reg. 294, f. 153r.

Publicat per Michael R. McVaugh, *Further documents...*, p. 369, doc. 70.

1303, després del 22 d'octubre.

Resum d'una crítica de l'elecció del papa Benet XI, del bàndol dels Colonna, pontífex titllat d'heretge en la crítica que hom li fa per haver afavorit i haver tingut relació amb l'escriptor d'heretgies Arnau de Vilanova.

“... habita notitia communicationis et favoris factorum per papam hereticum illegitimum heretico, recedendum fuit ab ipso... Sic multo forcius a B. defuncto heretico clerici Romane ecclesie et alii recedere debuerant post favorem impensum magistro Arnaldo de Novavilla in libro ab ipso confecto sapienti heresim, dampnato per magistratos et universitatem Parisiensem et per eundem B. in consistorio...”

Archives Nationales, París. J 491 B núm. 796.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, I, p. 153, doc. 104.

1303, octubre, 27. Tortosa.

El batlle de Berà reté uns llibres de mestre Arnau de Vilanova, que duia una barca, la qual naufragà en aquella platja. El rei Jaume II ordena al veguer de Vilafranca del Penedès que el castigui i li faci retornar els llibres al seu propietari.

ACA, C, reg. 130, f. 162v.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents*, dins “*Analecta Sacra Tarracoen-sia*”, XI (1935), p. 105-106, doc. 20.

P. Martí de Barcelona, *Regesta*, EF, 47 (1935), p. 275-276, doc. 72.

Aquest document ens permet de creure en una nova estada d'Arnau de Vilanova a València, des d'on, per mar, hauria enviat a Barcelona uns quants llibres seus; la barca en què viatjaven naufragà a la platja de Roda de Berà. Venint de Lleida, Jaume II s'assabentà a Tortosa del contratemps i de les pretensions del batlle de Berà i féu intervenir en l'afer el veguer de Vilafranca. Pocs dies després d'haver tramès la present lletra, el rei i Arnau de Vilanova es trobaren a Tortosa i parlaren de l'incident segons que es dedueix del document de 31 d'octubre de 1303 (doc. 101 del present *Diplomatari*).

1303, octubre, 30. Tortosa.

El tresorer reial Pere Boil, per manament graciós de Jaume II, dona 95 sous barcelonesos a mestre Arnau de Vilanova en preu de dues porcions de pell per a folradura d'un mantell i per a un vestit llarg.

- ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 268, s. f.
 Publicat per González Hurtebise, E., *Libros de Tesorería de la Casa Real de Aragón*, I, p. 336, núms. 1478 i 1479.
 P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 275, doc. 70.

102

1303, octubre, 31. Tortosa.

Credencial reial a favor de mestre Arnau de Vilanova adreçada a Ferrer de Lillet, veguer de Vilafranca.

- ACA, C, reg. 130, f. 168v.
 Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 106, doc. 21.
 P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 276, doc. 73.

103

1303, desembre, 1. Alzira.

Jaume II reconeix que el seu cambrer A. Messeguer ha satisfet 400 sous barcelonesos a Arnau de Vilanova sense haver-ne època.

- ACA, C, reg. 258, f. 29 v.
 Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 107, doc. 22.
 P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 276, doc. 74.

104

1303?, darreries de l'any. Barcelona?

Pere de Manresa ofereix al rei Jaume II un escrit escatològic i li prega que el faci examinar per mestre Arnau de Vilanova. L'escrit conté set senyals o punts que Pere de Manresa demana al rei que els vulgui entendre i que el contingut de l'escrit sigui proposat també als bisbes, religiosos i doctors de l'Església perquè l'examinin i el jutgin.

- ACA, CRD, sense classificar. Cfr. *etiam* ACA, C, reg. 149, f. 102r.; reg. 57, f. 233v.; reg. 62, f. 147r.
 Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 871-872, doc. 549.
 Ramon d'Alòs-Moner, EUC, III, 1909, pp. 531-532, doc. XI.
 P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 276, doc. 75.
 Perarnau, J., AVOThO V, *Post scriptum*.

Sembla que deu fixar-se l'aparició d'aquest tractat a últims de 1303, quan ja eren nombrosos els sequaços d'Arnau de Vilanova. Tal vegada calgui atribuir a influència arnaldiana la plaga de visionaris i profetes que feren aparició aleshores. (Cfr. ACA, C, reg. 120, f. 138; reg. 126, f. 268 v. i 299 r.). De 1303 daten així mateix les campanyes de fra Bernat de Puigcertós a Girona i Castelló d'Empúries i la refutació del *Tractatus De mysterio cimbalorum* per fra Joan Vigorós; algunes referències li'n donà Jaume Blanch a Marsella, a principis de 1304.

105

1304, gener, 1. València.

Jaume II escriu a mestre Arnau de Vilanova, com bo fa també a altres disset personatges de la confiança reial, demanant-los que donin ajuda i consell com cal als ambaixadors enviats al papa, Bernat Peregrí, prior dels dominics a Aragó, Vidal de Vilanova i Guillem de Laceria.

ACA, C, reg. 334, f. 184 r.v.

Document inèdit.

Referència publicada per Michael R. McVaugh, *Further documents...*, p. 370, doc. 75a.

106

1304, gener, 11. Tortosa.

Pere de Boïl, tresorer reial, dona a mestre Arnau de Vilanova 5 alnes d'Exaló per a una gramalla.

ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 268, s. f.

Publicat per E. González Hurtebise, *Libros de Tesorería de la Casa Real de Aragón*, I, p. 366, núm. 1369.

107

1304, febrer, 28. Roma.

El papa Benet XI, a pres de mestre Arnau de Vilanova, atorga un benifet a Umbert de Canturio.

Benet XI, reg. 51, f. 138v.

Charles Grandjean, *Les registres de Benoît XI*, París, 1883, núm. 727.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 276, doc. 76.

Per aquest temps Arnau de Vilanova era a Marsella en plena lluita contra fra Joan Vigorós. Allí, el 10 de febrer, escrivia la primera *Denunciatio*; el dia 20 del mateix

mes, la *Carpinatio poetrie theologi deviantis*; el 28 de febrer, data d'aquest document, presentava la segona *Denunciatio* al bisbe de Marsella, i el dia 14 de març presentava la tercera (Ms. Vat. lat. 3824, f. 180-204). Sobre fra Joan Vigorós, Cfr. Douais, *Les frères Prebeurs en Gascogne au XIIIème. et au XIVème. siècle*, París, 1885, p. 442; Reichert, *Mon Or. Fr. Praedic. Hist.*, III: *Acta Cap. Gen.*, I, p. 199.

Jaume II el suposava a començament de 1304 a la cort romana, puix entre les moltes recomanacions donades als seus ambaixadors fra Bernat Peregrí, O.P., Vidal de Vilanova i Guillem de Laceria, de camí cap a Roma, n'hi havia una adreçada a Arnau de Vilanova. (ACA, C, reg. 334, f. 184r.), datada a València el dia 1 de gener de 1304.

108

1304, març, 17. València.

Jaume de Mollet ven a l'Almoina de la Seu de València uns censos que foren de mestre Arnau de Vilanova.

ACV, Pergamins, núm. 7417.

Document inèdit.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 993.

109

1304, juny, 2. Perusa?

Arnau de Vilanova lleix el seu tractat Reverendissime...a Benet XI.

Biblioteca Apostòlica Vaticana, Vat. lat. 3824, f. 204-214.

Publicat per Heinrich Finke, *Aus den Tagen...*, p. CLXXVII ss.

P. Josep Mª Pou i Martí, *Visionarios...*, p. 62-66.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 277, doc. 77.

Perarnau, J., ATCA, X (1991), p. 201-214.

D'aquest temps data la lletra de fra Bernat Deliciós a Arnau de Vilanova, el qual era a la cort romana, demanant-li la seva protecció. En la resposta, fins avui perduda, el metge li devia donar noves poc falagueres de la salut del papa Benet XI. Fra Bernat, amb l'ajut del *Papalarius*, profetitzà aleshores que el papa moriria abans del primer de juliol (morí el 7 de juliol). En aquesta coincidència hi veié la Inquisició de Carcassona un malefici de fra Deliciós en conxorxa amb Arnau de Vilanova (Cfr. M. de Dmitremsky, *Fr. B. Deliciéux, O.F.M.: sa lutte contre l'Inquisition de Carcassonne et d'Albi; son procès 1297-1319*, dins "Arch. Franc. Hist.", XVII-XVIII, 1924-1925).

110

1304, juliol, 18. Perusa.

Protesta feta a Perusa per Arnau de Vilanova, "Sede Apostolica vacante", davant el Cambrer papal en defensa i contra la retenció de les seves obres teològiques i espirituals que havia prestat a Benet XI per a l'examen, de les quals dóna títol i "incipit". Aquesta protesta li costà al mestre uns dies d'arrest.

Biblioteca Apostòlica Vaticana, Vat. lat. 3824, fols. 215r.-217r.
 Publicat per Heinrich Finke, *Aus den Tagen...*, p. CXCII.
 Publicat per Rubió i Lluch, A., vol. I, p. 33-37. Doc. XXVIII.
 P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 277, doc. 78.
 Perarnau, J., ATCA, X (1991), p. 215-218.

111

1304, agost, 23. Saragossa.

Jaume II escriu a Arnau de Vilanova, que havia estat detingut a la cort romana, fent-li saber que el recomana a diversos cardenals. El rei s'assabenta que mestre Arnau ja és lliure.

ACA, C, reg. 335, f. 312.
 Publicat per Rubió i Lluch, A., *Documents...*, vol. I, p.37-38. Doc. XXIX.
 P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 277, doc. 79.

112

1304, agost, 23. Saragossa.

Jaume II recomana al cardenal Mateu Rossi el seu metge Arnau de Vilanova, abans pres i més tard alliberat de presó en la cúria romana.

ACA, C, reg. 335, f. 312r.
 Publicat per Rubió i Lluch, A., *Documents...*, vol. I, p. 38. Doc. XXX.
 P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 277, doc. 80.

113

1304, octubre, 6. Perusa.

El cardenal de Sabina diu a Jaume II que ha protegit tant com ha pogut Arnau de Vilanova, el qual, en sortir lliure de la cort romana, ha marxat a Sicília.

ACA, CRD, extra series.

Heinric Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 873, núm. 550..

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 278, doc. 81.

A Messina, en efecte, mestre Arnau de Vilanova escriví pels mesos d'octubre-novembre l'*Allocutio christini* (Finke, *Aus den Tagen...*, p. CXCVII-CC).

114

1305, febrer, 2. Calataiud.

El rei Jaume II paga vestits a Bernat Oliver, clergue, escuder de mestre Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 204, f. 266r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents*, dins "Analecta Sacra Tarracoen-sia", XI (1935), p. 107.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 82, doc.

En la quantitat de 270 sous barcelonesos pagadora van inclosos uns vestits per a un joglar de Roger de Lòria. Arnau de Vilanova es trobava aleshores pels volts de Marsella de retorn de Roma i Sicília. En aquest viatge passà una llarga anyada. Sortint de Catalunya a les darreries de 1303, menà a Marsella una forta campanya contra els dominics i a favor de les pròpies teories apocalíptiques, i de primers de juny a primers d'octubre de 1304 restà a Perusa, on llegí el 2 de juny a Benet XI, mort el 7 de juliol, el tractat *Reverendissime...* (Cfr. Finke, *Aus den Tagen...*, p. LXXVII ss.) i presentà el 18 de juliol la famosa protesta del cambrer pontifici (Rubió, *Documents...*, I, p. 33) que li costà uns dies de presó. El cardenal Matteo Rossi anuncia al rei d'Aragó (6 d'octubre de 1304) que Arnau de Vilanova se n'havia anat a Sicília (Cfr. Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 873), on, l'octubre o novembre, escriví l'*Allocutio Christini* (Cfr. Finke, *Aus den Tagen*, p. CXCVII-CCI). I pel gener de 1305 el metge reial Ermengol Blasi sabé que Arnau de Vilanova havia arribat a Marsella, on s'aturà un parell de mesos i ho comunicà al rei Jaume II (Cfr. Finke, *Aus den Tagen*, p. 209, nota 2). Sembla relacionada amb la lletra del metge Blasi la del rei a Arnau de Vilanova datada a Barcelona el 6 d'abril de 1305, i, per tant, el retorn a Barcelona d'Arnau ha de posar-se a les primeries de maig.

115

1304/1305, febrer, 10 - març, 14. Marsella.

Arnau de Vilanova, informat prèviament pel frare menor Joan Joli, confessor i director espiritual de dos sants esposos, visita durant quinze dies Ausiàs i Delfina, presumptament afectats d'impotència els dos o un dels dos, segons parer de la família. L'objectiu de la visita mèdica és posar-hi remei mitjançant l'administració de certs aliments i la recomanació d'unes certes maneres de jaure. Mestre Arnau, ben assabentat de tot pels propis esposos, els parla de coses espirituals a tots dos junts i també per separat, mentre la gent pensa que només tracta dels impediments per a ser pares. Delfina té por que esdevingui pública la continència virginal de tots dos

esposos. Mestre Arnau presenta el cas a una convenció de metges de fama, establint que l'esterilitat dels esposos, per motius naturals, ha de durar uns anys per causa de quatre carències i impediments en l'esposa verge i de tres en l'espòs. Els col·legues, admirats de la ciència del mestre, n'accepten el diagnòstic i la sentència mèdica.

Vida de sancta Dalphina, vergis, publicada per Jacques Cambell, *Vies Occitanes de Saint Auziàs et de Sainte Dauphine* (Bibliotheca Pontificii Athenaei Antoniani, 12), Roma, Antonianum 1963, p. 128-244.

Perarnau, J., *L'Ars Catholicae Philosophiae (primera redacció de la Philosophia Catholica et divina) d'Arnau de Vilanova*, ATCA, 10 (1991), p. 37-39.

Mensa, J., *Arnau de Vilanova i les teories medievals de l'amor* (Barcelona: Fundació Joan Maragall, 2012), p. 28.

116

[1305, març], ?. Barcelona.

Ermengol Blasi, arribat a Barcelona, s'assabenta que mestre Arnau de Vilanova ja ha arribat a Marsella i ho ha fet amb l'acostumat prestigi de la seva fama, fet que comunica al rei Jaume II.

ACA, CRD, Jaume II, sense data, 891

Heinrich Finke, *Aus den Tagen Bonifaz VIII*, p. 209, nota 2.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 278, doc. 83.

117

[1305 o 1304 ?, març, 17 ?]. València.

Jaume de Mollet ven a l'Almoina de la Seu de València uns censos que havien estat d'Arnau de Vilanova.

ACV, Pergamins, núm. 7417.

Document inèdit.

Olmos Canalda, Elías, *Pergamins de la Catedral de Valencia*, València, 1961, núm. 993.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 278, doc. 84.

118

1305, abril, 6. Barcelona.

El rei Jaume II demana a Arnau de Vilanova que es presenti a la cort reial i s'alegra de saber que hi vindrà puix el necessita ja que el metge reial Ermengol Blasi no vol actuar sobre la salut del monarca ni receptar-li res si mestre Arnau no hi és present.

ACA, C, reg. 235, f. 206r.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 872-873, doc. 550.

Cfr. etiam Finke, *Aus den Tagen...* s. 225. Cfr. CRD, Extra series. (Perusii, pridie nonas octobris, 1304). Cfr. ACA, C, reg. 335, f. 312r.

Sobre el metge Ermengol Blasi, Cfr. ACA, C, reg. 202, f. 167r.; reg. 203, f. 64r. i 195r.; reg. 205, f. 147v.; reg. 258, f. 162r. i 167r.; reg. 270, f. 57r. i 156 v.; reg. 294, f. 20v., 195v. i 224v.; reg. 295, f. 25v. i 56r. Cfr. P. Batllori, *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme*, dins *Obra Completa*, III (València, 1995), p. 29-126.

119

1305, maig, 19. Barcelona.

El document concedeix l'escrivania de Vilafranca del Penedès a Geraldus Petri i una de les provisions és atorgada a instància de mestre Arnau de Vilanova, alliberant-lo de l'obligació d'haver d'exercir l'ofici personalment.

ACA, C, reg. 203, f. 14v.-15r.

Document inèdit.

Referència publicada per Michael R. McVaugh, *Further documents...*, p. 370, doc. 85a.

Perarnau, J., *Frater Geraldus Petri, notarius Ville Franche*, dins "Estudis d'història de la institució notarial a Catalunya en honor de Raimon Noguera", Barcelona, Fundació Noguera 1988, p. 97-105.

120

1305, juny, 24. Barcelona.

Jaume II mana pagar 190 sous barcelonesos a Andreu Ferrandis, familiar de mestre Arnau de Vilanova, per un rossí que l'any anterior se li va morir en anar a veure el monarca a Saragossa de part del metge.

ACA, C, reg. 295, f. 10r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 108, doc. 24.

Andreu Ferrandis, clergue de Perpinyà, familiar d'Arnau de Vilanova, apareix aquí per primera vegada. En el Testament, apareix en companyia de Pere Vilanova, nebot de mestre Arnau, i Bernat Oliver com a únics beneficiaris del lot d'obres arnaldianes de la cartoixa de Scala Dei. Segons la liquidació final de la Marmessoria, feta en 1318 (Cfr. Ramon d'Alós-Moner, *De la marmessoria d'Arnau de Vilanova*, a "Miscel·lània Prat de la Riba", I, Barcelona, 1923) el metge Arnau li llegà 100 turonesos d'argent. Pere de Montmeló, barceloní, marmessor d'Arnau de Vilanova, delegà Ferrandis per a signar la liquidació feta pel principal marmessor, Ramon Conesa, i des d'Avinyó, el 24 d'abril, aprovà, fent ús dels seus poders, la distribució feta per aquest.

Arnau de Vilanova, a 5 de juny, de retorn de Sicília, es trobava a Montpeller, on comentà la *Dancia*, atribuïda a Jaume II. (Cfr. *Revue de langues romanes*, XXXI, p. 289-295).

121

1305, juliol, 11. Barcelona.

Arnau de Vilanova llegeix públicament davant Jaume II en el Palau Reial de Barcelona
La Confessió de Barcelona.

Arnau de Vilanova, *La Confessió de Barcelona*, edició de Miquel Batllori, dins Els Nostres Clàssics, 53-54. Barcelona, 1947, I, p. 101-139. Acta notarial de Bartomeu Marc.

122

1305, juliol, 17. Barcelona.

Jaume II, a instància d'Arnau de Vilanova, atorga a Ramon Cellerer, ciutadà de Barcelona, el dret a tenir a la seva disposició una bèstia de càrrega i un home que la cuidi per portar a moldre tota mena de cereals al molí que té a la riera de Ripollet dins el terme de Montcada.

ACA, C, reg. 203, f. 48v.

Publicada per Michael R. McVaugh, *Further documents...*, p. 370, doc. 89a.

123

1305, juliol, 19. Barcelona.

El rei Jaume II aprova tots els comptes de la gabella de la sal de Borriana atorgada a mestre Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 203, f. 44r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 109, doc. 25.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 279, doc.87.

Nota. El P. Martí de Barcelona data erròniament el document el 25 de juliol en haver llegit "VIII° kalendas augusti" en comptes del "XIII° kalendas augusti" del document de Cancelleria.

Arnau de Vilanova aprofità el seu curt sojorn a Barcelona, de maig a agost de 1305, per a liquidar els comptes de la gabella de la sal de Borriana. Duien aquests comptes Bernat Acenuy i Marc Renard, els seus procuradors a València. (Cfr. "Estu-

dis Universitaris Catalans”, VI, 1912, p. 99-100). Sobre Marc Renard, Cfr. document publicat a “Estudis Universitaris Catalans”, IV, 1910, p. 496). Bernat Acenuy apareix ja documentat en instruments arnaldians de 1287. (Cfr. Fuster, *Biblioteca Valenciana*, I, p. 304) i en 1297 (Arxiu Catedral de València, pergamins 842-844; 925). Sobre el quadern de comptes de la gabella de la sal de Borriana, Cfr. document núm. 3; i en l’Inventari que acompanya la liquidació final de la Marmessoria d’Arnau de Vilanova apareix, sota el núm. 73, un volum de *Comptes de B. Acenuy*.

124

1305, juliol, 20. Barcelona.

Testament de mestre Arnau de Vilanova.

Arxiu de la Catedral de València, lligall 6002:4.

Notari del testament original, Bartomeu March. Cfr.núm. 120.

Trasllat del testament, data 1 de febrer de 1335, dels notaris Joan Cerdà i Ferrer d’Espinavell.

Cfr. Olmos Canalda, Elías, *Inventario de los documentos escritos en pergamino del Archivo de la Catedral de Valencia*, núm. 1956 a.

Publicat per Roque Chabás, *El Testamento de Arnaldo de Vilanova*, dins “Boletín de la Real Academia de la Historia”, XXVIII (1896), p. 87-90.

Cfr. P. Fidel Fita, “Boletín de la Real Academia de la Historia”, XXVIII (1896), p. 91-92; Morel-Fatio, “Romania”, XXV (1896), p.479-480; L. Délisle, “Journal des savants”, 1896, p.342-355.

125

1305, juliol, 21. Barcelona.

Jaume II faculta mestre Arnau de Vilanova per vendre per al temps de quatre anys els violaris de la gabella de la sal de Borriana.

ACA, C, reg. 203, f. 44r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins “Analecta Sacra Tarraconensia”, XI (1935), p. 110, doc. 26.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 279, doc.89.

Cfr. en relació amb aquest document, ultra el document següent, el publicat per Ramon d’Alòs-Moner a “Estudis Universitaris Catalans”, III, 1909, p. 531-532, doc. XI, p. 533-534, doc. XIV, i, sobretot, ibidem, VI, 1912, p. 99 i 100-101, docs. XXIV i XXVII. Poc després d’aquesta data, 21 de juliol, Arnau de Vilanova degué partir cap a Bordeus. Pel camí degué rebre la recomanació de l’afer de l’arquebisbe de Tarragona, Roderic Tello, que devia recolzar prop del nou papa Climent V (Cfr. Paul Diepgen, *Arnald von Villanova, als Politiker und Laientheologe von 1299 bis Herbst 1308*

(Abhandlungen zur Mittleren und Neueren Geschichte, 9), Berlin, Walter Rothschild 1909, p. 102. Caesar Egassius Du Bulay, *Historia Universitatis Parisiensis*, IV (Ab anno 1300 ad annum 1400), p. 107, fiant-se de la *Chronique Bourdeloise*, de Gabriel de Lurbe, posà que, en aquesta avinentesa, tingué lloc en presència del papa una polèmica entre Arnau de Vilanova i Martí d'Ateca. El P. Martí de Barcelona no creu versemblant aquest fet. El 13 de setembre arribava a Tolosa mestre Arnau de Vilanova de retorn de Bordeus segons que comunica Joan de Borgonya a Jaume II. (Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 873).

126

1305, agost, 7. Barcelona.

Jaume II escriu al papa Climent V recomanant-li la persona i els afers que porten a la cort pontifícia l'arquebisbe de Tarragona, Roderic Tello, i li fa saber que aquest li explicarà els plans que el monarca té formats per a glòria i honor de Déu i del papa i per a creixement de la cristiandat, esperant del papa la seva opinió. Es tracta de la futura reconquesta de Granada i Almeria. A la present carta es refereix Jaume II en la carta següent, adreçada a mestre Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 236, f. 16v.

127

1305, agost, 8. Barcelona.

Jaume II mana a mestre Arnau de Vilanova que recolzi prop del papa Climent V, al qual va a veure, les gestions de Roderic Tello, arquebisbe de Tarragona.

ACA, C, reg. 236, f. 16v.

Cfr. Paul Diepgen, *Arnald von Villanova...*, p. 102.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 279, doc. 91.

Nota: El P. Martí de Barcelona posa erròniament el document dins el registre 336.

128

1305, agost, 24. Bordeus.

Presentatio facta Burdegaliae d'Arnau de Vilanova davant Climent V, recentment elegit papa, per la retenció de les obres que havia lliurat a Benet XI, el seu predecessor, per sotmetre-les a examen.

Biblioteca Apostòlica Vaticana, Ms. Vatic. lat. 3824, f. 255r.-262r.

Publicat per Heinrich Finke, *Aus den Tagen...*, p. CCII-CCXI.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 280, doc. 92.
AVOThO, III, p. 33-34.

Du Boulay (*Hist. Univ. Paris.*, IV, p. 107), fiant-se de la Chron. Bourd. de Lurbe, diu que davant Climent V, a Bordeus, hi hagué una controvèrsia entre fra Martí d'Ateca, O.P., confessor de Jaume II, Arnau de Vilanova. El P. Martí de Barcelona no la creu versemblant. Martí d'Ateca, però, va escriure a les primeries de 1305 el seu tractat *Contra ponentes certum tempus finis mundi et adventus Antichristi*, que tan interessant fóra de poder trobar. En l'inventari dels llibres d'Arnau de Vilanova apareix, sota el núm. 176, el *L. fratris Martini de Theca*. N'hi havia un altre exemplar a la Biblioteca Papal d'Avinyó (el que presentà l'autor al papa, de segur); aquest exemplar emigrà l'any 1339 a Assís i, amb altres llibres pontificis, arribà a Roma el 1368. El cardenal Ehrle (*Gregorianum*, I, 1920, p. 486-487), assegura que en aquella data, any 1920, no es trobava a la Biblioteca Apostòlica Vaticana. Creu el P. Martí de Barcelona que, si és exacta la sospita del cardenal Ehrle (Ehrle, *Bibliotheca Papatum Avenionensium*, p. 33) que fra Nicolau Eimeric plagia el tractat de fra Martí d'Ateca, no hauríem de lamentar del tot la pèrdua del text d'Ateca. Un examen dels manuscrits que contenen el *Tractatus contra ponentes certum tempus finis mundi* que signa l'inquisidor Eimeric potser ens aclariria alguna cosa. Mestre Arnau de Vilanova oposà al tractat del confessor reial el seu *Antidotum contra venenum effusum per fratrem Martinum adversus denunciations finalium temporum* (Ms. Vat. lat. 3824, f. 237-254). Aquí es troba l'afirmació que "nullus magistrorum in theologia scripsit quidquam alicubi contra eam", potser l'autor del *Tractatus quidam in quo respondetur obiectionibus quae fiebant contra tractatum Arnaldi De Adventu Antichristi*, i que, en canvi, "aliqui eorum scripserunt pro ea". Això en aquell moment ja no era veritat, perquè, si bé sembla cert que dos frares dominics, fra Ferric d'Àuria, doctorat el 1301, i fra Joan Quidort, autor d'un *Tractatus de Antichristo*, mort el 1306, es posaren del costat de mestre Arnau, també és cert que, ben aviat i davant mestre Arnau, l'impugnaren, a París, un framenor (Menéndez y Pelayo, M., *Heterodoxos*, III, p. LXXX) i Pere d'Alvèrnia. (Sobre la posició de Pèire d'Alvèrnia i Ioannes Quidort, Cfr. Perarnau i Espelt, Josep, *El text primitiu del De mysterio cimbalarum Ecclesiae d'Arnau de Vilanova*, a ATCA, VII-VIII (1988-1989), p. 7-221, especialment p. 213-221; també AVOThO, V, p. 366-368. Glorieux, P., *La littérature quodlibétique de 1260 à 1320*, París, 1925, p. 257 ss.). El carmelità perpinyanès Guiu Terrena li dedicà també una *quaestio* del seu *Quodlibet I (Quodlibet I)*, q.13. Cfr. Ms. Vat. Borgh. 39, ff. 52 v.-55; i Biblioteca Nacional de París, Ms. lat. 16523, ff. 79 v.-83). Ultra fra Joan Vigorós, fra Martí d'Ateca i fra Bernat de Puigcercós, també l'impugnaren més tard fra Nicolau Eimeric i fra Pere Maça (Cfr. Quéatif-Echard, *Scriptores Ordinis Praedicatorum*, I, p. 721).

1305, post agost, 24.

Arnau de Vilanova fa escriure tots els seus escrits religiosos anteriors a aquesta data en el Vaticanus latinus 3824.

Descripció del còdex: Perarnau, J., ATCA, XI (1992), p. 10-24.

Mensa i Valls, Jaume, *La polèmica escatològica entre Arnau de Vilanova i els filòsofs i teòlegs professionals (1297-1305): anàlisi dels arguments i de les argumentacions*. Tesi doctoral. 29 de maig de 1993. Universitat Autònoma de Barcelona.

130

1305, setembre, 14. Tolosa.

Joan de Borgonya escriu a Jaume II informant-lo de l'arribada de mestre Arnau de Vilanova a Bordeus, de la nova que aquest li ha donat sobre l'estada de Climent V a Montpeller el 10 d'octubre, de l'ajornament de l'entrevista amb Climent V i del tractament amb mestre Arnau sobre la data de la coronació del nou papa, projectada per al dia 15 de novembre a Lió.

ACA, CRD. Extra series 175.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 873-874, doc. 551.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 280-281, doc. 93.

131

[1305], octubre, 15. València.

Ramon Conesa, paborde de l'Almoina de la catedral de València, confessa haver rebut de Poncellà Garriga, ardiaca de Xàtiva i marmessor del bisbe de València Jaspert de Botonach, 4.150 sous, la meitat dels 8.300, valor amb què tots dos van vendre una alqueria situada a Larif, dins el terme de Morvedre, i un hort en aquesta vila, propietat pro indiviso de l'Almoina i de l'esmentada marmessoria. Aquests 4.150 sous els invertí Ramon Conesa, per ordre del bisbe actual, Ramon Despont, en la compra a Jaume de Mollet, cavaller, d'alguns béns que foren de mestre Arnau de Vilanova, amb destinació al patrimoni de l'Almoina.

ARV, Protocols, Notal de Jaume Martí, 4177, f. 28r.v.

Publicat per Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 256-257, doc. 2.

132

1305, desembre, 18. Lió.

El cardenal Berenguer Frédoles, penitencier papal, i el bisbe Arnau de Poitiers, cambrer apostòlic, declaren que mestre Arnau de Vilanova, el mes d'agost de 1305, ha sotmès al judici de la Santa Seu les seves obres teològiques i que el papa Climent V se n'havia reservat l'examen. També asseguren que el papa havia manat de paraula al seu penitencier que facultés el rector de Morvedre per absoldre ad cautelam Gombau de Pilis, excomunicat per la tenència d'escrips arnaldians.

Document perdut. Esmentat en la defensa de l'ortodòxia d'Arnau de Vilanova que Ramon Conesa féu l'any 1318.

Cfr. R. Chabás, *Arnaldo de Vilanova y sus yerros teológicos*, dins "Homenaje a Menéndez y Pelayo. Estudios de erudición española", II, p. 367-382.

Climent V fou elegit a Perusa el 5 de juny. Creu el P. Martí de Barcelona que Arnau de Vilanova, en tenir notícia d'aquesta elecció, des de Barcelona féu el pas esmentat en el document de sotmetre al papa l'examen dels seus escrits teològics. Personalment, a 24 d'agost, degué renovar encara davant el nou pontífex la mateixa demanda.

133

1305, desembre, 28. Saragossa.

Jaume II, entre altres donacions que fa, hi ha la de 100 sous barcelonesos a Gombau de Pilis per les despeses del seu viatge a la cort papal quan el monarca l'hi envià per tractar amb el papa i els cardenals l'afer dels escrits espirituals i teològics de mestre Arnau de Vilanova, algunes obres del qual Pilis posseïa.

ACA, C, reg. 295, f. 35r.v.

Referència a P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 281, nota al doc. 94.

134

1306 (*Incarnationis* 1305), febrer, 11. Calataiud.

Jaume II fa saber a Arnau de Vilanova que per mitjà de Pere de Montmeló ha rebut la seva lletra relativa a allò que ell, el rei d'Aragó, havia encomanat de dir al bisbe de Durham, Antoni de Beck, manifestant la voluntat més ferma de servir a l'Església i defensar la fe cristiana, tot exigint que s'hi involucri més el bisbe esmentat, que es manifesta una mica fred en l'afer. Per això, Jaume II, fent-li saber el seu projecte d'anar contra Granada, invita Arnau de Vilanova a fer comprometre el bisbe de Durham en la promoció i defensa de la fe i de l'Església de Jesucrist.

ACA, C, reg. 334, f. 135r.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 874-875, doc. 552.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 281, doc. 96.

Aquesta carta és la resposta a una carta d'Arnau de Vilanova, avui perduda, que el metge degué trametre des d'Avinyó els darrers dies de 1305 per mà de Pere de Montmeló. El rei demana a mestre Arnau que procuri d'atreure a la causa el bisbe de Durham, qui el 26 de febrer fou promogut a la dignitat de Patriarca de Jerusalem.

135

1306, abril, 10. València.

Jaume II confirma i aprova a Arnau de Vilanova la venda de la gabella de la sal de Borriana a Bernat Sanuy i Marc Renard.

ACA, C, reg. 203, f. 149v.

Publicat per Michael R. McVaugh, *Further documents...*, p. 371, doc. 96a.

136

1307 (1308), gener, 5. Saragossa.

Credencial de Jaume II a favor de Pere de Montmeló, familiar de mestre Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 238, lletra i (fol. 7r. de la foliació preliminar).

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 111.

L'existència d'aquesta credencial, bastant malmesa, fou coneguda per Finke (*Acta Aragonensia*, II, p. 876), però no la publicà. Pere de Montmeló, barceloní, era familiar i després fou marmesor testamentari de mestre Arnau de Vilanova, el qual estava aleshores a Avinyó (1306-1307). Allí li escriví Jaume II l'11 de febrer de 1306 explicant-li el seu projecte de guerrear contra el rei de Granada (Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 874-875) i acusant-li rebut, el 18 de novembre de 1307, de la lletra tramesa precisament per Pere de Montmeló sobre l'afer (Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 875-876). El rei retingué l'enviat de mestre Arnau fins a primeries de 1308 com es dedueix d'aquest document. No apareix el nom de Pere de Montmeló en la liquidació final de la Marmessoria (1318) per haver delegat els seus poders a Andreu Ferrandis (Cfr. Ramon d'Alòs-Moner, *De la marmessoria d'Arnau de Vilanova*, dins "Miscel·lània Prat de la Riba", I, IEC, 1923, p. 209-236). En l'inventari que es donà en l'acta de dita liquidació apareixen sota els núms. 182 i 192 dos volums de correspondència creuada entre Arnau de Vilanova i el seu confident.

137

1307, gener, 8. València.

El rei Jaume II escriu a mestre Arnau de Vilanova sobre els crims atribuïts a l'orde del Temple, fets que, si són vertaders, segons parer reial assenyalen la proximitat de l'Anticrist. El monarca suplica que es facin fer arreu pregàries perquè la veritat dels fets surti a la llum.

ACA, C, reg. 335, f. 327r.

Publicat per H. Finke, *Papsttum und Untergang des Templerordens*, II, p. 81-83, doc. 56.

138

1307, novembre, 18. Tèrol.

Jaume II comunica a Arnau de Vilanova que ha rebut la seva lletra per mans de Pere de Montmeló i, llegida la carta i escoltat el missatger, el monarca li expressa la complaença que sent per l'afer a què es refereix la carta indicant-li alhora que aquest afer afecta molt l'interés del rei de Castella, per la qual cosa havien d'haver celebrat una entrevista tots dos reis, el d'Aragó i el de Castella, el proppassat dia de Tots Sants, però l'entrevista, que s'ajornà fins a mitja quaresma de 1308, no es pogué tenir en impedir-la el procés de la discòrdia sorgida entre el rei castellà i el noble Juan Núñez, senyor d'Albarrassí, que es trobava assetjat per les tropes reials.

ACA, C, reg. 140, f. 75v.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 875-876, doc. 553.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 282, doc. 98.

Jaume II acusa rebut d'una carta anterior d'Arnau de Vilanova, avui perduda. Era intenció del rei de retenir Pere de Montmeló fins a l'esmentada entrevista, però canvià de parer a principis de 1308. Hi hagué entre mestre Arnau i Pere de Montmeló una gran privadesa. El P. Martí de Barcelona es dol, i amb ell també nosaltres, que s'hagin perdut els dos volums de correspondència creuada entre ambdós personatges, correspondència que apareix en l'inventari de 1311 sota els núms. 182 i 192.

139

1308, febrer, 18. Marsella.

Carles II de Sicília escriu al rei Jaume II d'Aragó manifestant-li que quan camina s'accentuen els seus mals i dolors per la malaltia que pateix de la sarna als peus, malaltia que sol agreujar-se-li en temps d'hivern i que, seguint els consells de mestre Arnau de Vilanova, ha d'anar a prendre banys d'aigües termals al balneari de Puzzoli, on té intenció d'arribar la pròxima primavera.

ACA, C, Pergamins de Jaume II, extra inventarium. 41.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, III, p. 176-177, doc. 78.

140

1308, abans del 19 de febrer.

Mestre Arnau de Vilanova envia a Jaume II una còpia de la carta adreçada al papa després de les respostes al rei de França sobre els Templers. En aquesta carta recorda al papa l'obligació que té d'exterminar radicalment del poble cristià tot allò que repugna a la veritat

evangèlica perquè així ho exigeix la funció apostòlica del summe pontífex d'acord amb la missió que li ha estat encomanada per Jesucrist i aquesta és la voluntat explícita de Déu, que ha de castigar els negligents i els responsables de la corrupció de l'Església.

ACA, Templers, 56.

Publicat per Heinrich Finke, *Papsttum und Untergang des Templerordens*, II, p. 92-94, doc. 64.

141

1308, febrer, 19. Marsella.

Arnau de Vilanova escriu a Jaume II manifestant-li que ha rebut la seva carta i una altra de semblant del rei Felip el Bell de França, i li recorda, com ho ha fet al rei de França, quin és l'exemple i la vertadera doctrina de Jesucrist, ben contraris al capteniment de molts cristians que van darrere els honors, les riqueses i els plaers del món i esdevenen així, en l'apostasia de la fe, pedra d'escàndol i canelobre de perversitat. I planteja quina ha de ser la conducta dels reis d'acord amb l'Evangeli de Jesucrist, proposant-los de ser exemples de vida cristiana per a tot el poble sobre el qual regnen, perquè si fan el contrari, Déu els ho tindrà en compte. De fet, mestre Arnau fa saber al rei de França que des del mes de setembre darrer havia començat a comptar el temps de la reforma del poble de Déu tot demanant-li, com ho fa també a Jaume II, la seva cooperació exemplar a la renovació de l'Església.

ACA, Or. Pap. separat.

Publicat per Heinrich Finke, *Papsttum und Untergang des Templerordens*, II, p. 94-98, doc. 65.

142

1308, març, 10.

Arnau de Vilanova dicta davant el notari Esteve d'Aurienne el codicil al seu testament de 1305. És el codicil que mostrà Ramon Conesa l'any 1318 en retre comptes de la marmessoria.

Document perdut.

Cfr. R, d'Alòs-Moner, *De la marmessoria d'Arnau de Vilanova*, dins "Miscel·lània Prat de la Riba", I, p. 289-306.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 282, doc. 100.

143

1308 (*Incarnationis* 1307), març, 15. València.

Jaume II renova l'ordre de pagar a Andreu Ferrandis, un dels marmessors del testament d'Arnau de Vilanova, els 190 sous que li atorgà.

ACA, C, reg. 296, f. 166r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 112-113.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 283, doc. 101.

144

1308, juny, 28. València.

Jaume II posa sota la seva protecció i salvaguarda els monestirs del Mont Athos.

ACA, C, reg. 205, f. 174v.

Cfr. Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 271, f. 37r. (Arnau de Vilanova).

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *La cultura catalana...*, p. 160-161, doc. 162.

Cfr. P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 283, doc. 102.

145

1308, juliol, 1. València.

Jaume II manifesta a Arnau de Vilanova que, a precis seus, ha recomanat als seus oficials i soldats i a les gentes de la companyia catalana d'almogàvers destacats a Grècia que no molestin ni infereixin danys als monjos del monestir de Sant Atanasi i dels altres monestirs del Mont Athos. Li demana així mateix que li envii aviat la seva nova obra Speculum Medicinae per mitjà del seu missatger prometent-li que no donarà a conèixer el contingut del llibre a ningú sense el permís previ i explícit de l'autor si no és a Martí de Caliga rubea (Calça roja), metge reial, en benefici de la pròpia salut del monarca.

ACA, C, reg. 140, f. 119r.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 876-877, doc. 554.

Publicat per Rubió i Lluch, A., *Cartes literàries del segle XIV*, a "Revista dels Estudis Universitaris Catalans", gener-febrer 1907, I, p. 40.

Rubió i Lluch, A., *Documents...*, I, p. 45-46, doc. XXXVI.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 283, doc. 102.

La instància de mestre Arnau, avui perduda, fou portada al monarca per dos monjos del Mont Athos. Els monjos s'endugueren l'ordre reial, a la qual fa referència el document. Pensa el P. Martí de Barcelona que d'aquesta entrevista dels monjos amb mestre Arnau, potser tinguda a Marsella, se n'originà la versió grega dels seus opuscles polèmics que ha identificat Joaquim Carreras i Artau en un manuscrit de Leninograd (AST, VIII, 1932, p. 17-134). Cfr. P. Batllori i Joan Nadal i Cañellas, *Arnaldi de Villanova Tractatus octo in graecum sermonem versi*.

146

1308, agost, 15. València.

Jaume II ordena a Arnau de Vilanova que, havent consumit la medecina que li havia donat per a la seva salut, li recepti un nou electuari i li n'envii aquella quantitat que cregui necessària, explicant-li la manera de confeccionar-lo. Li demana també novament que li faci arribar la seva obra Speculum Medicinae.

ACA, C, reg. 140, f. 145v.

Publicat per Rubió i Lluch, A., *Documents...*, I, p. 49, doc. XXXVIII.

Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 877-878, doc. 555.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 283, doc. 103.

Miquel Batllori, *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme*, dins *Obra completa*, III, p. 240-241.

147

1308, setembre, 4. Gènova.

Cristià Spínola escriu al rei Jaume II comunicant-li que per fra Ramon Lugin, qui va a trobar-se amb el monarca, li ha estat demanat d'anar a la Cort papal per pregar al papa i als cardenals que assumeixien la croada que els reis d'Aragó i Castella menen contra els sarraïns d'Espanya en terres de Granada, però que, no podent-hi anar ell en persona pel mal estat en què es troba la terra d'Aragó, va a Marsella a trobar-se amb mestre Arnau de Vilanova perquè sigui aquest qui vagi a la Cort papal per tractar l'afer de la guerra contra Granada.

ACA, CRD, 12484.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 878-879, doc. 556.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 283, doc. 104.

Ramon Llull estava aleshores a Gènova i s'interessava com el qui més en aquest projecte en el qual coincidia del tot amb Arnau de Vilanova. En parlà amb el seu amic Spínola i l'invità a anar amb ell a Avinyó. Spínola refusà i Ramon Llull li anuncia que se'n va a Marsella a veure's amb mestre Arnau, el qual ha deixat Avinyó i es disposa a anar a Sicília.

148

1308, octubre, 18. Miravet.

Berenguer de Sant Just, comanador templar de Miravet, escriu a Jaume II recordant-li la cooperació lleial donada pels templers als reis Pere i Alfons i a ell mateix en tota mena de treballs i perills i agraint-li l'oferiment dels serveis del físic reial mestre Arnau de Vilanova, a consell del qual ell i els frares del castell de Miravet estan a dieta prevenint així la malaltia, puix no tenen aliments frescos ni aigua de bon beure, ans de safareig. Per això demana al rei

que ordeni al veguer de Tortosa, que els assetja, que els faciliti de disposar de carns, de vi i de verdura fresca.

ACA, Templers, Or. Pap. Ssp., núm. 19.

Publicat per Heinrich Finke, *Papsttum und Untergang des Templerordens*, II, p. 172-173, doc. 96.

149

1308, desembre. Messina.

Interpretatio facta per magistrum Arnaldum de Villanova de visionibus in somniis dominorum Jacobi II, regis Aragonum, et Friderici tertii, regis Sicilie, eius fratris.

ACA, Còdexs reials, 1, Primus Quaternus, f. 1r.-14r. Originale.

Publicat per Mathias Flacius Illiricus (Mathias Frankowitz), *Arnoldus de Nova Villa*, dins *Catalogus testium veritatis, qui ante nostram aetatem reclamarunt Papae*, apèndixs, p. 1-14.

Publicat per M. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos...*, III, p. XLIX-LXVIII.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 284, doc. 106.

150

1308, desembre. Messina.

El rei Frederic III de Sicília exhorta el seu germà Jaume II, rei d'Aragó, a viure d'acord amb l'Evangeli de N. S. Jesucrist i li tramet el programa de vida i la informació que n'ha fet Arnau de Vilanova.

ACA, CRD, autògrafa.

Publicada per M. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos...*, III, p. CXVI-CXVII.

Mathias Flacius Illiricus (Mathias Frankowitz), *Arnoldus de Nova Villa*, dins *Catalogus testium veritatis, qui ante nostram aetatem reclamarunt Papae*.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 284, doc. 107.

151

1308, desembre, 14. Èpila.

La reina Blanca d'Anjou atorga al seu escrivà, Jaume de Pla, 400 sous reials de València de la quantitat que el mestre Arnau de Vilanova rebia de les rendes i drets de la gabella de la sal de Borriana.

ACA, C, reg. 290, f. 65r.

Publicat per Rubió i Lluch, A., *Documents...*, I, p. 50, doc. XXXIX.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 283, doc. 105.

152

1309 (*Incarnationis* 1308), gener, 3. Saragossa.

Havent-se venut mestre Arnau de Vilanova el violari atorgat sobre la sal de Borriana, el rei Jaume II confirma la donació de 400 sous anuals feta per la seva muller, la reina Blanca, al seu escrivà Jaume de Pla.

ACA, C, reg. 205, f. 225v.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 112-113, doc. 29.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 284, doc. 108.

153

1309 (*Incarnationis* 1308), gener, 5. Saragossa.

Credencial de Jaume II a favor de Pere de Montmeló, el qual retorna a Avinyó, al costat de mestre Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 238, f.7 r. de la foliació preliminar, avui f. 8r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 111.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 282, doc. 99.

Nota. H. Finke conegué aquest document, però no el publicà. (*Acta Aragonensia*, II, p. 876). Pere de Montmeló, ciutadà de Barcelona, fou domèstic i marmessor testamentari de mestre Arnau de Vilanova, qui en la data del document estava a Avinyó, a la cort papal, on Jaume II li escriví carta, datada l'11 de febrer de 1306, explicant-li la croada projectada contra el rei de Granada i encara una altra carta, datada el 18 de novembre de 1307, acusant-li rebut de la lletra tramesa sobre aquest afer pel propi Pere de Montmeló, amic molt estimat d'Arnau, mercader català documentat a Girona el 1294 (ACA, Cancelleria, reg. 261, f. 232v). Del present document es dedueix que el monarca havia retingut a la seva cort l'enviat de mestre Arnau almenys fins a primeries de 1309.

154

1309, març, 25. Barcelona.

Ordre de la reina Blanca d'Anjou al seu tresorer, Romeu Guerau, de pagar 400 sous a Jaume de Pla, del violari d'Arnau de Vilanova atorgat sobre la gabella de la sal de Borriana.

ACA, C, reg. 290, f. 73v.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 113, doc. 30.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 284, doc. 109.

155

1309, abril (?). Messina

Frederic III de Sicília renova al seu germà Jaume II d'Aragó l'explicació del seu pla de vida evangèlica i el convida a emprendre junts la croada per alliberar Terra Santa. D'aquesta carta, inspirada per Arnau de Vilanova, en fou portador ell mateix com es pot deduir de la resposta.

ACA, Còdexs reials I. (Codex Collecc. Curios, t. 6 de l'Arxiu Reial de Barcelona). *Secundus Quaternus: Letra tramesa per lo rey Frederich de Sicília al rey en Jayme segon son frare. Senyor, vos sots tengut...*

Publicat per M. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos...*, III, p. LXIX-LXXI. Segons el P. Martí de Barcelona aquesta lletra fou treta per Menéndez y Pelayo de l'obra citada de Matthias Frankowitz. El P. Martí diu que l'original d'aquesta carta és introbable, però que el text que dóna Frankowitz és autoritzat puix que la resposta reial que publica aquest autor concorda amb un fragment que fou trobat pel P. Martí a ACA, C, reg. 335, f. 337v.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 285, doc. 112.

El P. Martí de Barcelona dóna per a aquesta lletra la data de l'abril de 1309 perquè en fou portador mestre Arnau de Vilanova, el qual, el 13 de maig, es trobava a Roma, de camí cap a Catalunya.

156

1309, abril, 22. Barcelona.

Jaume II faculta Arnau de Vilanova que per un altre any pugui vendre la gabella de la sal de Borriana i percebre del comprador la quantitat assignada.

ACA, C, reg. 206, f. 29r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 114, doc. 31.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 284, doc. 110.

Fou la darrera vegada que el rei concedia a mestre Arnau de Vilanova aquesta gràcia, puix mestre Arnau moria a Gènova el 6 de setembre de 1311. (Cfr. Villanueva, *Viage literario...*, VIII, p. 232).

157

1309, abril, 30. Barcelona.

La reina Blanca d'Anjou mana donar a Guillem Jordà, apotecari seu, 200 sous a compte dels 1.000 que li assignà per al matrimoni d'una germana seva, i dels quals, 800 sous li foren bestrets per mestre Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 290, f. 76v.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 115, doc. 32.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 284, doc. 111.

Bernat d'Esplugues, tresorer regional, havia venut pel novembre de 1298 uns censals que tenia a València als procuradors de mestre Arnau de Vilanova. (Arxiu de la Catedral de València, pergamins 875-877). Sobre Guillem Jordà, apotecari de la reina, Cfr. ACA, C, reg. 162, f. 64v; reg. 163, f. 36v.

158

1309, maig, 13. Roma.

El cardenal Jaume Colonna, en una carta a Jaume II, de la qual fou portador mestre Arnau de Vilanova, fa lloança de les òptimes disposicions del rei Frederic de Sicília i exhorta el seu germà Jaume II d'Aragó a secundar els seus plans.

ACA, CRD.

Hi ha referència a H. Finke, *Aus den Tagen...*, p. 225, nota 6.

Ídem a Josep Me Pou i Martí, *Visionarios...*, p. 85, nota 3.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 285, doc. 113.

4159

1309, juny, 11. Barcelona.

Jaume II s'adhereix al programa i actitud de Frederic de Sicília i li fa saber que surt tot d'una en campanya contra el rei de Granada i li diu que mestre Arnau de Vilanova l'informarà de tot quan arribi a la cort siciliana.

ACA, C, reg. 335, f. 337v. i 295r.

Per defecte de plegament dels folis i de l'enquadrernació del registre 335, la continuació del document, que comença al foli 337 v., segueix actualment al foli 295 r.

Publicat per M. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos...*, III, pp. LXXI-LXXIV. Menéndez y Pelayo treu aquesta lletra del *Catbalogus testium veritatis* de Mat. Flacius Illiricus (M. Frankowitz). El polígraf de Santander acaba la publicació del text documental amb una nota a peu de pàgina que diu així: "Estas cartas se leen al

fin de la *Interpretación de los sueños* en la edició de Francowitz, pero no [en] el manuscrito del Archivo de la Corona de Aragón, donde se halla en su lugar la epístola catalana que trasladaremos luego." Aquesta nota revela que Menéndez y Pelayo no va conèixer el text original del registre 335 de la Cancelleria Reial, la qual cosa ve confirmada així mateix per la transcripció que en publica, totalment deutora a la transcripció de Frankowitz, en molts punts diferent de l'original que guarda la Cancelleria reial.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 285, doc. 114.

160

1309, juny, 11. Barcelona.

Resposta del rei Jaume II al cardenal Colonna, de la qual és portador mestre Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 335, f. 295r.v.

Publicat per H. Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 880-882, doc. 559.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 285, doc. 115.

Miquel Batllori, *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme*, dins *Obra completa*, III, p. 160-167; 223-224; 273-278.

A mitjan juny partia Arnau de Vilanova cap a Avinyó. En arribar a Narbona escriví la *Informatio beguinorum* o *Lectio Narbone* (Finke, *Aus den Tagen...*, p. CCI-CCII), una versió catalana de la qual publicà R. d'Alòs-Moner a "Festgabe Finke" l'any 1925. Tant a la *Interpretatio somniorum* (1308) com al *Rabonament* (1309) Arnau de Vilanova es refereix a la persecució dels frares del convent d'espirituals de Narbona contra els seguidors de Peire Joan Oliu, el famós menoret provençal. Creu el P. Martí de Barcelona que mestre Arnau, davant les informacions que rebia dels espirituals narbonesos, els invità a enviar una comissió duent un memorial de greuges al papa i, així, concordaren que a les darreries d'agost es trobaria aquesta comissió amb ell a Avinyó per preparar el memorial per al papa. (Cfr. Manselli, Raoul, *Spirituali e Beghini in Provenza*, a "Studi Storici dell'Istituto Italiano per il Medio Evo e Archivio Muratoriano", XXXI-XXXIV (1959), p. 55-80). El 25 d'agost es va redactar el Memorial, escrit on apareixen sovint coincidències ideològiques i d'expressió amb la *Informatio beguinorum* i la *Lliçó* o *Rabonament de Narbona*. Aquest memorial es pot veure a l' *Archiv für Litt. und Kirchengeschichte*. III, p. 18-19. A Avinyó es trobaren, a darreries d'agost, Ubertino de Casale, líder dels espirituals, i els missatgers de Narbona, cridats pel papa a instància d'Arnau de Vilanova. També s'hi trobaren reunits, de part del convent d'espirituals de Narbona, el ministre general, fra Gonçal de Balboa, el procurador, fra Bonagràvia de Bérgamo, i els provincials de Provença, fra Ramon de Fronsac, i d'Aragó, fra Romeu Ortíç. La lluita entre les dues branques de l'orde franciscà just començava aleshores i durà fins al 16 de maig de 1334, als temps de Joan XXII.

161

1309, agost, 25. Avinyó.

El cardenal Colonna acusa rebut de la carta reial de Jaume II i diu al monarca que retindrà encara uns dies mestre Arnau de Vilanova a la cort pontificia.

ACA, CRD, extra series 167.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 883-884, doc. 560.

162

1309, agost, 25. Almeria.

Jaume II dóna instruccions a mestre Arnau de Vilanova sobre l'afer del setge d'Almeria i li encarrega que conti al papa i als cardenals els grans perills i esforços que comporta la croada contra els sarraïns de Granada i els demani una provisió apostòlica i diners per fer front a les despeses militars.

ACA, C, reg. 344, f.28r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 115-116, doc. 33.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 286-287, doc. 118.

El 1308 fou per a mestre Arnau de Vilanova un any de molta activitat. El 10 de març, dicta a Marsella el seu codicil (Cfr. Alòs-Moner, *De la marmessoria d'Arnau de Vilanova*, a "Miscel·lània Prat de la Riba", I, Barcelona, 1923); a l'agost, és a Gènova, on sembla que trobà Ramon Llull, el qual treballava arduosament pel mateix afer: la croada contra els musulmans (Cfr. Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 878-879). Seria aquest el darrer contacte entre tots dos ja que l'entrevista que hom fixa a Nàpols el 1309 és imaginària i només recolza en textos apòcrifs lul·lians com són *Experimenta* i *Ars operativa*. En canvi, Ramon Llull tingué extraordinària intervenció en els plans reformadors de Frederic de Sicília, als quals al·ludeix en *De quinque principiis* i en *De loquutione angelorum*. És una prova de la coneixença i admiració d'Arnau de Vilanova per Ramon Llull el fet que a la llibreria d'Arnau, segons l'Inventari de 1318, hi hagués un text lul·lià en hebreu, i en l'Inventari de 1311 un altre del qual sabem l'incipit: "Quaesivit amator a bonitate...". De Gènova sortí mestre Arnau cap a Sicília, on féu la famosa interpretació dels somnis del rei Frederic (Cfr. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos españoles*, III, p. XLIX ss) i dictà les normes de vida evangèlica que recomanà després el rei de Sicília a Jaume II. (*Íd.*, *Historia de los heterodoxos españoles*, III, p. CXVI ss, LXXXIII ss i LXXIX ss.). A primers de maig de 1309 Arnau de Vilanova era a Roma (Finke, *Aus den Tagen...*, p. 225), i a primers de juny era a Barcelona (*Historia de los heterodoxos españoles*, III, p. LXXI; Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 880-882). Pel juliol i agost de 1309 Arnau de Vilanova romangué a la cort papal d'Avinyó, on tingué el famós *Rabonament* que tant d'enrenou li ocasionà. (Cfr. *Historia de los heterodoxos españoles*, III, p. XCII ss). Quan el document arribà a Avinyó Arnau ja n'era fora, camí de Sicília novament.

El setge d'Almeria durà del 15 d'agost de 1309 al 26 de gener de 1310. La primera victòria assolida contra els sarraïns s'aconseguí el 23 d'agost i d'ella parla el rei Jaume II en aquesta lletra.

163

1309, agost. Avinyó.

Arnaud de Vilanova escriu a la reina Blanca d'Anjou referint-se a l'amistat entre Robert II, rei de Nàpols, germà de la reina, i Frederic de Trinàcria, i tractant sobre la cobejança de tots dos pel títol de rei de Jerusalem, i el domini de l'illa de Sicília, al·ludint a uns secrets que Robert es guardà, reveladors solament a mestre Arnau, i a l'entrevista que tingué amb el papa a qui presentà una petició de la reina, que no atengué per l'ocupació que li donava l'afer del procés contra la memòria del papa Bonifaci VIII, atiat per Felip el Bell de França.

Madrid. Academia de la Historia. Papeles de Salazar, Manuscrit, A.2, f. 42.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 692-693. I per Miquel Batllori, *Arnaud de Vilanova, Obres catalanes*, I, p. 245-247.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 286, doc. 116.

164

1309, agost, 25. Avinyó.

El cardenal Giacomo Colonna escriu a Jaume II fent-li saber l'interès personal i de la Cort papal en la conquesta de Terra Santa i la corresponent aprovació de l'empresa i de totes les activitats dirigides a fer-la exitosa pel bé de la fe i de l'Església. El cardenal parla d'això amb mestre Arnau de Vilanova i vol que aquest romanguí a la Cort papal per preparar el camí i col·laborar amb l'execució eficaç dels projectes conqueridors del rei d'Aragó a favor de la fe cristiana.

ACA, CRD, Jaume II extra series, 168.

Publicada per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 883, doc. 560.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 286, doc. 117.

165

1309, agost, 30. Avinyó.

Clement V atorga a mestre Arnau de Vilanova privilegi d'altar portàtil i de triar-se confessor.

Regestum Clementis V, III, 219, 677 i 677 b.

Denifle-Chatelain, *Chartularium Universitatis Parisiensis*, II, 155.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 287, doc. 119.

166

1309, setembre, 4. Almeria.

Jaume II escriu a Arnau de Vilanova recordant-li que en una lletra anterior l'havia informat de la victòria contra els sarraïns i li havia demanat de tractar personalment amb el papa la manera d'armar vaixells i assegurar mitjans materials, econòmics i estratègics per dur a terme l'empresa de la croada, per a la qual cosa, diu el rei a mestre Arnau, envia fra Marsili, dominic, i Fortuny Martí, cavaller; perquè vagin amb ell a la presència del papa.

ACA, C, reg. 344, f. 37r.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 884, doc. 561.P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 287, doc. 121.

Fra Pere Marsili i Fortuny Martí, enviats de Jaume II, no trobaren ja a Avinyó mestre Arnau, el qual, tenint pressa d'anar a Sicília, ja havia abandonat la cort papal; de fet, sembla que el 13 de setembre Arnau ja era a Sicília. El P. Martí de Barcelona creu que els dos missagers del rei arribaren a Avinyó els darrers dies de setembre i en degueren sortir a mitjan octubre, puix que el cardenal Mincio de Murrovalle s'excusa en carta de 25 d'octubre al monarca de no haver-li tramès per oblit la nova del *Rahonament* per mitjà d'ells i ara ho fa per mitjà de fra Romeu Ortig. La sortida de fra Pere Marsili i Fortuny Martí fou precipitada pel fracàs de l'ambaixada i els incidents que provocaren i que valgueren a fra Marsili una suspensió *a divinis*. (Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 888; i III, p. 207-209).

167

1309, primeries de setembre. Avinyó.

Rahonament d'Arnau de Vilanova davant el papa Climent V.

"Rahonament fet per maestre Arnau de Vilanova en Avinyó denant lo papa e cardenals de les visions dels Reys Jaume d'Aragó e Frederich, rey de Sicília, son frere."

ACA, Còdexs reials, 1, Tertius quadernus. Rahonament... Original.

Publicat per M. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos...*, III, p. XCII-CXV.Lluís Farauo de Saint Germain, ed., *Rahonament fet per mestre Arnau de Vilanova en Avinyó*, dins *Recull de textos catalans antics*, "L'Avenç" (Barcelona, 1909).P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 287, doc. 120.

168

1309, setembre, 8. Avinyó.

Climent V, assessorat per mestre Arnau de Vilanova, promulga la forma de rebre el doctorat en Medicina a Montpeller.

Cartulaire de l'Université de Montpellier, I, p. 219-221 i 224-225.
P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 282, doc. 97.

169

1309, setembre, 8. Avinyó.

Climent V, assessorat per mestre Arnau de Vilanova, decreta la forma d'elegir Cancellier de la Universitat de Montpellier.

Cartulaire de l'Université de Montpellier, I, p. 222-223.
Baluze-Mollat, *Vitae Papatum Avenionensium*, III, p. 137.
P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 288, doc. 122.

170

1309, setembre, 13. Arginusa.

El rei Frederic de Sicília acusa rebut a Jaume II d'Aragó de la lletra d'aquest, datada el dia 11 de juny, i s'alegra dels bons sentiments i disposicions que li expressa.

ACA, CRD, extra series 922.
Heinrich Finke, *Nachträge und Ergänzungen zu den Acta Aragonensia*, dins *Spanische Forschungen*, IV (1931), p. 457-458.
P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 288, doc. 123.

Comenta el P. Martí de Barcelona que del text de la carta reial no es dedueix que li fos lliurada directament per mestre Arnau de Vilanova. Això pot facultar a creure que no fou tan ràpid el viatge del metge d'Avinyó a Sicília i que es valgué d'altri per fer-li arribar la lletra a mans més aviat.

171

1309, octubre, 6. Perusa.

Carta del cardenal de Sabina a Jaume II en què hom llegeix aquest text referent a Arnau de Vilanova: "Circa negotia vero magistri Arnaldi de Villanova, noveritis nos iuxta posse adhibuisse suffragium et tandem extitit salubriter expedit(?); demum post expeditionem suam discessit de curia et postmodum audivimus ipsum in Siciliam transivisse."

ACA, Cartes Reials Diplomàtiques (CRD) de Jaume II, extra series 172.
Document inèdit.
Referència publicada per Michael R. McVaugh, *Further documents...*, pp. 371-372, doc. 123.

172

1309, octubre, 25. Avinyó.

El cardenal i bisbe de Porto, Joan Mincio de Murrovalle, frare menor, s'excusa a Jaume II de no haver pogut trametre pels dos ambaixadors reials el Rabonament d'Arnau de Vilanova i anuncia que ara ho fa per mitjà de fra Romeu Ortiç.

ACA, CRD, extra series 170..

Publicat per H. Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 885.

P. Josep Mª Pou i Martí, *Visionarios...*, p. 90, nota 6.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 288, doc. 124.

El P. Martí de Barcelona creu que aquesta lletra degué arribar a Almeria els darrers dies del mes de novembre de 1309 donant just el temps a Jaume II de reclamar la presència de mestre Arnau de Vilanova per a sincerar-se davant el monarca. Arnau de Vilanova arribava per mar a Almeria, des de Sicília, el 16 de gener de 1310.

173

1309, octubre, 26. Avinyó.

El cardenal i bisbe de Porto, Joan Mincio de Murrovalle, informa Jaume II que, davant el papa i els cardenals, Arnau de Vilanova ha fet declaracions que perjudiquen el rei i el seu germà Frederic i que el rei ha de conèixer. Per això el cardenal les ha explicat a l'amic comú, fra Romeu, ministre de la província d'Aragó, perquè les comuniqui al monarca i aquest vegi què ha de fer.

ACA, CRD Jaume II, extra-series 169.

Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 885, doc. 562.

Document parcialment inèdit.

Referència publicada per Michael McVaugh, *Further documents...*, p. 372, doc. 124a.

El text que apareix imprès a *Acta Aragonensia* d'Heinrich Finke és incomplet. El document sembla haver estat omès inadvertidament pel P. Martí de Barcelona a *Regesta*; la referència a la seva publicació per Finke ha estat recollida, encara que ha estat posada incorrectament amb el núm. 124.

174

1309, octubre, 27. Avinyó.

Fra Romeu Ortiç i fra Pere Garcia, guardià de València, freres menors, escriuen al rei Jaume II que Arnau de Vilanova l'ha difamat i li anuncien la tramesa d'una lletra del cardenal bisbe de Porto, Mincio de Murrovalle, que recomanen tingui secreta.

ACA, CRD, Jaume II, extra series, 171.

Publicada per M. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos...*, III, p. CXVIII-CXIX.

P. Josep Mª Pou i Martí, *Visionarios...*, p. 91, nota.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 288-289, doc. 125.

El P. Martí de Barcelona comenta que aquesta desentonada lletra traeix tota l'aspror de la lluita entaulada entre els *zelanti* i els frares de la comunitat franciscana. Mestre Arnau de Vilanova no era grat a fra Romeu Ortig, un dels capdavanters d'aquests, i per això tracta de minvar la seva influència, posada al costat d'aquells, prop dels monarques d'Aragó i Sicília. Jaume II, en la lletra que redactarà el dia 1 d'octubre de 1310, adreçada al papa Climent V, segueix de prop el to i la pauta de la de fra Romeu Ortig.

175

Sense data. 1310, segons el P. M. Batllori.

Carta escrita per mestre Arnau de Vilanova, a nom del rei Frederic de Sicília, per a Jaume II d'Aragó, presentant-li tot un programa de reforma de la seva casa i del regne.

ACA, Còdexs reials, 1, Secundus quaternus. Informació espiritual...

Publicat per M. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos...*, III, p. LXXXIII-XCII.

Matthias Frankowitz, *Arnoldus de Nova Villa...*

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 284, doc. 107.

H. Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 695-699.

Arnau de Vilanova, *Obres Catalanes*, I, p. 77-84; *Informació espiritual al rei Frederic de Sicília*, p. 223-243. Edició a cura del P. Miquel Batllori (Editorial Barcino, Barcelona, 1947).

Miquel Batllori, *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme*, a *Obres completes*, III, p. 165-169.

Juan A. Paniagua, *Trabajos en torno a la obra médica de Arnau de Vilanova, c. 1240-1311*, dins *Studia Arnaldiana* (Fundación Uriach 1838, Barcelona, 1994), p. 161-163.

176

1310, gener, 25. Almeria.

Jaume II fa saber al seu germà, el rei Frederic de Sicília, que ha arribat a Almeria mestre Arnau de Vilanova amb el cavaller Sanç d'Aybar portant dues cartes d'ell. Li comunica així mateix que mestre Arnau baurà de romandre alguns dies vora seu a Almeria, puix així convé, i li assegura que, passat aquest temps, li'l trametrà novament.

ACA, C, reg. 335, f. 348v. Cfr. Carta al rei Frederic signada el VIII Kls. februarii (25 gener de 1310).

Publicada per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 886, doc. 564.
P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 289, doc. 126.

Comenta el P. Martí de Barcelona que mestre Arnau romangué nou dies al campament reial. El 26 de gener s'aixecava el setge i, en plena cordialitat i amb instruccions del monarca català, emprèn el retorn a Sicília per terra. S'endua una lletra per al papa, en la qual Jaume II demanava al pontífex el text autèntic del *Rabonament*.

177

1310, gener, 25. Almeria.

Jaume II anuncia al seu germà, el rei Frederic de Sicília, el retorn de mestre Arnau de Vilanova amb instruccions. Li demana que l'excusi de no escriure-li de la seva pròpia mà, puix la té malalta.

ACA, C, reg. 335, f. 348v.

H. Finke, *Nachträge und Ergänzungen zu den Acta Aragonensia*, dins *Spanische Forschungen*, IV, (1931), p. 459.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 289, doc. 127.

178

1310, gener, 25. Almeria.

Jaume II demana al papa Climent V que li certifiqui de tot allò que digué mestre Arnau de Vilanova a la seva presència, pertocant a l'ortodòxia del monarca.

ACA, C, reg. 335, f. 348r.v.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 117-118.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 289, doc. 128.

Francesco Santi, *Arnau de Vilanova. L'obra espiritual*, p. 115-120.

A marxes forçades s'allunyà mestre Arnau de Vilanova de la cúria papal a primers de setembre de 1309. El 13 de setembre, el rei Frederic acusava rebut al seu germà, Jaume II d'Aragó, de la lletra que li havia tramès per Arnau de Vilanova. (H. Finke, *Nachträge und Ergänzungen zu den Acta Aragonensia*, a *Spanische Forschungen*, IV, 1933, p. 457-458). La polseguera aixecada pel *Rabonament* entre els enemics d'Arnau fou enorme. Aviat se n'assabentà Jaume II i tot d'una escriví a la cort siciliana manant a l'inquiet metge que acudís a sincerar-se a la seva presència. Arnau anà a Almeria per mar i hi arribava a mitjan gener de 1310 (Cfr. *Acta Aragonensia*, II, p. 886). De la versió que dona del *Rabonament d'Avinyó* en conservava el seu autor dues còpies (Cfr. R. d'Alòs-Moner, *Inventari de 1318*, núms. 186, 260); es veu, però, que aquest text no satisféu al rei i, a prec del mateix Arnau, en demanà aleshores al papa el text autèntic com es pot veure en el present document.

1310, febrer, 2. Catània.

Frederic de Sicília felicita el seu germà Jaume II per la victòria sobre els sarraïns obtinguda a Almeria i li anuncia la partida de mestre Arnau de Vilanova cap a l'esmentada ciutat en companyia de Sanç d'Aybar.

ACA, CRD, caixa 56, núm. 1014.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 119, doc. 35.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 289, doc. 129.

Aquesta lletra, malmesa i gairebé il·legible, fou vista per Finke (*Acta Aragonensia*, II, p. 887). Per ella sabem el gran retard amb què rebé el rei Frederic la perduda lletra que li adreçà Jaume II comunicant-li els primers èxits de la guerra de Granada. En l'endemig i per conducte més ràpid degué rebre's a la cort siciliana la comminació del rei Jaume II perquè mestre Arnau de Vilanova es presentés a Almeria davant el monarca. Arnau sortí de Sicília a primers de 1310 i féu el viatge per mar en companyia de Sanç d'Aybar. Quan el rei Frederic escrivia aquesta lletra, mestre Arnau ja estava de retorn per terra cap a Sicília. El 15 o 16 de gener degué arribar al campament de les tropes assetjadores d'Almeria puix que el 17 de dit mes el rei Jaume II ho comunicava així al seu germà. (Cfr. Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 886); i el 25 del mateix mes li feia saber el retorn de mestre Arnau. Arnau de Vilanova era portador de la lletra reial per al papa Climent V, en què Jaume II li demanava còpia autèntica del *Rabonament d'Avinyó*. Sanç d'Aybar, en canvi, degué fer el retorn per mar i fou portador de sengles lletres, entre les quals l'esmentada al rei Frederic (Cfr. Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 886; i *Spanische Forschungen*, IV, 1933, p. 459) i una altra a Conrad de Lancea (*Acta Aragonensia*, II, p. 887). A primers de febrer, mestre Arnau arribà a Barcelona, on el tresorer reial li lliurà 33 sous i 4 diners segons consta a Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 272, f. 70 v. El 19 de febrer mestre Arnau era a Marsella, si no anem errats. D'aquesta data creiem les dues lletres que Finke i Rubió creuen d'igual dia i mes de 1308. La primera (Rubió, *Documents...*, I, p. 42-44) va adreçada a Jaume II i en ella al·ludeix la dissolució dels templers i el *Rabonament d'Avinyó*, que situa a últims d'agost de 1309. També Arnau de Vilanova tramet còpia d'una nova lletra a Climent V, la qual apar així mateix al·ludir a l'anterior. (Finke, *Papsttum und Untergang...*, II, p. 93). Fins a primers de juny Arnau de Vilanova no arribà a Avinyó, puix que el 8 d'aquest mes anuncia el papa al rei d'Aragó que ha donat ordres al cardenal Berenguer Fré dol de trametre-li còpia autèntica del *Rabonament* sol·licitat (Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos españoles*, III, p. CXXVII; Villanueva, *Viage literario*, XIX, apèndix, doc. XLIX). La demanda reial al papa fou lliurada a primers d'abril com es veu pel document que segueix.

180

1310, febrer. Barcelona.

El tresorer reial Pere Marc dóna a mestre Arnau de Vilanova 33 sous, 4 diners pel viatge a Almeria, amb albarà d'escrivà de ració.

ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 272, f. 70v.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 290, doc. 130.

Comenta el P. Martí de Barcelona que Arnau de Vilanova emprà d'Almeria a Marsella vint-i-cinc dies. I creu que el 19 de febrer escrivia des de Marsella dues lletres a Jaume II. Mestre Arnau romangué a Marsella dos mesos llargs. El P. Martí adverteix sobre el que diu fra Bernat Fuster, framenor, que consta el nom d'Arnau de Vilanova en el registre intítulat *Super estimaciones equorum in viagio Almarie* (ACA. reg. 305, f. 80) i que hi surten altres nebots seus, "cosa que -diu el P. Martí- no hem sabut veure". Nosaltres tampoc.

181

1310, febrer, 19. Marsella.

Arnau de Vilanova fa saber a Jaume II que ha rebut una carta del rei de França semblant a la seva, a la qual ha contestat en la mateixa forma dient-li que més sorpresa que tot quant ha vist ha de causar-li l'estat de la cristiandat, tan apartada del seu fundador, de manera que per tot arreu abunden la corrupció i l'apostasia, i els prínceps, en compte de donar exemple, obren de fet com a despreciadors de la religió de Jesucrist induint els infidels a blasfemar. Interrogat pel temps actual, Arnau ha respost que el setembre proppassat ha començat el temps senyalat per Déu per a la reforma de la cristiandat amb l'extirpació dels falsaris i el càstig dels prevaricadors. Fa saber també al rei d'Aragó que ha escrit al papa una carta molt amarga que espera que no sigui desatesa.

ACA, CRD, Col·lecció de cartes autògrafes.

Publicat per Rubió i Lluch, A., *Documents...*, I, pp. 42-44. Doc. XXXV.

Josep Mª Pou i Martí, *Visionarios...*, p. 66, nota 1.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 290, doc. 131.

182

1310, febrer, 19. Marsella.

Arnau de Vilanova trameta al rei Jaume II còpia d'una lletra que ha enviat al papa Climent V.

ACA, CRD, Templers.

Publicat per H. Finke, *Papsttum und Untergang des Templerordens*, II, 93.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 290-291, doc. 132.

El P. Martí de Barcelona comenta que mestre Arnau sembla al·ludir a aquesta carta al final de la que adreça el mateix dia al rei Jaume II quan hi escriu "...non sunt multi dies missi domino Pape sagittas karitatis acerbissime perforantes cor eius, si tamen habeat sensum, ut cupio".

183

1310, març, 14. Catània.

Conrad de Llansa escriu a Jaume II contestant a la carta del rei que ha rebut per mà de Sanç d'Aybar, en què agraeix al monarca la benèvola acceptació que aquest ha fet de la carta tramesa relativa a la informació que mestre Arnau de Vilanova ha donat sobre el rei Frederic de Sicília i el patrimoni d'Aparici de Vilanova.

ACA, CRD 10018. Vegi's també CRD 10014. Lletra de 2 febrer 1310.
Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p.886-887, doc. 562.
P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 291, doc. 133.

184

1310, abril, 15. Avinyó.

Robert de Nàpols escriu a la seva germana Blanca, reina d'Aragó, sobre l'ambaixada de Jaume de Pla a Avinyó, on havia de gestionar en nom de mestre Arnau de Vilanova l'expedició del text autèntic del Rahonament.

ACA, CRD, sense classificar.
Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 120-121.
P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 291, doc. 134.

Jaume de Pla era a Avinyó a primeries d'abril. Arnau de Vilanova trigà encara un mes a arribar-hi segons que es desprèn de la lletra signada a Marsella el 17 de juny de 1310.

185

1310, juny, 8. Avinyó.

Climent V tramet a Jaume II, per mitjà de mestre Arnau de Vilanova, el text autèntic del seu Rahonament que guardava Berenguer Frédol, cardenal bisbe de Frascati.

ACA, Butlles, lligall 26, núm. 38.

Publicat per Jaime Villanueva, *Viage literario a las iglesias de España*, XIX, p. 320, apèndix, doc. XLIX. Cfr. també els documents L i LI (obres d'Arnau).

M. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos...*, III, p. CXXII-CXXIII.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 291, doc. 135.

Francesco Santi, *Bérenger Frédol (1250 ca.-1323), amico di Arnau de Vilanova*. Ponència. III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova.

Jaume Mensa i Valls, *Confrontació de les tesis condemnades en la sentència de Tarragona de 1316 amb les obres espirituals d'Arnau de Vilanova*. Ponència. III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, Barcelona, 2011.

Comenta el P. Martí de Barcelona que és d'aquesta lletra que el P. Pou i Martí treu l'argument per afirmar que el *Rabonament* d'Arnau tingué lloc el mes de juliol de 1309. Climent V diu que féu lliurar el text arnaldí al cardenal Frédol, aleshores cardenal prevere del títol dels sants Nereu i Aquil·les i ara cardenal bisbe de Frascati. En aquesta seu suburbicària succeí a Joan Buccamazzi de Montreal, que moria el 10 d'agost de 1309. Per tant, la lectura del *Rabonament*, diu el P. Pou, hagué de ser abans del 10 d'agost. El P. Martí discrepa d'aquesta conclusió considerant que l'argument del P. Pou és absolutament feble i infundat perquè és evident que la successió de Frédol a la seu de Frascati no es realitzà pas tot seguit de la mort del cardenal Buccamazzi. Entre el 10 d'agost de 1309 i la data del present document cal posar l'ascens del cardenal Frédol.

186

1310, juny, 17. Marsella.

Arnau de Vilanova escriu a Jaume II donant-li notícia de la posició del rei Robert de Nàpols sobre l'afer del domini a l'illa de Sicília i de la voluntat d'assumir el títol de rei de Jerusalem, l'assabenta que fa ja més de quinze dies que estava despaxcada una lletra anterior i que ara la tramet per Ramon Conesa. Així mateix l'informa del Raonament d'Avinyó proposat per ell en persona davant el papa i els cardenals reunits en consistori i aprofita l'ocasió per recomanar al monarca una lectura tranquil·la del text llatí presentat a Avinyó per tal que en pugui veure la força i coherència lògica de les premisses i conclusió.

ACA, CRD 4182.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 694-695, doc. 437.

Miquel Batllori (a cura de), Arnau de Vilanova, *Obres catalanes*, I, pp. 248-250.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 292, doc. 136.

P. Josep Mª Pou i Martí, *Visionarios...*, p. 93, nota 2.

Comenta el P. Martí de Barcelona que l'estada de mestre Arnau de Vilanova a Avinyó fou breu aquesta vegada. La carta reial de què era portador fou lliurada al papa per Jaume de Pla. Absent aquest d'Avinyó a primers de juny, la Cort pontifícia, veient que el document afectava Arnau de Vilanova, li'l feren a mans i aquest el confià a Ramon Conesa. El text autèntic del *Rabonament* arribà al seu destinatari el 6 d'agost. Mestre Arnau aconsella a Jaume II "gran tranquil·litat de cor" perquè pugui entendre "la vertut de les premisses e la conclusió de tot". Sembla que la primera impres-

sió del monarca no fou del tot desfavorable en relació a mestre Arnau. Hi ha, doncs, indicis que hi hagué entremig algú interessat a posar-hi la discòrdia i atiar-la. La prova és que el mateix Climent V haurà de dir al rei que l'afer no era per a prendre-se'l tan seriosament.

187

1310, juliol, 27. València.

Ramon Conesa, prevere, escriu al rei Jaume II enviant-li una butlla pontifícia per encàrrec de mestre Arnau de Vilanova, trobant-se aquest impedit de fer-bo. Tanmateix, Ramon Conesa, no podent lliurar en persona el document, el confia a Bernat Vidal.

ACA, CRD 3923.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 890, doc. 568.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 292, doc. 137.

188

1310, agost. Barcelona.

Influències de les prediccions arnaldianes.

Arxiu Parroquial (anterior al 1936). Moià. Manual notarial núm. 3. 2 folis no numerats al final del manual (s.XIV).

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *La cultura catalana...*, p. 179, doc. 189.

Cfr. Pere Bohigas, *Profecies catalanes dels segles XIV i XV* a "Butlletí de la Biblioteca de Catalunya" (BBC), VI (1925).

Cfr. *Die Papstprophezien des Mittelalters*, a "Archiv f. Kirchengesch" (1928), p. 170 ss. Deixeble d'Arnau de Vilanova, traductor de l' *Horoscopus*, segons H. Grundmann, fou *Dandolus Ilerdensis*. Cfr. *Liber de Flore*, a *Hist. Jabrbuch*, tom 49 (1929), també sembla que en fou deixeble fra Bernat Fuster, menoret.

189

1310, agost, 6. Lleida.

Jaume II acusa rebut a Ramon Conesa d'unes butlles trameses a ell per mestre Arnau de Vilanova i retransmeses per mà de Bernat Vidal.

ACA, C, reg. 238, f. 195 v.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 121, doc. 37.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 292, doc. 138.

L'estada d'Arnau de Vilanova a la cort papal d'Avinyó fou aquesta vegada breu. En absència d'Avinyó Jaume de Pla i despatxada la resposta de Climent V (Menéndez y Pelayo, M., *Historia de los heterodoxos españoles*, III, p. CXXXII), veient els curials que l'afer afectava Arnau de Vilanova, li trameteren la resposta pontifícia amb encàrrec de fer-la a mans de Jaume II, cosa que féu Ramon Conesa el 6 d'agost. El 17 de juny, en trametre-li aquesta butlla, mestre Arnau de Vilanova havia aconsellat al rei "gran tranquil·litat de cor" per tal de poder "entendre la vertut (o vertat?) de les premisses e la conclusió de tot" (Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 694-695, doc. 437).

190

1310, setembre, 14. Barcelona.

Jaume II, vista i coneguda la mentida que contra ells dos ha dit mestre Arnau de Vilanova davant el papa i els cardenals, escriu al seu germà, el rei Frederic de Sicília, demanant-li que, per dignitat, deixi de tenir com a familiar seu el metge i li recomana que al més aviat que pugui s'excusi davant el papa Climent V defensant-se de les afirmacions que mestre Arnau ha fet contra ell.

ACA, C, reg. 336, f. 22r-23r. Vegi's també ACA, C, reg. 336, f. 27v. (1 octubre 1310).

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 890-891, doc. 569.

191

1310, setembre 15. Avinyó.

Fra Gonçal de Balboa, ministre general dels fares menors, diu al rei Jaume II que el cardenal Mincio de Murrovalle l'ha informat dels termes i contingut del Rahonament, realment infamant per al monarca. Li aconsella, però, clemència envers l'autor del Rahonament.

ACA, CRD, orig.

Publicat per H. Finke, *Nachträge und Ergänzungen zu den Acta Aragonensia*, dins *Spanische Forschungen der Görresgesellschaft*, IV, p. 459-460.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 292, doc. 139.

192

1310, setembre, 24. Barcelona.

Jaume II informa el seu germà Frederic, rei de Sicília, que troba contradiccions entre el text del Rahonament que li lliurà mestre Arnau de Vilanova a Almeria i el que acaba de rebre de la Cort papal d'Avinyó. Li aconsella que es defensi davant el papa i que trenqui tota relació amb Arnau de Vilanova.

ACA, C, reg. 336, f. 22r.-23r.

H. Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 891.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 292-293, doc. 140.

P. Josep Mª Pou i Martí, *Visionarios...*, p. 97, nota 2.

El text d'Almeria apareix en doble còpia en l'inventari dels béns i mobles de mestre Arnau de Vilanova, que publicà Roque Chabàs, sota els núms. 186-260.

193

1310, octubre, 1. Barcelona.

Jaume II comunica al papa Climent V que, trobant-se ell en el setge d'Almeria, li donaren la notícia que mestre Arnau de Vilanova, en proposició feta en Consistori secret, havia dit que ell i el seu germà Frederic dubtaven si l'Evangeli era invenció humana o obra d'inspiració divina. El monarca se sincerà d'aquest càrrec sobre el qual demanà explicació a Arnau de Vilanova, qui va excusar-se. Així mateix el rei Jaume II nega la seva credulitat en certs somnis i assegura al papa que tant ell com el seu germà no han vacil·lat mai en la fe cristiana i que de les coses que mestre Arnau ha contat ell no n'ha parlat mai amb el seu metge. El monarca demana al papa que vulgui llegir aquesta lletra en públic Consistori.

ACA, C, reg. 336, f. 19r.v.; 20r.v.

Publicat per Rubió i Lluch, A., *Documents...*, I, p. 51-54, doc. 41.

M. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos españoles*, I, p. 773.

Per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 891-895, doc. 570.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 293, doc. 141.

P. Josep Mª Pou i Martí, *Visionarios...*, p. 93, nota 1.

194

1310, octubre, 1. Barcelona.

Jaume II assabenta el cardenal Berenguer Fré dol, bisbe de Frascati (Tusculum), que ha tramès una justificació seva al papa contra les imputacions que li féu mestre Arnau de Vilanova i li prega que insti perquè es llegeixi l'esmentada carta en públic Consistori.

ACA, C, reg. 336, f. 20 r.v. Cfr també reg. 238, f. 195v.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 122, doc. 38.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p.293, doc. 143.

Nota. Degut a la gran semblança amb la lletra adreçada al papa, puix el cos del document és gairebé idèntic a la del papa, Finke no la publicà.

El cos d'aquesta lletra és idèntic a la tramesa al cardenal Mincio de Murrovalle en igual data. Cfr. Josep Mª Pou i Martí, *Jaime II de Aragón...*, dins "Archivo Iberoamericano", XX (1923), p. 110-112.

Hi ha publicades sengles cartes adreçades al papa i al cardenal Mincio de Murrovalle (Cfr. Josep Mª Pou i Martí, *Jaime II de Aragón, el cardenal Mincio de Murrovalle, O.F.M., y Arnaldo de Vilanova*, dins "Archivo Ibero-Americano", 20 (1923), p. 110-112); *Arnaldo de Vilanova y Fadrique, rey de Sicilia*, dins *Visionarios, Beguinos y Fratice-los catalanes (siglos XIII-XV)* (Vic, Edit. Seráfica, 1930), p. 34-110, i "Archivo Ibero-Americano", XI (1918), p. 113-231; XII (1919), p. 8-53; XIV (1920), p. 5-51; XV (1921), p. 5-25; XVIII (1922), p. 5-47; XIX (1923), p. 25-40; XX (1923), p. 5-37 i 289-320; XXI (1924), p. 348-368; XXII (1924), p. 281-326; XXIII (1925), p. 10-58 i 349-369. Hi ha encara una nova reedició, *Visionarios...* (Madrid, Ed. Colegio "Cardenal Cisneros", 1991). Simultàniament sortia la carta adreçada al papa (Rubió, *Documents...*, I, p.51-54; Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 892-895). Uns dies abans, el 24 de setembre, comunicava Jaume II al rei Frederic de Sicília la ingrata nova; el 4 d'octubre li trametia còpia del *Rabonament d'Avinyó*, juntament amb la lletra papal rebuda i li aconsellava que volgués sincerar-se davant Climent V i que trenqués amb mestre Arnau de Vilanova (Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 895). A últims de 1310 o primeries de 1311, pervingué aquesta lletra a mans del rei de Trinàcria (Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos...*, III, p. CXX), el qual respongué que no veia tals contradiccions i que no desempararia mestre Arnau, aleshores al seu costat (Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 807). El mateix Arnau de Vilanova cuità a dir-li a Jaume II que ningú no podria privar-li d'estimar-lo, malgrat tot; i en penyora d'aquesta estima, ja que sap que el monarca està malalt, li recepta un remei procurant un cop més fidelment per la seva salut (Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 701-702). Aquesta és la darrera carta d'Arnau de Vilanova al rei Jaume II.

Francesco Santi, *Bérenguer Frédel (1250 ca.-1323), amico di Arnau de Vilanova*. Ponència. III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, Barcelona, 2011.

195

1310, octubre, 1. Barcelona.

Jaume II escriu al cardenal Joan Mincio de Murrovalle, O.F.M., acusant mestre Arnau de Vilanova de mentider i prega al cardenal que procuri amb totes les seves forces que es faci lectura de la lletra reial en públic Consistori.

ACA, C, reg. 336, f. 21r.-22r.

P. Josep Mª Pou i Martí, *Jaime II de Aragón, el Cardenal Mincio de Murrovalle, O.F.M., y Arnaldo de Vilanova*, dins "Archivo Ibero-Americano", XX (1923), p.110-112.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 293, doc. 142.

Nota. El cos de la carta és idèntic a l'adreçada al papa.

1310, octubre, 4. Barcelona.

Jaume II escriu al seu germà, el rei Frederic de Sicília, dient-li que per mitjà de Martí de Ruffis, domèstic del rei d'Aragó, li envia una carta sobre allò de mal i mentida que mestre Arnau de Vilanova ha dit en consistori secret davant el papa i els cardenals contra tots dos i dos quaderns que contenen el trasllat o còpia de les dues intervencions fetes per Arnau de Vilanova, l'una davant el papa i els cardenals i l'altra davant Jaume II i moltes altres persones en el setge d'Almeria.

ACA, C, reg. 336, f. 22 r.-23 r. Aquesta lletra és duplicada en el foli 26 v. Altra lletra en el foli 23 r.v.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 895-896, doc. 571.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 293, doc. 144.

El primer quadern és la *Interpretatio*, en llatí (Cfr. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos españoles*, I, 720-738), el text presentat oralment en el Consistori secret. El segon quadern és el *Rabonament* presentat davant el rei Jaume II a Almeria (Cfr. Menéndez y Pelayo, *Historia...*, I, 753-770). La denominació *Primus Quaternus* i *Tertius Quaternus* (Menéndez y Pelayo, *Historia...*, I, 720 i 753) es troba així en el Codex Collecc. Curios, t. 6 a l'Arxiu Reial de Barcelona, Arxiu de la Corona d'Aragó (Còdexs reials, I) que conté els tres quaderns: *Interpretatio*, f. 15; *Secundus Quaternus: Letra tramesa per lo rey Frederich de Sicília al rey en Jayme segon son frare. Senyor, vos sots tengut...* (Menéndez y Pelayo, *Historia...*, I, 745-752), f. 29; *Tertius Quaternus Rabonament*.

1310, octubre, 24. Priorat de Grausella.

Resposta del papa Climent V al rei Jaume II. En aquesta lletra el papa treu importància a l'afer del Rabonament presentat per mestre Arnau de Vilanova i promet al monarca de llegir la lletra reial en públic Consistori.

ACA, C, reg. 336, f. 23v. Butlles, lligall 26, núm. 39.

Jaime Villanueva, *Viage literario a las iglesias de España*, XIX, p. 320.

M. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos...*, III, p. CXXII-CXXIII.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 294, doc. 145.

1310, octubre, 25. Avinyó.

El cardenal Joan Minicio de Murrovalle, bisbe de Porto, havent rebut les cartes del rei Jaume II adreçades al papa, manifesta al monarca que les farà arribar al summe pontifex per mitjà del cardenal d'Òstia i li fa saber que, tenint el papa molta ocupació en nombrosos i arduos

afers potser no podrà donar satisfacció al monarca, com ho mereix la seva dignitat reial, llegint les seves cartes en consistori per desmentir les declaracions fetes pel mendaç i fantasiós mestre Arnau de Vilanova davant el papa i els cardenals contra la fama del rei Jaume i del seu germà, el rei Frederic. Per això, el cardenal de Porto aconsella i recomana a Jaume II que no trigui a enviar al col·legi de cardenals una carta semblant a la que ha enviat al papa Climent V i que faci també el mateix el rei Frederic. Ara bé, cal que això sigui fet amb tota la discreció evitant absolutament de revelar, tant als cardenals com al rei Anjou de Sicília, la identitat del cardenal que li ha donat aquest consell.

ACA, CRD Extra series. Or. Pap. Ssp.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 896-897, doc. 572.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, p. 294, doc. 146.

199

1310, novembre, 25. Messina.

El rei Frederic de Trinàcria informa Jaume II que d'un escrit d'Arnau de Vilanova que li havia remès n'havia format unes constitucions per al regne de Sicília, promulgades el 15 d'octubre de 1310, una còpia de les quals li envia annexa a la present carta, és a saber: Sobre la fe catòlica i els serfs sarraïns que manifesten voluntat de convertir-se; De no tractar cruelment els serfs després del seu baptisme i de no engrillonar els fugitius; Del senyal que han de portar els sarraïns per ser distingits dels cristians; De no vendre serfs a grecs suspectes; De la conversió a la fe cristiana; De les relacions dels cristians amb els sarraïns i els jueus; De la prohibició als metges jueus d'atendre malalts cristians; De no fer pràctiques supersticioses i màgiques; De no jugar a daus i altres jocs d'atzar.

ACA, CRD 3792.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 695, doc. 438.

M. Menéndez y Pelayo, *Historia de los Heterodoxos...*, III, p. CXVI-CXVII.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 294, doc. 147.

Hi ha referència a l'informe d'Arnau de Vilanova, enviat pel rei Frederic a Jaume II. L'escrit comença així: "Senyor, vos sots tengut..." Cfr. Menéndez y Pelayo, M., *Historia de los heterodoxos españoles*, I, p. 745 ss.

Aquestes Constitucions, escrites en llatí, són datades a 15 d'octubre de 1310 i promulgades el 25 de novembre. Si bé H. Finke les publica truncades, poden llegir-se a *Acta Aragonensia*.

200

1310, setembre - novembre.

Tancred de Montefusculo, O.F.M., bisbe de Nicastrò, acusat de simoniac, excomunicat i declarat il·legítim pel papa Nicolau IV, demana a Jaume II el favor reial per tal de recobrar en la seva vellesa les funcions i insígnies pontificals que li havien estat preses, a la qual cosa

s'havia oposat el cardenal Petrus de Bulercano (segons Finke, Petrus Valerianus Duraguerra), i suplica al monarca que vulgui escriure al rei Frederic de Sicília sol·licitant-li el seu favor per al bisbe de manera que aquest pugui rebre 50 unces anuals i tot el necessari per cantar una missa pel rei Frederic i les ànimes dels seus progenitors.

ACA, CRD 1037.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 699-701, doc. 439.

Cfr. ACA, CRD 1025. ACA, CRD 12925. ACA, C, reg. 260, f. 248v. (Datum Barchinone, [?] iiº kalendas octobris anno quo supra). Podria ser "Viiiº kalendas...", però la falta de suport paper, menjat per l'acció del corc, impossibilita la lectura completa de la data.

Cfr. Arxiu Vaticà, Registre de Nicolau IV, núm. 4405.

Nota. El cardenal Petrus de Bulercano, segons Finke Petrus Valerianus Duraguerra, fou vicecanceller de la Santa Romana Església, cardenal diaca del títol de Santa Maria Nuova, creat pel papa Bonifaci VIII i mort el 17 de desembre de 1302.

201

1311, gener, 9. Messina.

Arnau de Vilanova escriu a Jaume II demostrant-li la seva fidelitat i manifestant-li obertament que ningú no li pot prohibir d'estimar-lo, i com que sap que el rei està malalt, li recomana que es prengui un medicament d'acord amb l'ús i posologia inclosos en la lletra. La fórmula, recepta i preparació del medicament han estat obra de mestre Arnau. Així mateix, diu al rei d'Aragó que ha deixat córrer les negociacions entre Robert de Nàpols i Frederic de Sicília sobre el traspàs del títol de "Rei de Jerusalem", afer del qual el mestre Arnau, després que marxà de Provença, no es preocupà més, en part perquè el rei Robert no estava al seu regne i en part també perquè mentre el metge Arnau estava a Provença no pogué veure en l'afer clars senyals d'èxit. Acaba la lletra manifestant al monarca la ignorància del que aquest volia que fes mestre Arnau. Aquest, tanmateix, profetitzant greus esdeveniments per aviat, li diu que certament sap que Déu, sense trigar gaire, obrirà al rei d'Aragó, plenament i sense dubtes, les portes de la certesa sobre allò que calia fer.

ACA, CRD 10921. Autògrafa.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 701-702, doc. 440.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 294, doc. 148.

Finke datà equivocadament aquesta lletra l'any 1310. Corregeix la datació de Finke el P. Martí de Barcelona (*Regesta...*, p. 294).

202

1311, gener, 10. Messina.

El rei Frederic de Sicília manifesta al seu germà, Jaume II d'Aragó, l'alegria amb què ha rebut els dos tractats —el Rahonament i la Interpretatio de visionibus in somniis—

que li ha tramès i li agraeix la cura amb què ha defensat el seu honor, denigrat greument per mestre Arnau de Vilanova. Frederic de Sicília professa públicament que les Santes Escripures són revelades per Déu a tothom, adaptant-se el seu llenguatge als més savis, en llatí, i als més rudes i persones laiques, en llengua vulgar. Pel que fa a l'actitud d'ambdós monarques queda clar que tots dos afirmen viure, segons llurs possibilitats, d'acord amb les tradicions i normes evangèliques. El rei Frederic renova la decisió de no abandonar Arnau de Vilanova i diu al seu germà, Jaume II, que no té res a objectar a les idees arnaldianes expressades al Rahonament.

ACA, CRD 10056. Or. Pap. Ssp.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 897-898, doc. 573. Cfr. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos...*, I, 734.

“Respondit rex: ... Proponimus vivere in statu nostro secundum regulam evangelii.” Carta també paral·lela de la carta anterior del rei Frederic (Cfr. Menéndez y Pelayo, *Historia...*, I, 774 f.)

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 294-295, doc. 149.

203

1311, gener?. Messina.

El rei Frederic de Sicília acusa recepció de la lletra de Jaume II, datada el 4 d'octubre de 1310, i confessa que no sap veure les contradiccions del Rahonament.

ACA, CRD, autògraf.

Publicat per M. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos...*, III, p. CXX-CXXII.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 295, doc. 150.

Miquel Batllori, *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme*, dins *Obra completa*, III, p. 160-165; 270-271; 273-278.

Comenta el P. Martí de Barcelona que per segona vegada el rei de Sicília acusa rebut dels trasllats i lletres que li havia tramès el seu germà, el rei d'Aragó. Confessa que, en efecte, ell havia manifestat els dubtes de què parla mestre Arnau en dit *Rahonament* davant els mals exemples de vida de prelats i religiosos. La recta intenció d'Arnau excusa la seva rudesia i llibertat d'expressió; al seu entendre, molt lluny de voler difamar a ambdós reis, Arnau de Vilanova pretenia enaltir llur zel i bona disposició d'esperit. Si afegí, diu, quelcom de paraula al que digué per escrit, en desprestigi de llur comuna ortodòxia, ens en sincerarem; les informacions, però, que tinc d'Avinyó no semblen pas indicar res d'això.

204

1311, setembre, 6. Gènova.

Data de la mort de mestre Arnau de Vilanova segons un Chronicon del monestir de Ripoll.

Publicat per Jaime Villanueva, *Viage literario a las iglesias de España*, VIII, p. 232, apèndix, doc. IX; Fita i Colomé, Fidel, *Arnaldo de Vilanova. Sitio y fecha de su defunción*, dins "Boletín de la Real Academia de la Historia", XXXI (1897), p. 313-314.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 295, doc. 151.

205

1311, novembre, 9 (?). Messina.

El rei Frederic de Sicília escriu al rei Robert de Nàpols recordant-li que la pau pactada i escrita entre ambdós havia estat signada per voluntat de Déu i confirmada per l'Església de Roma, per la qual cosa no calia fer una nova seguretat ni cap canvi.

ACA, C, reg. 337, f. 329v.

Publicada per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 705-706, doc. 444.

206

1311, desembre, 1. Nàpols. (la datació és del P. Martí de Barcelona)

El rei Robert de Nàpols anuncia a Jaume II l'arribada de G. Escarrer i al·ludeix a la mort de mestre Arnau de Vilanova. En aquesta lletra es llegeix "... que maestre Ar{nau} de Vilanova tractava entre amdous reys, la qual era romasa per la mort de maestre Ar{nau}, me mostrà lo dit senyor Rey de Sicília los capitols et volc que jo ab aquels anàs al senyor Rey Frederic ab una galera que'm fo armar."

ACA, CRD, 1228, sense data. CRD, extra series. ACA, C, reg. 337, f.329v.

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 705-706, Apèndix al doc. 444.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 295, doc. 152.

207

1311, desembre, 6. Nàpols.

Guillem Escarrer, en una lletra a Jaume II, al·ludeix a la mort de mestre Arnau de Vilanova.

ACA, CRD, extra series. Fragment.

Publicat per H. Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 705.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 296, doc. 153.

208

1311, desembre, 6. València.

Inventari dels béns, roba i llibres de mestre Arnau de Vilanova, format pel notari Jaume Martí.

ACV, Pergamins, núm. 7430.

Publicat per R. Chabàs, *Inventario de los libros, ropas y demás efectos de Arnaldo de Villanueva*, dins "Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos", IX (1903), p. 189-203.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 296, doc. 154.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 1410.

Elías Olmos data l'inventari com a acabat a 30 de juliol de 1318. Es tracta d'un document procedent de l'herència de Ramon Conesa, comprensiu de l'aplec de documents relatius a béns de Mestre Arnau, de datació i procedència diversa.

Perarnau i Espelt, Josep, *Problemes i criteris d'autenticitat d'obres espirituals atribuïdes a Arnau de Vilanova*, dins "Arxiu de Textos Catalans Antics", 13 (1994), p. 25-103.

209

1311, desembre, 21. Avinyó.

Climent V, a instància de Ramon Conesa, mana a fra Miquel, inquisidor d'Aix, que s'abstingui de condemnar les doctrines arnaldianes. Mana també a tots els inquisidors que lliurin a Bernat Oliver i a Joan de Montull totes les obres teològiques de mestre Arnau de Vilanova.

Document perdut. És esmentat per Ramon Conesa en la seva defensa de l'ortodòxia arnaldiana l'any 1318.

R. Chabàs, *Arnaldo de Vilanova y sus yerros teológicos*, dins "Homenaje a Menéndez y Pelayo. Estudios de erudición española", p. 367-382.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 296, doc. 155.

210

1312, febrer, 4. Calataiud.

Lletra a Guillem Escarrer, en què Jaume II al·ludeix a les negociacions iniciades per mestre Arnau de Vilanova, ja difunt, entre els reis Robert de Nàpols i Frederic de Sicília.

ACA, C, reg. 341, f. 33.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", p. 123, doc. 39.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 296, doc. 156.

Arnau de Vilanova moria a Gènova el 6 de setembre de 1311, de pas cap a Avinyó (Villanueva, *Viage literario...*, VIII, p. 232). Sense precisar, data aquest any la mort de mestre Arnau la *Chronica* que conté el manuscrit 676, fol. 15 de l'Arxiu de la Catedral de València: "En aquest, ço és en l'any M.CCC.XI, morí mestre Arnau de Vilanova qui fou metge solempnial, natural de Cervera del Mestrat." Relacionades amb la present lletra i al·ludint la mort de mestre Arnau tenim les lletres del rei Robert i de Guillem Esquerrer a Jaume II (Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 705) i la d'aquest a Frederic i a Robert (Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 706 i 708).

211

1312, febrer, 9. València.

Ramon Conesa inventaria 19 masmudines que devia satisfer cada any Arnau de Vilanova al bisbe de València per unes terres a la partida de Raiosa.

Inventari dels béns, roba i llibres d'Arnau de Vilanova (ACV, Perg. 7430)

Fuster, *Biblioteca valenciana...*, I, p. 305.

M. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos...*, III, p. 220.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 296, doc. 157.

212

1312, febrer, 10. València.

Arnau Safont, justícia de València, encarrega al jurisperit Berenguer Tolsà de dirimir els plets promoguts per la priora del monestir de Santa Maria Magdalena contra Bernat Acenuy, curador dels béns del difunt mestre Arnau de Vilanova.

ARV, Justícia de València, Lletres, 14, f. 6v.

Publicat per Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 257, doc. 3.

213

1312, març, 5. València.

Carta de Jaume II al rei Frederic de Sicília informant de la interrupció de l'ambaixada de mestre Arnau de Vilanova, per mort d'aquest, al rei Robert.

ACA, C, reg. 337, f. 330r. Hi ha còpia simultània en el número 4387 (CRD). Cfr. ACA, C, reg. 337, f. 214v. (València, III nonas Marcii 1311).

Publicat per Heinrich Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 706, doc.445.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 297, doc. 158.

214

1312, març, 5. València.

Carta de Jaume II al rei Robert de Nàpols en què s'esmenta mestre Arnau de Vilanova com a difunt.

ACA, C, reg. 337, f. 214v.

H. Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 708, doc. 445.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 297, doc. 159.

215

1312, març, 15. Viena del Delfinat.

Climent V ordena sota pena d'excomunió a qualsevol que retingui en el seu poder o conegui el lloc on es trobi un llibre molt útil sobre Pràctica de Medicina, que va escriure el seu metge Arnau de Vilanova, ara difunt, i que en vida li havia promès, que li envii tot seguit pel portador de la present carta, Bernat d'Oliver, o per un altre conducte.

Arxiu del Vaticà, Regestum Clementis Papae V. Annus septimus, VII, núm. 8768.

Publicat per Rubió i Lluch, A., *Documents...*, I, p. 56-57, doc. XLIV.

L. Wadding, *Annales Ordinis Minorum*, VI, p. 223.

Denifle-Chatelain, *Chartularium Universitatis Parisiensis*, II, p. 155, núm. 695.

"Boletín de la Real Academia de la Historia", XXXI (1897), p. 313.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 297, doc. 160.

216

1312, març, 27. València.

Guillem Jordà, apotecari reial, amic d'Arnau de Vilanova, és portador d'un llibre del físic reial mestre Ulric d'Alemanya, segellat amb el segell d'un falcó, propi del metge, i li cau al riu Jiloca en caure-hi l'atzembra que el portava. Quan Guillem Jordà i altres creuen que el llibre s'ha mullat i s'ha fet malbé, Jaume II l'obre, comprova que l'aigua no l'ha afectat gens i tot seguit el segella amb el segell reial secret.

ACA, C, reg. 149, f. 128r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *La cultura catalana...*, EF (1991), p. 202, doc. 226.

Sobre Guillem Jordà, Cfr. ACA, C, reg. 290, f. 76v.; reg. 162, f. 64v.; reg. 163, f. 36v.

217

1312, juliol, 15. Barcelona.

Fra Guillem Martí, ministre dels terciaris franciscans de Barcelona, presenta al vicari general del mateix bisbat una defensa d'acusacions dels framenors, que conté l'Alia Informatio Beguinorum d'Arnau de Vilanova.

Perarnau i Espelt, Josep, ed., *L'Alia Informatio Beguinorum d'Arnau de Vilanova* (Studia, Textus, Subsidia, II), Barcelona, Facultat de Teologia de Barcelona 1978, p. 90-101.

218

1312, juliol, 18. Barcelona.

El mateix Guillem Martí repeteix l'operació a Sant Francesc de Barcelona i presenta al guardià de la casa, fra Arnau de Bonastre, el text que conté l'Alia Informatio Beguinorum d'Arnau de Vilanova, i en són testimonis Guerau Pere i Bernat Fuster, de Vilafranca del Penedès.

Perarnau i Espelt, Josep, ed., *L'Alia Informatio Beguinorum d'Arnau de Vilanova* (Studia, Textus, Subsidia, II), Barcelona, Facultat de Teologia de Barcelona 1978, p. 102-104.

219

1312, novembre, 6. Saragossa.

Jaume II ordena als marmessors testamentaris de mestre Arnau de Vilanova que retinguin dels seus béns la quantitat equivalent a la que reclama Maria Vilanova, monja dominica, filla del famós metge, com a legítima atorgada pel seu pare a favor del monestir de Santa Maria Magdalena de València.

ACA, C, reg. 150, f. 196r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p.124, doc. 40.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 297, doc. 161.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 241-273.

1312, novembre, 22. València.

Pere de Vilanova, nebot de mestre Arnau, signa una àpoca d'un llegat en mans de Ramon Conesa, paborde de l'Almoina de la Seu de València, marmessor del mestre difunt.

ACV, Pergamins, núm. 1853.

Document inèdit.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 297, doc. 162.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 1232.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 241-273.

El P. Martí de Barcelona comenta que Pere de Vilanova apareix ja en el *Testament* d'Arnau de 1305. Pere de Vilanova devia tenir cura de l'educació gramatical, moral i religiosa d'un noi barceloní al qual afranquí, a instància de mestre Arnau de Vilanova, el notari Miquel Antiga, de Barcelona; amb aquesta finalitat llega 100 lliures a la cartoixa de Scala dei, on devien habitar Pere de Vilanova i el minyó. En la liquidació de comptes de 1318 reapareix Pere de Vilanova amb el nom de Paulet, i en la vindicació que féu Ramon Conesa de l'ortodòxia de mestre Arnau, Pere de Vilanova és anomenat mestre. Tal vegada sigui el metge homònim al qual el rei Pere el Gran donava unes cases a València l'any 1284. (J. Martínez Ferrando, *Documentos de Pedro el Grande*, p. 406, núm. 1901). Cal distingir-lo, en canvi, del Pere de Vilanova, fill del diplomàtic Ramon de Vilanova i germà de Climent, lleidatans, del qual parlen els documents de l'ACA, C, reg. 398, f. 126r.; reg. 151, f. 152v. i 180r.; reg. 403, f. 7r. ss; reg. 182, f. 37v. i 46r.; reg. 189, f. 235r.

1313, febrer, 26. València.

Sentència sobre la testamentaria de mestre Arnau de Vilanova.

ACV, Pergamins, núm. 4124.

Document inèdit.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47, (1935), p. 298, doc. 164.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 1237.

Nota: Martí de Barcelona data el document a l'any 1314.

1313, febrer, 26. València.

Sentència dels jutges nomenats pel bisbe de València en la testamentaria de mestre Arnau de Vilanova, Pere de Celma i Pere Calvet, condemnant el marmessor Ramon Conesa a pagar dels béns d'Arnau de Vilanova 50 lliures a Bernat Oliver.

Nota: Martí de Barcelona data el document a l'any 1314.

ACV, Pergamins, núm. 4125.

Document inèdit.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 298, doc. 165.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 1238.

223

1313, març 3. València.

Avinença per raó d'un cens de mestre Arnau de Vilanova entre Ramon Conesa, marmessor, i Bernat Oliver, posseïdor del cens.

ACV, Pergamins, núm. 1656.

Document inèdit.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 298, doc. 166.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 1239.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 241-273.

224

1314 (*Incarnationis* 1313), gener, 21. València.

Jaume II encomana a Guillem de Jàfer, jutge de la cort reial, el plet originat entre el monestir de monges dominiques de València i els marmessors testamentaris d'Arnau de Vilanova per causa de la donació inter vivos feta per mestre Arnau al monestir dels rèdits censals i drets que ell tenia a la ciutat de València i també per causa de la legítima de sor Maria de Vilanova, filla del metge i monja del monestir.

ACA, C, reg. 152, f. 198v.-199r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 125, doc. 41.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 298, doc. 163.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 241-273.

225

1314, febrer, 22. València.

Plet originat entre Bernat Oliver i Ramon Conesa, executor de les últimes voluntats de mestre Arnau de Vilanova, sobre la testamentaria del metge, per raó de certs censals llegats a Bernat Oliver per mestre Arnau.

Arxiu de la Catedral de Barcelona, Diversorum C, pergami 3055, carpeta 21. Es troba aquesta sentència a l'Arxiu de la Catedral de València, pergami 1237.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *La cultura catalana...*, p. 226-228, doc. 265.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 241-273.

226

1316, juliol, 13. Montblanc.

Jaume II encomana al bisbe de València, Ramon Gastó, el plet entre les monges dominiques i el clergue del seu bisbat, Ramon Conesa, marmessor testamentari de mestre Arnau de Vilanova, per raó dels béns que havien estat de mestre Arnau.

ACA, C, reg. 161, f. 125v.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, dins "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 125-126, doc. 42.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 298, doc. 167.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 241-273.

227

[1316], maig, 10. València.

Sor Maria de Vilanova rep del marmessor del difunt Pere Jutge, ciutadà de Barcelona, quaranta sous, que li foren llegats per aquell en el seu testament.

ARV, Protocols, Notal de Jaume Martí, 2813, f. 29r.

Publicat per Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), pp. 257-258, doc. 4.

228

1316, agost, 20. València.

Ramon Gastó, bisbe de València, escriu al cardenal Jaume Colonna dient-li que protegirà el clergue Ramon Conesa atrafegat en l'afer de la marmessoria de mestre Arnau de Vilanova.

ACV, Collationes F. 116, f. 128v.

R. Chabàs, *¿Arnaldo de Vilanova valenciano?*, dins "Revista Valenciana de Ciencias Médicas", III, 25 (1901), p. 2-9.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 298, doc. 168.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 241-273.

1316, novembre, 6. Tarragona.

Sentència condemnatòria dels escrits arnaldians.

Jaime Villanueva, *Viage literario a las iglesias de España*, XIX, p. 321 ss.

M. Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos...*, III, p. CXXIII-CXXIX.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 299, doc. 169.

El P. Martí de Barcelona comenta respecte a la present sentència que a propòsit d'ella, en vindicació de l'ortodòxia de mestre Arnau, hom ha indicat que ell es retractà abans de morir dels seus errors (Cfr. Baronii-Raynaldi-Laderchii, *Annales ecclesiastici*, 2^a ed., París-Bar le Duc, 1880, XXIII, p. 464). Raynald es fonamenta per dir això en l'*Index librorum manuscriptorum qui in Archivo palatii Avenionensis reperti sunt tempore legationis illmi. et rev. D. D. Octaviani, cardinalis de Aquaviva, anno Domini 1594*, on, sota el núm. 171, f. 147, llegí: "Confessio magistri Arnaldi de Villanova super quibusdam articulis contra fidem". El cardenal Ehrle ha declarat introbable a hores d'ara, però, aquest Índex (*Gregorianum*, I, 1920, p. 481, nota 5). El P. Martí de Barcelona creu que es deu tractar de la *Confessio Ilerdensis* i no pas de retractacions d'última hora. Sembla, però, que podria ser la cèdula que l'obligaren a llegir abans de la sentència del 12 d'octubre de 1300.

Jaume Mensa i Valls, *Confrontació de les tesis condemnades en la sentència de Tarragona de 1316 amb les obres espirituals d'Arnau de Vilanova*. Ponència. III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, Barcelona, 2011.

[1316], novembre circa 17 a 21. València.

Ramon Conesa, marmessor de mestre Arnau de Vilanova, nomena un procurador seu amb la missió de comparèixer davant el prepòsit i vicari de l'arquebisbat de Tarragona, sede vacante, Jofre de Cruïlles, o el seu oficial, i davant qualsevol jutge ordinari o delegat, eclesiàstic o secular, per protestar de la sentència condemnatòria de les doctrines arnaldianes formulades per aquell.

ARV, Protocols, Notal de Jaume Martí, 2813, f. 83r.-84r.

Publicat per Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 258, doc. 5. Rodrigo Lizondo fa saber en nota a peu de pàgina (nota 2) que el document ha desaparegut en la seva major part a causa dels lepismes, per la qual cosa no és possible fer-ne la transcripció i oferir més precisions.

Jaume Mensa i Valls, *Confrontació de les tesis condemnades en la sentència de Tarragona de 1316 amb les obres espirituals d'Arnau de Vilanova*. Ponència. III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, Barcelona, 2011.

231

[1316], novembre, circa 17 a 21. València.

El mestre Pere de Vilanova nomena procurador seu Ramon Conesa, fent-li l'encàrrec de protestar de la sentència condemnatòria de Tarragona i de realitzar qualssevilla gestions en defensa de mestre Arnau.

ARV, Protocols, Notal de Jaume Martí, 2813, f. 84r.v.

Publicat per Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 258, doc. 6.

El document, com l'anterior, ha desaparegut en la seva major part a causa dels lepismes, per la qual cosa no és possible fer-ne la transcripció i oferir més precisions.

Jaume Mensa i Valls, *Confrontació de les tesis condemnades en la sentència de Tarragona de 1316 amb les obres espirituals d'Arnau de Vilanova*. Ponència. III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, Barcelona, 2011.

232

[1316], novembre, 21. València.

Ramon Conesa i mestre Pere de Vilanova, nebot de mestre Arnau, nomenen procuradors seus Arnau Esteve, mercader, Pere Triller, Salvador Pasqual, prevere, i Jaume Dacs, residents a Mallorca, els quals hauran de defensar els escrits arnaldians i els seus posseïdors davant qualssevilla jutges, eclesiàstics o seculars, als quals presentaran les lletres emanades de la cort papal en defensa dels escrits esmentats. Així mateix els donen facultat d'apel·lar al papa i a qualsevol altra instància dels greuges o processos promoguts contra els mateixos.

ARV, Protocols, Notal de Jaume Martí, 2813, f. 85r.-86r.

Publicat per Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 258-259, doc. 7.

Jaume Mensa i Valls, *Confrontació de les tesis condemnades en la sentència de Tarragona de 1316 amb les obres espirituals d'Arnau de Vilanova*. Ponència. III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, Barcelona, 2011.

233

1316, novembre, 26. València.

Protesta de Ramon Conesa, paborde de l'Almoina de la Seu de València, marmessor d'Arnau de Vilanova i procurador de mestre Pere de Vilanova, davant Ramon Gastó, bisbe de València, contra les predicacions de fra Bernat Duran, dominic, en defensa de l'ortodòxia del mestre contra la condemna de Tarragona, que titlla d'anticanònica, provant que les obres arnaldianes estaven reservades al judici de la seu apostòlica. Sol·licita que hom obligui fra Duran a una pública retractació.

ACV, Pergamins, núm. 6092.

ARV, Protocols, Notal de Jaume Martí, 2813, f. 87v.-90r.

Publicat per R. Chabàs, *Arnaldo de Vilanova y sus yerros teológicos*, dins "Homenaje a Menéndez y Pelayo. Estudios de erudición española", p. 367-382.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47, 1935, p. 299, doc. 170.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm.1346.

Publicat per Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", 1 (1981), p. 259-263, doc. 8.

Jaume Mensa i Valls, *Confrontació de les tesis condemnades en la sentència de Tarragona de 1316 amb les obres espirituals d'Arnau de Vilanova*. Ponència. III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, Barcelona, 2011.

234

1316, desembre, 4. València.

Ramon Conesa compareix davant els marmessors de Bertran de Valdecols (?), prevere, amb motiu d'una demanda posada per una certa persona contra Arnau Portell, mercader de València, sobre tres morabatins d'or alfonsins censals carregats sobre unes cases de la parròquia de Sant Andreu, els quals foren comprats a aquells per mestre Arnau de Vilanova per 450 sous i més tard venuts per R. Conesa, com a procurador seu, a l'esmentat Portell.

ARV, Protocols, Notal de Jaume Martí, 2813, f. 91r.-93r.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 266, doc. 10.

235

[1316], desembre, 15. València.

Ramon Conesa nomena procuradors seus Ramon de Sant Johan, beneficiat de la seu de València, el seu cunyat Jaume Desprats i Pere de Ratera, veïns de València, encarregats de defensar les obres de mestre Arnau de Vilanova davant el bisbe de la diòcesi i davant qualssevol jutges, eclesiàstics o seculars, o qualsevol altra persona, presentant-los les lletres de la cort papal en defensa de les obres esmentades. Igualment estaran facultats per interposar apel·lacions dels atacs o procesos incoats contra les obres arnaldianes i per obtenir lletres a favor seu del papa i d'altres autoritats.

ARV, Protocols, Notal de Jaume Martí, 2813, f. 100r.-105v.

Publicat per Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 264-265, doc. 10.

Jaume Mensa i Valls, *Confrontació de les tesis condemnades en la sentència de Tarragona de 1316 amb les obres espirituals d'Arnau de Vilanova*. Ponència. III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, Barcelona, 2011.

236

1318, gener, 10. Almussafes.

Ramon Conesa, Pere de Vilanova i Berenguer i Bonanat de Bell-lloch, nebots els tres darrers de mestre Arnau de Vilanova, demanen la protecció de Jaume II, manifestant-li com el dia anterior han protestat davant el bisbe de València i l'inquisidor fra Arnau Burguet de la recent publicació feta per aquest a la ciutat de València de la sentència condemnatòria de Tarragona, recusant-lo com a jutge competent sobre les obres arnaldianes. Havent ofert a l'inquisidor de sotmetre's al judici del concili provincial de Tarragona, l'amenacen, en cas de no acceptar, amb l'apel·lació a la seu apostòlica i sol·liciten l'empara del bisbe contra la persecució de l'inquisidor. El rei s'imbibeix invocant l'autoritat papal sobre l'afer.

ARV, Protocols, Notal de Jaume Martí, 2814, f. 124r.-126r. i 131r.-133v.

Publicat per Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de València de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 265-270, doc. 11.

Jaume Mensa i Valls, *Confrontació de les tesis condemnades en la sentència de Tarragona de 1316 amb les obres espirituals d'Arnau de Vilanova*. Ponència. III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, Barcelona, 2011.

237

1318, gener, 16. València.

Ramon Conesa i Berenguer de Bell-lloch, havent-los concedit l'inquisidor Burguet de poder defensar l'ortodòxia de mestre Arnau de Vilanova davant el concili de Tarragona, demanen al bisbe Gastó de València que accepti en dipòsit les escriptures que posseeixen com a prova de l'ortodòxia fins a la celebració del concili provincial, petició que el bisbe denega.

ARV, Protocols, Notal de Jaume Martí, 2814, f. 127v. i 129v.-130v.

Publicat per Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de València de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 270-272, doc. 12.

Jaume Mensa i Valls, *Confrontació de les tesis condemnades en la sentència de Tarragona de 1316 amb les obres espirituals d'Arnau de Vilanova*. Ponència. III Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, Barcelona, 2011.

238

[1318], febrer, 9. València.

Ramon Conesa, en nom propi i en el de l'Almoïna de la seu de València, com a procurador de Maria, la seva mare, i com a marmessor de mestre Arnau de Vilanova, confirma la procuració expedida a favor de Ramon de Sant Joban, Jaume Desprats i Pere de Ratera per dur a terme diverses gestions.

ACV, Pergamins, núm. 1859.

Document inèdit.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 299, doc. 171.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 1358.

M. Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 272, doc. 13. Hi ha el regest del document, però no la publicació del text.

Nota. El P. Martí de Barcelona data aquest document l'any 1318. Elías Olmos el data el 1317. La data vàlida és la que dóna el P. Martí de Barcelona, l'any 1318.

239

[1318], febrer, 14. València.

Testament de Pere de Vilanova, nebot de mestre Arnau. Llega els seus bens als pobres i n'encomana la distribució a Pere de Ratera, veí de València, i a sor Maria de Vilanova, filla de mestre Arnau, deixant a aquesta l'opció de mantenir el llegat en el seu poder durant el temps de la seva vida, tenint, però, clar que els pobres en són instituïts hereus universals.

ARV, Protocols, Notal de Jaume Martí, 2814, f. 149r.

Publicat per Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 272, doc. 14.

240

1318, març, 3. València.

El bisbe de València encomana el judici de la testamentaria d'Arnau de Vilanova a Guillem Daviu i Ramon Buccenic, que sentencien a favor de Ramon Conesa, marmessor, el qual presenta els comptes amb dret a reintegrar-se de certes quantitats pagades amb escreix.

ACV, Pergamins, núm. 1684.

Document inèdit.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 299, doc. 172.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 1384.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 241-273.

241

1318, juny, 26. València.

Liquidació final de comptes de la marmessoria de mestre Arnau de Vilanova per part de Ramon Conesa, on es consignen els testaments, codicils, inventaris i comptes del mestre.

ACV, Pergamins, núm. 9402.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 1401.

A l'ACV hi ha un duplicat d'aquest document amb el núm. 9414.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 1402.

Ramon d'Alòs-Moner, *De la marmessoria d'Arnau de Vilanova*, dins "Miscel·lània Prat de la Riba", I, 1923, p. 209-236.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 299, doc. 173.

El P. Martí de Barcelona data aquest document el 2 d'octubre de 1318.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 241-273.

242

1318, agost, 17. Barcelona.

Fra Jaume Alemany, prior provincial dels dominics de la província d'Aragó i administrador del monestir de monges dominiques de Santa Maria Magdalena de València, nomena els frares Berenguer Oliver, Joan de Sant Egidí i Jaume de Pradines procuradors amb poders sobre el llegat atorgat per Agnès, qui fou muller de mestre Arnau de Vilanova, a sor Maria de Vilanova, filla seva, monja del monestir esmentat.

Arxiu Notarial de Barcelona, Protocol de Bartomeu Vilalta, f. 102r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *La cultura catalana...*, p.405-406, doc. 341.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 241-273.

243

1319, maig, 21. València.

Sor Maria de Vilanova, filla de mestre Arnau i monja del monestir de Santa Maria Magdalena de València, confessa haver rebut de Ramon Conesa els censos llegats pel seu pare, corresponents als anys 1312-1318.

ACV, Pergamins, núm. 2960.

Document inèdit.

Cfr. R. Chabàs, *¿Arnaldo de Vilanova valenciano?*, dins "Revista Valenciana de Ciencias Médicas", III, 25 (1901), p. 2-9.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 300, doc. 174.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 1435.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 241-273.

244

1322, maig, 26. València.

Sentència sobre la legítima de Sor Maria de Vilanova, filla de mestre Arnau.

ACV, Pergamins, núm. 4134.

Document inèdit.

Esmentat per R. Chabàs, *¿Arnaldo de Vilanova valenciano?*, dins "Revista Valenciana de Ciencias Médicas", III, 25 (1901), p. 2-9.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 300, doc. 175.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 1538.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 241-273.

245

1322, maig, 27. València.

Acta del lliurament de la legítima a Sor Maria, filla d'Arnau de Vilanova. Fra Miquel de Fraga declara acabat i tancat el plet.

ACV, Pergamins, núm. 1705.

Document inèdit.

Esmentat per R. Chabàs, *¿Arnaldo de Vilanova valenciano?*, dins "Revista Valenciana de Ciencias Médicas", III, 25 (1901), p. 2-9.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 300, doc. 177.

E. Olmos, *Pergamins...*, núm. 1539.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 241-273.

246

1322?, juny, 13. València.

Fra Arnau Burguet, O.P., ministre provincial, dóna llicència a P. Benwell i a fra Miquel de Fraga, O.P., perquè puguin rebre de Ramon Conesa, paborde de l'Almoina, la legítima de Sor Maria de Vilanova, filla de mestre Arnau.

Document esmentat per Justo Pastor Fuster, *Biblioteca valenciana...*, I, p. 305.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 300, doc. 176.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 241-273; *íd.*, *Els beguins de València en el segle XIV. La seua casa-hospital i els seus llibres*, dins "Quaderns de Filologia", Miscel·lània Sanchis Guarner, Universitat de València, 1984.

El P. Martí de Barcelona opina que, si és certa l'existència d'aquest document, la data que hom li atribueix no és exacta; perquè no és creïble que fra Burguet donés aquest permís el 13 de juny quan el lliurament de la legítima fou fet el 27 de maig. Creu el P. Martí que el document podia portar la data de 13 de les calendes de juny, això és, 20 de maig.

247

[1322], agost, 23. València.

Sor Maria de Vilanova, filla de mestre Arnau, nomena procurador seu fra Miquel de Fraga, prior del convent de dominics de València, per tal que pugui reclamar dels hereus o marmessors de Guerau Pere, notari de Vilafranca, els cent sous que aquest llegà per a ella en el seu testament.

ARV, Protocols, Notal de Salvador Vich, 2837, f. 114v.

Publicat per Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 273, doc. 15.

248

1322, novembre, 13. València.

L'infant Alfons demana al batlle de Requena que ajudi el prior dels dominics de València en la recerca i captura de sor Maria de Vilanova, filla del mestre Arnau de Vilanova, que s'ha escapat del convent de dominiques amb sor Sança López i es troba a Requena.

ACA, C, reg. 387, f. 156r.

Publicat pel P. Martí de Barcelona, *Nous documents...*, "Analecta Sacra Tarraconensia", XI (1935), p. 126, doc. 43.

P. Martí de Barcelona, *Regesta...*, EF, 47 (1935), p. 300, doc. 178.

Miquel Batllori, *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme*, dins *Obra completa*, III, p. 29-44; 78-80; 81-82; 96; 99; 120.

Mateu Rodrigo Lizondo, *La protesta de Valencia de 1318...*, dins "Dynamis", I (1981), p. 241-273.

Per testament d'Arnau de Vilanova (20 de juliol de 1305) eren nomenats marmessors seus Pere Jutge, Ramon Conesa, Pere de Montmeló i Jaume de Pla. En fer-se l'Inventari del 6 de desembre de 1311, aquest darrer ja era mort. La Testamentaria d'Arnau de Vilanova donà feina a Ramon Conesa, principal i gairebé únic marmessor, per deu anys. Entre els plets que suscità no fou el menys important el de sor Maria, filla del metge. Nascuda abans de 1280, sembla que ingressà al monestir de Santa Maria Magdalena de València vers 1292. La muller d'Arnau, Agnès, apareix ja en el primer document conegut sobre el mestre, datat a 18 d'agost de 1281 (Finke, *Acta Aragonensia*, II, p. 872) i en la cessió del castell d'Ollers (EUC, III, 1909, p. 140 ss) del 7 de gener de 1289; el nom de la filla comença a aparèixer, ja

dins el monestir, el 21 de novembre de 1291 (Arxiu de la Catedral de València, pergami 757) i altra vegada en el Testament esmentat. Existia, segons la liquidació final de la marmessoria (1318), una donació d'Arnau de Vilanova a favor de la seva filla Maria, de 100 sous censals sobre un forn que tenia a la parròquia de Sant Bartomeu de València, datada, dita donació, a València el 16 de març de 1281. Pel document present veiem que, arran de la mort de mestre Arnau, les monges dominiques sol·licitaren del rei que manés als marmessors de respectar la retenció per a la comunitat d'una part dels béns del mestre fins a la quantitat equivalent a la legítima; el 21 de maig de 1319, sor Maria de Vilanova confessa haver rebut de Ramon Conesa els censos llegats pel seu pare corresponents als anys 1311-1318 (Arxiu de la Catedral de València, pergamins 1538 i 1539); el rei havia confiat l'examen del plet al jutge reial Guillem de Jáfer. Si hem de creure Pastor Fuster (op. cit., I, 305), el 13 de juny de 1322 fra Arnau Burguet, provincial dels dominicans d'Aragó, donava permís a P. Benrell i a fra Miquel de Fraga, procurador del monestir de València, per a rebre i traspasar a sor Maria de Vilanova la legítima atorgada per sentència de 26 de maig. Un cop rebuda la quantitat i per divergències suscitées tal volta entre les monges, sor Maria de Vilanova i sor Sança López s'escaparen del monestir i es refugiaren a Requena. (Sobre fra Miquel de Fraga, o.p., cfr. ACA, C, reg. 172, f. 46v. i reg. 377, f. 34r.).

APÈNDIX

DOCUMENTACIÓ ARNALDIANA

ARXIU DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

DOCUMENTS RELATIUS A MESTRE ARNAU DE VILANOVA

A. Pergamins

809, 1150, 1237, 1263, 1381, 1656, 1684, 1705, 1835, 1853, 1859, 2960, 3107, 3315, 3514, 3917, 4115, 4124, 4125, 4134, 4701, 4702, 5020, 5021, 5572, lligall 6002:4 (Olmos, 1956 a.), 6083, 6092, 6793, 7417, 7430 (Inventari), 8181, 9402.

B. Registre

Collationes F. 116, f. 128 v.

ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ. BARCELONA
ARXIU REIAL DE BARCELONA

A. Registres de Cancelleria

42, f. 148 r.-149 r.; 44, f. 202 r.; 46, f. 226 v.; 49, f. 202 r.; 55, f. 20 r.; 57, f. 233 v.; 58, f. 48 r.; 62, f. 147 r.; 64, f. 119 r.v.; 65, f. 34 r.; 34 v.; 115 v.-116 r.; 67, f. 134 r.; 78, f. 45 r.; 98, f. 21 r.; 230 v.; 102, f. 46 r.; 103, f. 192 v.; 226 v.; 106, f. 19 r.; 52 r.; 107 v.; 111, f. 285 v.; 115, f. 306 r.; 324 v.; 117, f. 95 v.; 269 r.; 284, r.v.; 120, f. 178 v.; 231 r.; 123, f. 41 r.; 111 r.; 130, f. 162 v.; 168 v.; 140, f. 75 r.; 119 r.; 145 v.; 149, f. 128 r.; 150, f. 196 r.; 152, f. 198 v.; 161, f. 125 v.; 199, f. 69 v.; 30 r.; 70 v.; 200, f. 178 v.; 188 r.; 221 v.; 223 r.; 201, f. 45 r.; 48 r.; 203, f. 14 v.-15 r.; 44; 48 v.; 149 v.; 204, f. 266 r.; 205, f.174 v.; 225 v.; 206, f. 29 r.; 235, f. 206 r.; 236, f. 11 r.; 16 v.-17 r.; 238, lletra i, f. 7 r. de la foliació preliminar, f. 1 r.; 195 v. 252, f. 230 v.; 231 v.; 258, f. 29 v.; 262, f. 341 v.; 264, f. 99 v.; 101 r.v.; 345 r.; 266, f. 110 v.; 123 r.v.; 137 r.; 162 r.; 269, f. 88 v.; 111 r.; 290, f. 65; 73 v.; 76 v.; 293, f. 33 r.; 294, f. 158 r.; 162 v.; 295, f. 10; 35.; 296, f. 166 r.; 305, f.80 r.; 321, f. 42 r.; 334, f. 135 r.; 184 r.; 335, f. 295 r.; 312 r.; 318 r.; 337 v.; 338 r.; 348 r.; 358 r.; 337, f. 214 r.; 329 r.; 330 r.; 336 f.16 v.; 19 r.-20 r.; 21 r.; 22 r.-23 r.; 27 v.; 341, f. 33 r.; 344, f. 28 r.; 37 r.; 387, f. 156 r.

B. Cartes reials diplomàtiques (CRD)

CRD, 549; Caixa 5, 1187; Caixa 26, 10011.; Caixa 81, 1965; extra series, data: 1301, setembre, 14. Anagni (EUC, IV, 1910, p. 496-498); CRD, sense any. 18 març 1302. Roma. (EUC, VI, 1912, p. 98); CRD, sense classificar (1303? Barcelona); CRD, sense data, (1305? març?); CRD, extra series. Perusiis, pridie nonas octobris 1304. 6 octubre; CRD, extra series. 14 setembre 1305, Tolosa; CRD, 12.484; CRD, autògrafa, 1308, XII. Mesina; CRD, Roma, 13 maig 1309; CRD, extra series. 25 agost 1309, Avinyó; CRD, extra series, 922; CRD, extra series, 169; CRD, extra series, 172; CRD, extra series. 25 oct. 1309. Avinyó; CRD, Caixa 56, 1014; CRD, cartes autògrafes, 19 febrer 1310. Marsella; CRD, autògrafa, gener de 1311. Mesina; CRD, Templers. Marsella, 19 febrer 1310; CRD, 10014; CRD, 10018; CRD, 10056. Or. Pap. Ssp; CRD, 10921. Autògrafa; CRD, extra series. Os. Pap. Ssp; CRD, sense classificar. 1310, abril. Avinyó; CRD, extra series. 6 desembre 1311; CRD, 1037; CRD, 1228; CRD, extra series. 1 desembre 1311. Nàpols; CRD, 3792; CRD, 3923; CRD, 4182; CRD, 4387; CRD 4601.

C. Butlles

Lligall 26, núm. 38 i núm. 39.

D. Pergamins

Alfons II, 279. Cfr. Cancelleria, reg. 78, f. 45.

Jaume II, 1358, 1360, 1361, 1362, 1379, extra inventarium 41 (18-II-1308).

E. Reial Patrimoni. Mestre Racional

265, (19 set. 1302); (28 set 1302); 266, (1 des. 1302); 268, (24 oct. 1303); (30 oct. 1303); (11 gener 1304); 272, f. 70 v.; 620, f. 37 v.; 774, f. 82 r.